

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

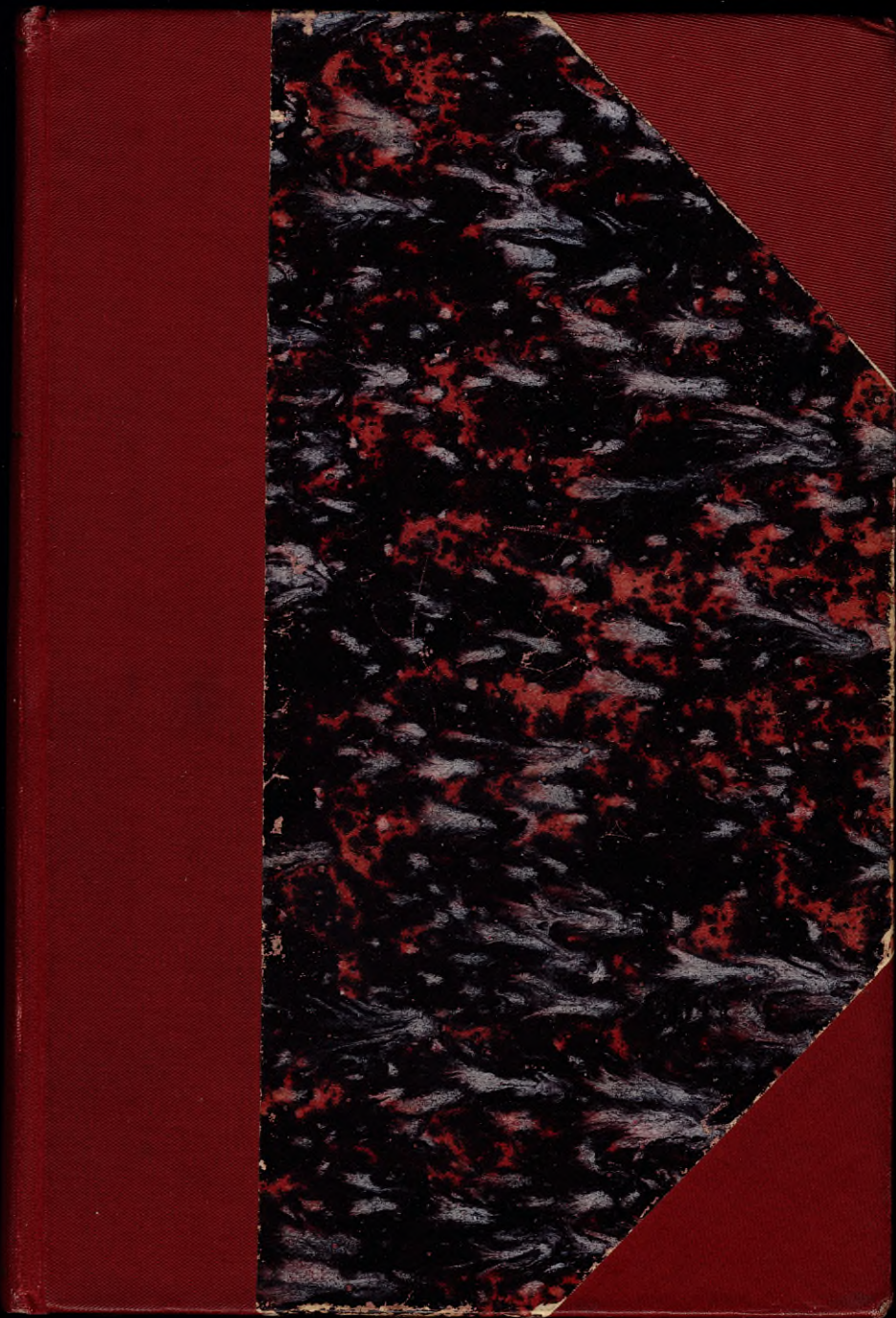
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Allmänna Sektionen

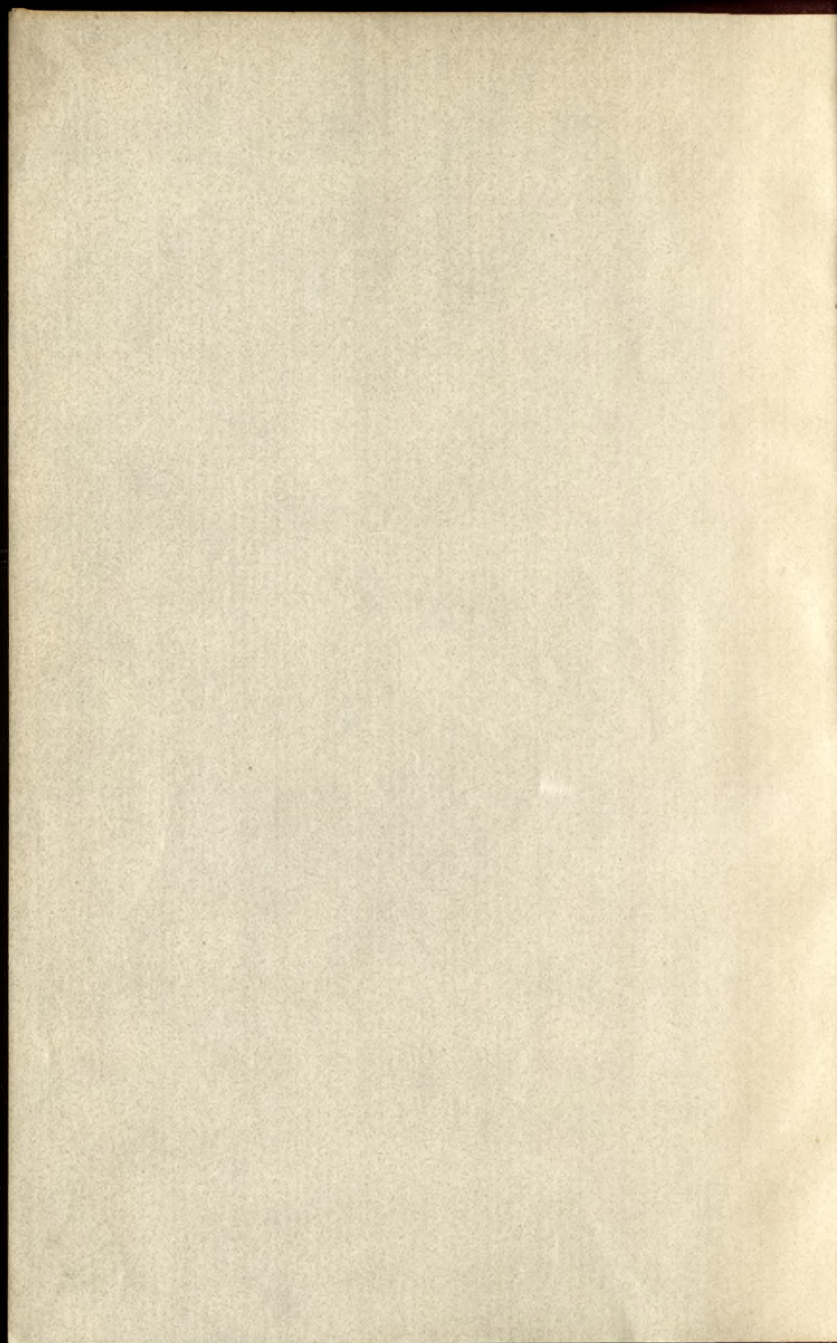
Litt. Sv.

EN BOK

EN MANNISKA

ADOLF PAUL

EN BOK
OM
EN MÄNNISKA

AF
ADOLF PAUL.

THE

NEW YORK

BY

W. M. W.

1850

EN BOK
OM
EN MÄNNISKA.

BERÄTTELSE

AF

ADOLF PAUL.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

EN BOK

EN MÄNNISKA

ADOLF PAUL

ADOLF PAUL

A

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1891.

Till

Jean Sibelius.

Blank page with faint, illegible markings.

I.

Klockan ljud och dörrarna till skolsalen öppnades.

Läraryn stod där så rak och vänlig på tröskeln, mönstrande den lilla skara småtingar, som i förtviflad ordning traskade ut för att leka bort den reglementerade frikvarten.

Genom den öppna dörren strömmade den friska morgonluften in och började i skolrummet sin fruktlösa kamp med den äcklande lukt af krita, bläck och barn, hvilken inpyrt sig där.

Den kylde så skönt om hufvudet, gaf det trötta ansiktet mera energi, och mera lif i de matta ögonen.

En djup suck af lättnad och så ut för att se efter leken.

Solljuset bländade. Så att för ett ögonblick såg hon endast som mörka skuggor de grupper af barn, hvilka stodo här och där på gården.

»Nå-å! Hur går det med lekarna! Kvarten är snart slut!»

»Vi kan inte hitta på något!» ljöd en korus af olustiga stämmor.

»Kasta boll få vi ju ej, och det andra är så tråkigt,» knotade en liten missnöjd man, som just hade fått långa byxor. Det där andra är alltid så tråkigt.

»Tag i ring och dansa! Det gifver motion.»

Flickor och gossar togo i ring helt lydigt och började en enformig, långtrådig rörelse omkring gården.

Några sjöngo med hög och skrikande röst en intressant sång om huru

»landtmannen plägar att plöja och så,
så gladelig, om som-ma-ren!»!

Och de öfriga drefvo med utan att veta hvarför. De sågo likgiltiga och leda ut, och kunde ej förstå, hvarför det ej var roligt att leka.

En del kände nog med bittra samvetskval, att det var, emedan de hörde till de stygga barnen.

Andra mera förhärdade gingo och funderade slött på sammanhanget mellan att hålla hvarandra i händerna och drifva rundt och det, att

»landtmannen plägar sin åker att så».

Allt under det de följde med i ringen, stam-pade en ojämn takt till sången och, utan att vidare tänka därpå, stämde in i refrängen:

»så gladelig, om som-ma-ren!»

»Hans! Hvarför står du där och ser sur ut? Kan du ej leka med kamraterna?»

»Jag vill inte!» svarade trumpet och bestämdt en liten man, som stod där med händerna centnertungt nedstuckna i byxfickorna. Och han vred sig med väldig energi rundt om den ena stöfvelklacken, så att den borrhade sig djupt ned i sanden och prässade upp denna till en hög vall omkring foten.

»Hvarför vill du ej?» frågade lärarinnan i katekesförhörston.

»För att jag ej *vill*,» blef svaret i en ton, som tydligt och bestämdt protesterade mot alla förhör under frikvarten.

På samma gång den trotsige ungdomen ej kunde återhålla ett belåtet småleende öfver sin duktighet.

Borrhande vidare fortsatte han:

»Det är inte roligt att leka så där på kommando — och — och — och så är det så dumt — och flickaktigt allt hvad ringlekar heter! — Och — och — hvarför få vi inte göra hvad vi vill? — Utan alltid sånt där, som ingen har lust till?»

Han stod nu alldeles stilla och såg lärarinnan rakt i ansiktet.

Exemplet smittade.

De andra barnen blefvo plötsligt stående i en förvånad ring, alldeles glömmande af, huru »landtmannen plägade att plöja och så».

»Vi kunde ju ändå kasta boll, om vi akta oss riktigt?» vågade någon en skygg fråga.

»Det är bestämdt förbjudet! Ni vet ju huru det gick sist! Att Hans kastade in fönstret i byggningen bredvid. Jag kan ej tillåta det,» ljöd det obevekliga svaret.

Hans kom i raseri.

Dagligen under en lång tid hade han så fått sin svåra ogärning till bästa.

Så snart han ville företaga något, hölls alltid den svåra förbrytelsen varnande fram, så att han riktigt skulle få spegla sitt onda samvete i den.

»Men *vi* ha ju ej gjort det,» murrade missnöjdt en stämma ur hopen, hänsynslöst uteslutande Hans ur gemenskapen.

»Det går ej an, säger jag! Och ni ha ju så många andra sätt att roa er på. Detta är ju endast trots!»

»Di ä' tråkiga allihop!» for Hans ut i högsta förbittring; tog händerna ur byxfickorna och hotade hela världen med sina knytnäfvar. »Jag skall slå in hvarenda ruta, skall ni få se! Hvarenda en!»

Och så gick han i vildt trots in i skolrummet.

Klockan ljöd åter och ungdomarna ordnade sig två och två i ledet.

Och tågade med undergifvet sinne i en lång rad förbi skolfröken in i salen igen.

En lång rad blifvande människor hvilka fingo den första exercisen för det långa tåget genom lifvet, mottogo de första intrycken, fingo sig bi-

bragt känslan af ansvar för brott mot exercis-reglementet, ådrogo sig den första blindheten för allt utom reglementet. Men också den första oppositionen mot dettas tryck.

När småttingarna efter slutad skola marscherade hem med lärarinnan i spetsen, bar Hans på en anmärkningsbok med sitt brott antecknad som »olydnad och trots».

En påtaglig orättvisa!

Förbittringen öfver att så hänsynslöst hafva blifvit märkt kom tårarna att stiga upp. Och det behöfves hela medvetandet om hans manliga värdighet för att hålla dem tillbaka, så att han ej skulle blamera sig inför flickorna.

Där nere på bron kom en stor gosse emot dem, en afskyvärdt ful en. Fräknig och med eldrödt hår.

Han log hånfullt då han såg den lilla skaran komma tågande, som en hop ankungar efter sin ankamma.

Hans kände ögonblickligen ett lågande hat emot den röde.

Vare sig med anledning af småleendet eller af annan orsak, faktiskt ställdes han i Hans' tankar i omedelbart sammanhang med afstraffningen, om hvilken anmärkningsboken vittnade.

Hans kände sig genast öfvertygad om, att den röde kände en skadeglädje, som han gjorde ett nöje af att ej dölja.

Utän att betänka, sig rusade han på den förmente fienden, hoppade upp och slog honom två sjungande örflar.

Den öfverfallne rasade. Högg Hans i kragen, skakade honom som en vante och trängde honom med makt emot broräcket.

»En sådan där, en småbarnsskolist — en så'n där myra!» Han skulle doppa honom så han aldrig komme upp igen! — hotade han.

Lärrarinnan hade all möda att återställa lugnet. Hon lyckades genom att lofva sträng rättvisa.

Den store rödhårige gick vidare, under hotelser att ödelägga hela småbarnsskolan och spetsa dem samtliga på pekstickan.

Flickorna fasade. Men pojkarne besvarade hotelserna med hänskratt, så snart fienden kom på vederbörligt afstånd. Och Hans sågo de upp till som till en hjälte.

Lärrarinnan gick med hem för att anmäla honom till afstraffning.

Inför tre så fruktade öfverhetspersoner som far, mor och henne, insåg Hans plötsligt hela vidden af sin brottslighet. Och darrade inför denna förenade makt.

Förhöret började.

Fadern var rättens ordförande.

»Men Hans! Huru kunde du göra så? Han gjorde dig ju rakt ingenting! Huru kunde du rusa på en främmande och slåss? Du fördärfvade pojke!»

Hvarje »kunde» beledsagades af en skakning, som kunnat väcka minst tio samveten till lif hos den mest förstockade syndare.

»Han — såg så — st-y-ygg ut så — — Och hade så — så — rö-ödt hår!» stammade Hans fram några förmildrande omständigheter mellan skakningarna.

Han slapp stryk.

Han hade antagligen fått nog, redan nere på bron. Och »rödt hår» var alls ej dumt påhittadt.

Pojken hade skönhetssinne.

Men straff skulle han ha.

Det blef: att lämna folkskolan och få informator.

»De lära sig blott oseder där nere med arbetarbarnen,» sade fadern.

Hans kände sig med ens helt öfverlägsen.

Lärarinnan gick.

Allt hvad Hans tänkte om henne i afskedets ögonblick var: »hon är allt ändå en stor gås! — Glömde af hela anmärkningsboken.»

Och ingenting sade han.

Det nya molnet på hans lyckas himmel, informatorn, var ännu ej här. Så att han kände ej den ringaste bedröfvelse öfver att få lämna skolan.

Utan sprang omkring af hjärtans lust med bror Knut och lekte häst. Åt dubbelt så många smörgåsar som vanligt till aftonvard. Och var vid ett alldeles strålande humör.

Ända tills skymningen kom.

Så snart det led mot den tiden var han absolut ej att känna igen.

Smög omkring och såg rädd och olycklig ut. Och var alldeles olidlig med att bedja andra sysselsätta sig med honom och hålla honom sällskap.

Han kände en obetvinglig ångest för att vara ensam. Kunde absolut ej tåla det.

I början visste han själf ej rätt hvarför. Kände endast en tryckande beklämning, fruktan för något obestämdt hotande, som gjorde allting tomt och hemskt omkring honom.

Efter någon tid tog denna ångest bestämdare karakter, blef ett slags fruktan för att dö. Döden kom i hans tankar med skymningen.

Två gånger hade han redan varit i lifsfara.

Som helt liten hade han utan vidare följder gjort ett svårt fall utför en hög trappa.

En annan gång vid en spatsertur slog åskan ned alldeles i närheten af dem. Och hvad barnpigan då yttrade, brände sig jämte förskräckelsen in i hans tankar, och höllo där ångesten vid lif.

»Alla människor måste en gång dö,» hade hon sagt. Och detta *måste* blef en mara, som alltid pinade honom.

Han ville ej dö, absolut ej sluta upp med det sköna lifvet, med leka häst, gunga, slå boll och hvad det allt redan betydde för honom.

Hvarje vecka som ingick bad han i dödlig oro till Gud att åtminstone få lefva öfver torsdagen, då de hade plättar och sylt till middag.

Tanken att han måste dö, att han när som helst kunde göra det, lämnade honom ingen ro.

Han fruktade hvarje minut, ty den kunde ju medföra döden. Döden stod och lurade öfver allt, för att kasta sig öfver honom, så snart han ej var på sin vakt. När det började skymma och han var ensam, trodde han sig ej en minut skyddad mot öfverrumpling. I halft vanvett kunde han då sitta och rabbla upp sina böner både fram- och baklänges.

Själfbevarelseinstinkten dref honom till och med att begå det svartaste förräderi mot bror Knut, med hvilken han delade bädd.

När denne gladelig somnat in och Hans ännu i timmar af dödsfruktan låg och kämpade med sin sömnlust, kunde det hända att han sakta smög sig öfver Knut och trängde honom ut på sin plats.

Och somnade sedan tryggt i medvetande, att komme döden den natten, så skulle den säkert taga Knut i stället.

Föräldrarna hade nog observerat att det var något besynnerligt med honom. Men kunde ej få reda på hvad.

Barnpigan lyckades slutligen vinna hans förtroende.

Men hon missbrukade det skamligt och berättade för alla om hans dumma inbillningar.

Modern kom då så vänligt och talade med honom. Och sade att han visst ej behöfde vara

rädd. Han skulle nog få lefva och blifva stor och ett stöd för mor på gamla dagar.

Så kom fadern. Han sade att Hans ej skulle hafva några dumheter för sig alls! Utan lägga bort de där sjäperierna snarast möjligt. Annars skulle han nog lära honom det!

Hans visste redan af erfarenhet att detta hade något med björkris att göra. Och hela hans själfkänsla manade till motstånd mot faderns lärometod.

Men barnpigan hade sträckt förräderiet ännu längre.

I kväll var Hans, i följd af en hel del ondt samvete, dubbelt upplagd för sina dödsfantasier.

Som en skugga kom han mörk och dyster in i barnkammaren och smög sig, uppfylld af dystra tankar, bedjande till de andra.

Denna kontrast mot morgonens hjältegloria verkade så oemotståndligt komiskt, att hela syskonskaran brast ut i skratt. Och pigorna med.

Det hjälpte.

Det visade sig att Hans fruktade åtlöjet värre än döden.

Bedragen, besviken och förorättad af en, åt hvilken han så öppet skänkt sitt förtroende!

Hädanefter skulle han ej tro på någon! Miss-tro alla!

Och så hade man skrattat!

Men han skulle hämnas!

Harmen öfver att hafva blifvit förlöjligad tog nu hufvudplatsen i hans sinne, låg likt ett stort,

hotfullt odjur och rufvade ut de första hämd-
tankarna.

Döden glömde han alldeles af.
Och han hatade, djupt, outsläckligt.
Men han sof lugnt om nätterna.

II.

Kammarfönstret stod uppslaget och knarrade smått öfver att vara bundet af sin krok.

Syrenhäcken utanför hade sträckt så sedan den sist blef klippt, att en och annan kvist med vindens hjälp kunde böja in sina långa, hjärt-nupna blad genom fönstret, utmed hvars karm de ströko ett lätt frasande.

Bin och getingar surrade i kapp inne i den blommande nyponbusken, hvilken på eget bevåg tagit plats i häcken. Emellanåt kom helt plötsligt en humla på villoväg in genom fönstret, gjorde med fasligt väsen en upptäcktsresa kring rummets väggar och tak, och slog i förtviflan hufvudet otaliga gånger i fönsterrutan, förrän den slutligen utmattad och bedöfvad tumlade ut igen.

Därinne i rummet, kring det långa, svartmålade bordet med de gula benen, surrade det också i sömnig ensemble.

Hans surrade igenom geografiläxan, beledsagande en hvar af Archipelagens öar med ett slag af den knutna näfven mot pannan.

Antagligen för att visa sin goda vilja att rå på det omöjliga.

Men knappt hade han bultat in den ena öns namn, så var den andras borta. Och att hålla kartan i hufvudet nu, när det var så vackert väder, det var ej gärna möjligt.

Han satt med ryggen mot fönstret så att han ej kunde se ut. Men följde dock med spänd uppmärksamhet hvarje steg som knarrade förbi ute på sandgången. För att kunna hålla reda på, om någon medtäflare begåfve sig ned till äppelträden. Det hade blåst duktigt i natt och Hans ämnade sig själf ned att taga falläpplena. Bara den välsignade läsningen en gång blefve slut.

Någon gick förbi nu med långsamma, knarande steg. En hostning förrådde att det var fadern. En lång, mörk skugga föll in genom fönstret samt vred sig långsamt fram öfver det hvita taket.

Hans glömde både bultning och surrning, och alla Archipelagens öar kröpo helt beskedligt tillbaka in i Dahms geografi med dess slitna blad. Under det bokens ägare bråkade sin hjärna med hvarför skuggan här inne gick i motsatt riktning mot fadern där ute.

Informatorn satt vid andra ändan af bordet, helt bekvämt utsträckt i en gungstol och sög behagligt ur en lång, snarkande pipa.

För ett ögonblick såg han upp ur sin roman.

»Läs Hans! Och sitt ej där och dröm och stirra i taket!»

»Delos, Paros, Delos, Paros, Delos, Paros,» började Hans med väldig predikareröst.

»Du kan lika gärna läsa tyst,» sade magistern, som blef nervös.

Läsa tyst! Det var välkommet! Då kunde han få sitta och »tänka».

Det gjorde han så gärna under skoltimmarna. Och kom han väl i farten därmed, då voro alla insurrande getingar och promenerande skuggor döda för honom. Denna världen existerade då ej mer. Hans var långt borta i en annan, som fantasien i förening med ärelystnaden skapat honom.

Och i den världen var han själf det förnämsta af allt: »hela världens öfveringeniör».

Han hade redan förut resonnerat med lille bror Knut om hvilka lefnadsbanor de skulle besluta sig för.

Endast två hade de funnit värdiga att taga i betraktande

Och till Knuts stora förargelse valde Hans, nedrigt pockande på sin förstfödslorätt, den förnämsta banan af alla, den att blifva ingeniör. Så att Knut fick nöja sig med den andra.

Han skulle alltså få blifva veddräng och åka hela dagen emellan vedboden och köket med vedlass,

Att få åka hela dagen hade nog sina sidor det också. Så att det var ändå med en viss tvekan Hans höll fast vid ingenjörspanan.

I fantasien var han dock ingen vanlig ingenjör. Nej, bättre upp än så! Hela världens öfveringenjör med makt öfver både kungar och kejsare! Ej mer och ej mindre!

Han såg redan i andanom huru han vid sin inspektionsresa kom till stationen vid hemmet.

Och där stodo kejsaren af Ryssland och kungen af Sverige och bockade underdånigst och frågade huru han mädde.

Ty hela världens öfveringenjör, som gjort alla de förnämsta uppfinningarna, innehade det högsta embetet här på jorden.

Så att när Hans i all sin härlighet drog sin kommandostaf, med alla världens sigill på, ur bältet, måste till och med ett majestät böja på nacken.

Men Hans var alls ej högfärdig, utan klapade de båda regenterna så vänligt på axeln och sade helt nedlåtande: »God dag bror Alexander! Hur står det till bror Oscar!»

Och majestäterna bockade ännu mera och kunde ej begripa den stora nåden utan sade i korus: — — — — —

»Kan du ej din läxa ännu, Hans? Klockan är elfva snart!»

»Jo visst!» kom det häpet från Hans. Och yrvaket begynte han åter surra igenom sin Archipelag.

Lilla syster Mina anmälde att hon var färdig med sin läxa nu och bad att få »höra upp» den. Som en fors brusade så alla ynglingaättens konungar med thy åtföljande regerings- och dödsår fram öfver hennes läppar. Och inbringade henne magisterns höga bifall.

»Bra min lilla vän! Du kan få gå nu redan!»

»Slut med falläplena då. Hon tager dem nog allesamman!» tänkte Hans. »Flickor äro då sådana inställsamma pluggdjur!»

»Du kan hafva läst öfver nog nu!» skrek magistern åt andra sidan där Knut satt.

Surret därifrån hade en misstänklighet likhet med tio guds bud. Knut satt tydligen i häftig kamp med salig doktor Mårten Luthers katekes.

Magistern tog boken.

»Första budet?»

»Du sk-m-m-m —»

»Tala högre!»

»Du skall inga andra gudar hafv-m-m-m —»

»Hvad är det?»

Så gick det vidare alla budorden igenom. Och för hvarje svar en skarpare tillsägelse att tala tydligare, så att när sjetta budet kom skrek Knut i full förtviflan:

»Du skall icke göra hor!»

»Hvad är det?»

Intet svar.

»Hvad är det?»

»Du — du — ska-all —»

»Fram med anmärkningsboken!»

Den kom fram. Och i ett nu stod den där med stora bokstäfver den fruktansvärda anmärkningen, för hvilken fadern skulle draga af 25 öre på de utlofvade julklappspengarna.

Det var mer än lille Knut kunde bära.

Smärtan öfver straffet och afunden öfver allt det myckna som Hans skulle få för sina 25 öre mera, tog honom så, att tårarna började söka sig fram.

Först ett misstänkligt sväljande, sekunderadt af ojämna, osäkra snyftningar.

Och så bröt det löst ett bölande som kunnat röra en sten, men ej ett magisterhjärta, till medlidande.

Nedtyngdt af all den onämnbara smärtan sjönk lille Knuts hufvud ned i boken. Och tårarna strömmade strida fram öfver tio guds bud, så att bladen i doktor Mårten Luthers katekes blefvo helt våta, och trycksvärtan flöt ut, förenande både budorden och det förskräckliga »hvad är det» i otydliga fläckar.

»Hör upp med det tjutet, annars kommer rottingen fram!»

»Uhhuhu-eh — uhhu-eh — eh-h —»

Rottingen kom fram och anställde, förd af magistrernas kraftiga hand, en fruktansvärd härjning på den kroppsdel, hvilken lille Knut med smärta fick känna hafva äfven andra bestämmelser, än den att sitta på.

Så ett förnyadt försök att komma till bättre resultat med sjetten budet. Men utan framgång.

Klockan slog elfva.

»Så! Slutadt för i dag! Ut med er och spring!»
Med en lättnadens suck försjönk magistern
helt välbehagligt i sin roman.

Och ut gingo de båda ungdomarna, mörka
i håg och syndade mot ett annat bud, hvars
praktiska betydelse de redan lärt sig förstå.

Syster Mina hade naturligtvis tagit bort alla
falläpplena.

Men på träden sutto så många ännu och
frestade. Och voro så nära att falla ned. Blott
man tordes skaka litet, helt litet.

»Du, Hans, trädgårdspojken sade mig, att
— i morron skola de ned!»

Hans svarade ej.

Knuts afstraffning hade fördröjt tiden och
omintetgjort förhoppningarna om en riklig äpple-
skörd. Han kunde gärna ha fått mera stryk!
Det skulle ej röra Hans till medlidande! Ej det
allra minsta!

Men kall likgiltighet ofvanpå så mycket stryk,
det var mer än Knut kunde stå ut med. Han
fortfor därför:

»På *mitt* träd äro äpplena redan färdigmogna,
och om vi inte få af dem nu, så få vi inga alls,
för i morron ta's de ned.»

»Där ä' så många maskätna, som *ingenting*
annat duger till,» nedlät sig Hans att anmärka
helt likgiltigt och i förbigående.

Ett par kraftiga skakningar, ett regn af fal-
lande äpplen. — —

Och i största endräkt vandrade de båda förbrytarna ned till krocketplanen, med fickorna svällande af stulna äpplen och de unga hjärtan klappande högt af fröjd.

Det första partiet förlorade Knut.

Han höll just på att tillkämpa sig revanche och mumsade på ett sista äpple, då en oförmodad pigröst skallade fram ett:

»Hans skall in och spela öfver!»

Knut satte förskräckt en äpplebit i halsen, blef alldeles röd i ansiktet och hostade så att tårarna kommo fram i ögonen.

Och Hans snäste fram ett: »Har inte tid nu! Och det där skräpet kan jag förut!»

Pigan gick. Och uppfyllda af dystra aningar, fortsatte bröderna partiet.

»Hans, kom genast in!»

Modern stod på trappan, barhufvad och med en syltslef i handen. Hans såg på henne att det ej vore rådligt att fortsätta motståndet längre, och begaf sig in.

»Du kan vara glad att du alls får lära dig spela,» sade modern. »När jag var barn ville jag, men fick ej. Och du kommer nog att tacka mig en gång för att du fick.»

Hans såg ej vidare tacksam ut när han, på lagom afstånd, passerade förbi modern. I förbifarten inhöstade han en hotelse att i fall af olydnad få blifva utan middag.

Välgärningar, hvilka ryckte honom från en angenäm sysselsättning, hade han intet förstånd för.

Det gamla taffelpianot stod framför det mellersta salongsfönstret, hvadan Hans kom att sitta med ryggen mot ljuset.

Rullgardinen var nedfälld och genomsläppte en mörkblå dager, utom på de brutna ställena, där solljuset trängde skarpt igenom. Den var alldeles varm när Hans lade handen därpå.

Bakom den höllo flugorna ett sömngifvande, surrande väsen emot rutan.

Hans nästan halfsof. En dof förbittring gäste inom honom där han satt och med motvillig envishet klämde fram c-durskalan upp och ned öfver det gamla instrumentet. Långsamt och vidt skilda kommo tonerna, en hvar utgörande ett taktstreck i den symfoni som exeqverades af flugorna på rutan.

Den tryckande värmen i rummet pressade fram svetten och tyngde på ögonen så att han knappt kunde hålla dem uppe.

Och den fördömda spyflugan, som ej lät honom vara i fred!

Af och an for hon och kittlade än på näsan, än i håret. Jämmt fick han afbryta och köra bort henne. Hvilket endast hade till påföljd att hon efter en hel serie skadeglada smällar mot taket och tapeterna, kom tillbaka och kittlade ännu värre.

En så gammal och rutinerad fluga låter ej skrämman sig af aldrig så många och ursinniga slag.

De här pigorna, de slarfvade bara! Brydde sig ej om så mycket som att taga bort en fluga en gång! —

Genom fönstret och hans halfsofvande tillstånd trängde de lekande syskonens skratt, som ljud ur en annan värld. Än kom det nära, så nära, att han också hörde deras fotsteg rassla på sandgången, — än var det aflägsat, så att det knappt öfverröstade fågelkvittret.

Om han skulle springa ut till dem!

Men från matsalen kom ett skrammel af bordsilfver och tallrikar blandadt med stolarnas skrapande då de framsattes. Pigan höll på att duka till middagen.

Skulle det löna sig att öfvergifva pianot? — Skrattet därute lät så frestande — att få tumla om i skuggan i det gröna, mjuka gräset vore härligt —!

Men tänk om det blefve något godt till middagen!

Halfsofvande och motvilligt fortsatte han att pressa fram sitt c—d—e—f—g—a—

Det kändes som hölle han på att förtjäna sitt lifsuppehälle därmed! Och de andra, som skrattade och hade roligt därute, de skulle få sin middag ändå!

Bara orättvisa!

Och skulle han nödvändigt lida mera än de andra, hvarför just då dessa förskräckliga skalor!

Tusen gånger hellre tio guds bud!

De kunde åtminstone tagas med ut i det fria!

III.

Klockan var ännu ej nio.

Den grå dagern började redan gry in genom skolsalens höga fönster. Gaslågorna därinne flammade till i fruktlös protest, en och annan hväste och hvisslade, som för att påminna om hvem som här hade monopol på upplysningen.

Men dagern trängde lugnt och säkert på, allt mer och mer vann den terräng ifrån gasljuset och kom lågorna att se helt gula och betydelselösa ut.

Som en sista utväg gingo de in på kompromiss.

De blandade sitt ljus med den segrande konkurrentens till ett grågult element, hvilket som ytterligare förstärkning upptog i sig alla sväfvande stoftkorn, oset från den öfverhettade kakelugnen m. m. Och dränkte allt lefvande i sin allsmåktighet.

Det dallrade fram öfver de gulbetsade skolmöblerna, in i ögonen på de fem raderna omorgnade skolpojkar och söfde deras synkraft. Smög vidare upp i hjärnan och döfvade alla tankar, så att de tumlade omkring halfnyktra och utan all disciplin.

Magistern där uppe i katedern var den enda som ej domnade. Det hade han gjort för länge sedan. Och nu gjorde han sin plikt i upplysnings tjänst med samma effekt som en slocknad fyr på en klippig strand, vid ett haf utan vatten.

Som ur en aflägsen mistsignalapparat knarrade hans röst fram med den ena frågan efter den andra genom den döfvande ljusdimman. För att verkningslöst återstudsa mot tjugufem glåmiga ansikten, hvilkas stirrande ögon ej ens visade skenet af hemligt förstånd.

»Du skall inga andra gudar hafva för mig!» knarrade som bäst en signal fram ur katedern.

Det förklingade utan ett genljud af svar.

De voro afgudadyrkare allesamman. Och stadda i full tillbedjan.

En satt där och rabblade i minnet upp hela första talet mot Catilina.

Och fröjdade sig ännu öfver, huru han imponerat på far och mor i går afton med att hålla detta latinska tal, som de ej begrepo. Och på den succès han nu skulle göra därmed under latintimmen. Det blifvande högmodet frodades godt där.

Liksom äregirigheten hos grannen bredvid.

Denne inventerade i minnet som bäst sitt herbarium, jämförde det med andras samlingar och såg redan sitt namn bland hedersledamöternas i någon »Societas pro fauna et flora —»

Nöjeslusten anfäktade de flesta. Där vimlade af skridskoåkningar, slädpartier, ungdomsbaler och teaterbiljetter i brokigt virrvarr i tankarna.

Och ett litet affärsgeni satt och funderade på, huru han skulle kunna byta ut sin miniatyrångbåt mot ett par amerikanska skridskor och förtjäna på affären.

En enda anhängare hade magistern för sitt bud. Det var primus.

Han trodde på magisterns gud. Han var nödd därtill.

Ty den guden var det ju dock, som hade förrättat alla de underverk, hvilka omnämdes i bibeln som historiska och trovärdiga.

Och primus hoppades på ett underverk. Att någon öfvernaturlig makt skulle fördrifva den djäfvul, som anfäktade honom.

Ty att det var en djäfvul det var klart. Annars skulle det väl ej vara så omöjligt att komma ifrån den genom egen kraft.

Och af någon annan kunde han ej vänta sig någon hjälp.

Svarare tvärtom.

Ty de pinade ut honom genom att söka alla möjliga bevekelsegrunder till hans tillstånd.

Och höllo honom i ständig ångest för att de möjligen till slut skulle finna på den rätta.

Under skoltimmarna hade han svårt att följa med och hålla tankarna samman.

Men han var magistrernas gunstling. Denne tillskref det därför trötthet. Och förmanade honom att ej öfveranstränga sig, att gå mera i friska luften. Och framhöll honom som ett mönster för de andra gossarna.

»Ser ni primus! *Han* arbetar så han blir sjuk! Det skulle ni också — edra lättingar!»

Men kamraterna de hade endast stickord och elakheter — de tyckte ej om goda exempel.

Han fördrog alla oförskämdheter, ville ej slåss, ville helst vara i fred och ostörd.

Hans vänner beundrade det som en sällsynt förmåga af själfbehärskning. Fienderna kallade det feighet och föraktade honom högeligen.

Och hemma gällde han för trög och lat. Gick med motvilja till alla arbeten och fick dem färdiga endast med stort användande af tid och möda.

Alla hade de någon anledning att intressera sig för hans fel eller förtjänster. Och själf gick han in på allt, för att slippa ifrån det kinkiga ämnet, utan att behöfva förklara sig. De kunde nog ej ändå hjälpa honom.

Det kunde endast Gud! Och därför trodde han på magistrernas bud. Och kunde hela beviset på Guds tillvaro som vatten.

Men förstå det, — nej det kunde han ej. Fastän han trodde med hela sin varelse. Trodde så att inga andra tankar fingo rum i hans hjärna än denna enda: »du skall tro! Du skall inga andra gudar hafva för mig».

Den döfvande ljusdimman kom hans ansikte med de insjunkna kinderna och den framskjutande munnen, att se alldeles grått ut och hjässan med det vattenkammade lingula håret sken, som vore den slickad.

Och de vattniga ögonen stirrade magistern rakt i ansiktet, — alldeles af misstag. Ty annars kunde han ej uthärda någons blick, — men i dag tänkte han ej därpå, tankarna lågo alla och idislade »inga andra gudar hafva för mig».

Timmen tog slut.

Magistern bestämde läxan för nästa gång.

»Till femte raden på tjugusjunde sidan! Alla skola läsa — och Slättberg med!»

Det var kvickheten som väckte dem alla.

Magister Liljeström ansågs vara rysligt kvick.

Och aldrig sutto eleverna så tysta som under hans timmar.

Ej så mycket af vördnad för den outgrundliga, mysteriösa visdom som låg förborgad i de sanningar om det timliga och eviga lifvet, hvilka han på embetets vägnar sökte bibringa dem. Kände de någon vördnad så var det endast för primus, som kunde begripa dessa sanningar.

Nej, hvad som kom dem att sitta stilla var, utom den sömniga morgonstämningen, endast

fruktan att gå miste om kvickheten. Utom oron att möjligen kunna blifva utsatt därför.

Så att stilla och i djupaste hemlighet satt Hans Slättberg och visade ett alldeles storartadt intresse för religionen, genom att följa med i sin på knäet uppslagna bok.

Ännu tillsammare böjde sig sidokamraten öfver sin halft utdragna pulpetlåda och åt stilla, ack så stilla, af sina där förvarade läckerheter. Medan Lansén på bänken framför i största stillhet skar in sina initialer i pulpetlocket. — —

Så kom kvickheten, förut annonserad af några menande hostningar från katedern, skar genom den dallrande ljusdimman, hvars verkan den med ens upphäfde, och träffade det intet ondt anande offret, så att det ryckte till. Och alla de andra vrålade ut sin fröjd i skallande skrattkörer.

Därpå strök magistern helt belåten sitt stripiga bockskägg, drog ut sin mun till ett långt streck, sneglade öfver glasögonen efter hvad verkan hans dråpliga satir möjligen kunde haft på den i lättjans dy ohjälpligt försjunkne Slättberg, — och drog ihop strecket igen. Knäppte till en knapp af sin veckade prästrock, jämkade på halsduken och lade försiktigt ihop boken. Samt höll den framför sig då han gick, som bondgummorna hålla psalmboken, då de gå i kyrkan.

Alla reste sig med brak till honnör, så glada när han gick.

De stodo där ända till det sista af honom — den röda näsduken, som hängde utur bakfickan, — försvann bakom dörren.

Hans sprang fram för att nappa till sig den, men kom för sent. Hvarför han hämnades på annat sätt, genom att beundra den karrikatyr af den älskade läraren, som Lansén tecknade på taflan.

Ett sakta mullrande sorl som af en mycket aflägsen åska uppfyllde klassen med sitt hot.

Latintimmen nalkades.

Och de många onda samveten öfver illa förberedda läxor gån sig luft, och sökte i ett brådstörtadt pluggande godtgöra, hvad som försummats hemma.

Endast Hans och Lansén stodo sysslolösa kvar framme vid taflan och underhöllo sig ifrigt.

»Du skulle se henne,» halfhviskade Hans, »hon är målad i ansiktet så det synes på långt håll! Och så elegant hon går klädd sedan! Bara sammet och siden och parasoll af spetsar med sidenfoder! Och klädningen är utringad fram, så jag kunde se alltihop!»

Båda skrattade. Hans fortfor.

»Då jag går i skolan om eftermiddagarna, så möter jag henne alltid. I går hade hon en annan likadan med. Och de tittade och skrattade och gjorde miner då de gingo förbi. Så sade hon högt så jag kunde höra det: 'Den där blir nog bra med tiden! Bara han kommer i mina händer i tid — och inte i sina egna.' Och

så skrattade de igen. Förstår du hvad hon menade?»

»Nej! Men de äro visst sådana där —»
resten hviskade han.

»Tycker du jag kan fråga magistern?»

»Äh! Magistern! Han är ju till för katekesen bara! Nej det går aldrig an!»

»Nå hur skall jag få veta det då?»

»Vi ska' ta' och fråga Tranan efteråt. Han är vän med Svensson på sjuan, som är en stor karl. Och han talar nog om allting för Tranan!»

De tittade på hvarandra igen.

Och skrattade betydelsefullt.

Och när en af de mindre intimt hållna kamraterna kom i närheten gällde samtalet endast bollslagningen på första maj. Hvilket denne tyckte var ingenting att skratta åt.

»Tranan» var ingen mer och ingen mindre än primus själf.

Oaktadt skillnaden i ålder och framför allt den himmelsvida skillnaden mellan primus och ultimus i en klass, var denne Hans' bästa vän.

Och erkänd som klassens största geni.

Borta hos honom fingo som bäst några vetgiriga ungdomar den sista hjälpen med sina latinska läxor.

Han skulle förklara alla tvetydigheter och afgöra alla tvifvelsmål om det eller det stället. Och det gjorde han med ett allvar och en sakkännedom, som förskaffade honom kamraternas allmänna aktning och erkännande.

Allting visste han. Hade åtminstone svar på alla frågor.

Och när de efter öfverstånden latintimme följdes hem gaf han Hans och Lansén utförligt besked om de där hemlighetsfulla damerna.

»Akta dig för dem, du!» sade han. »De äro ungdomens värsta fiender. Ingen anständig människa ser åt dem eller talar med dem. Ty de lefva på så'n där synd — som man ej får tänka på.

Förrän man blir gift. Och unga pojkar narra de så gärna till sig och lära dem sina otäckheter, och lura af dem pengar.»

»Det är det nog de vill' dig!»

»Men akta dig, du, det är den värsta synd som finnes. Värre än mened till och med.»

De båda andra fasade.

Mened det var en synd som aldrig förlåtes utan som helt säkert hade evig fördömelse med i släptåg. Det hade de ändtligen fått inpräntadt i sig.

Med den ej afsedda följd, att de sedan indelade synderna i tillåtna och otillåtna.

Hvad evig fördömelse ville säga hade de ej så noga reda på. Lika litet som dess motsats — den eviga saligheten.

Men att det förra var något som hade med beck och svafvel att göra, och med svarta, svansbehängda, behornade figurer, utrustade med långa högafflar, på hvilka de togo syndare hoptals och kastade ned dem i det där glödande heta, beck-

och svafveldoftande, med allehanda konstiga tortyrmaskiner uppfyllda helvetet, därom hade Hans en aning. Ty det hade han sett på en gammal tafla, föreställande yttersta domen, hvilken hängde på väggen hemma i pigkammaren. Och den förklarande texten hade köksan läst upp för honom ur bibeln.

Och en hvar, som varit i en kyrka med riktig altartafla i, visste då att evig salighet var att flyga högt i molnen — bara hufvud och vingar — kretsa i hopar omkring något stort helgon och sjunga halleluja.

Hvilket ju alltid var roligare än simma i en sjudande beck- och svafvelångande sjö! Fastän Hans tyckte att det var en tarflig salighet med bara hufvud och vingar. Och mage endast hos de stora helgonen.

Den högsta salighet han då kunde uppsvinga sin fantasi till, var god mat. Och den var ju otänkbar utan mage.

Ett stort helgon kunde han ju aldrig blifva.

Nu hade han fått lifvet efter detta, åskådliggjordt i andra sagor. Sagor »för den mognare ungdomen».

Han tänkte alltså mindre barnsligt därom.

Men den gamla fasan för helvetet och den eviga fördömsen hade han kvar. Och den öfvertygade bättre än alla bevis.

Så äfven nu.

De båda trodde blindt allt hvad auktoriteten, »Tranan», berättade dem.

Och denne sparade ej på härligheterna i sin visdoms skattkammare, när han en gång väl hade öppnat dörren.

Han hade mycket mera där som han fick lof att pråla med.

De hemliga sjukdomarna togos fram och målades ut med de starkaste färger. Och illustrerades med häntydan på alla de där herrarna som »gå så lifvadt».

»Det är straffet för deras synder! Så att akta dig du! Och skulle du ändå få lust till något så'nt där, så — så — läs alla dina böner. Bed! Då går det helt säkert öfver!»

Men Tranan såg ej ut som ginge det öfver.

Lansén föll plötsligt i skratt.

»Hvad är det? Säg, säg fort!»

»Jo, magister, hi hi, magister Pettersson —»

»Skynda dig nu!»

»Jo, i går, när jag gick till skolan så, hi, hi.»

Och så kom det en lång historia om den fruktade latinlärarn, som Lansén hade sett komma ut ur »det där huset, du vet», omorgnad och med hängande kalsongband. Och så sent att han fick gå upp på klassen på det viset.

»Nej nu går jag hem och läser,» sade Tranan som blef generad.

Och så gick han.

Men magisterns moral var ett för lockande ämne för att släppas så lätt.

Lansén undrade om det skulle hjälpa honom från arrest nästa gång, i fall han såge menande

på magistern och sade att: »han nog hade sett magistern den 'där gången'!»

Hans var dock uppfylld af ovilja och sade att han föraktade en sådan människa!

Hvilket alls ej imponerade på Lansén. Utan gick denne sin väg, alltjämt skrattande.

Vid nästa gathörn stannade Hans plötsligt helt häpen.

Där kommo de där farliga damerna igen, på samma trottoar, långsamt gående emot honom.

Han tryckte ned mössan i pannan, stoppade händerna i fickorna och gick med stora säkra steg öfver till andra sidan af gatan, i en lång krok, undvikande de eleganta företeelserna.

Först i porten vågade han stanna och se sig om.

Samtidigt vände sig den ena damen och vinkade, hånfullt skrattande åt honom.

Men han gick in på sitt rum, kastade mössan på soffan och böckerna på bordet med en kraftig smäll. Öppnade sin latinska grammatik och började läsa.

Det ville ej gå. Så snart han med användande af all energi kommit halfva sidan ner, så var det slut och tankarna långt borta. Och så var det att börja om igen.

Tankfullt stirrade han än i boken, än genom fönstret ut på den smutsiga gatan.

En suck.

Den där latinska grammatiken kunde han då rakt ej begripa hvad han skulle med den till! Annat än få ett godt betyg i!

Geografi och historia kunde ju gå an och tyskan med, det kunde ju hända att han komme till Tyskland. — Och matematiken, han tänkte då visst inte bli kryddkrämare, och blefve han det, så nog kunde han räkna pengar utan algebra! Katekesen och dogmatiken de hatade han då! Svåra och bråkiga, och kunnas utantill skulle de, en så'n massa ord, obegripliga de flesta.

Han slog igen boken.

»Den som ändå vore ett geni, — som Tranan!»

Han gick och lade sig på soffan. Han hade fått veta mycket i dag. Det riktigt snurrade omkring i hufvudet, en samling af allt möjligt utan allt sammanhang.

Magister Pettersson med hängande kalsongband, — målade förföriskt sköna »ungdomfiender», evig fördömmelse och dito salighet, — den geniala Tranans afundsvärda vetande om allting, det och mycket mera till, bearbetades utan åtskillnad af den unga hjärnan, som vore den en patenterad köttmaskin, hvilken gör korf af hvad som helst.

Ideligt tänkte han och funderade på hvad Tranan hade berättat om de där damerna.

Hvad kunde det väl vara för otäckt som de ville lära honom, — och som var så farligt för hans salighet!

Han finge lof att ha närmare reda på saken!
Grammatiken var ej så farligt med! Det var
långt till examen ännu och —

Han tog sin mössa och gick.

Tranan var hans läromästare i tydningen af
alla de gåtor, som dagligen mötte honom ute i
lifvet.

Till honom gick Hans med alla sina tvifvelsmål.

Och där sutto de båda och letade sig till
dessa gåtors tydning genom det virrvarr af sagor
och fabler, som de händelsevis lyckats snappa
upp. — Gud vet hvarifrån!

Mättade sin vetgirighet med fantomer.

Och trodde sig begripa allt bättre och bättre.

Men kommo allt längre ut i det obegripliga!

Ty för hvar dag som kom skulle de upp i
skolan och döfvas ännu mera med ännu en dosis
latin och religion.

Och utbilda sig till goda och nyttiga med-
borgare.

IV.

Tranan sof envist på sin brits inne i den lilla fiskarstugan, omöjlig att få vaken och vresigt afvisande hvarje attentat mot hans sköna morgonsömn.

De hade lagt sig sent i går.

Och Tranan kunde ej begripa, hvarför i all världen Knut skulle upp och vittja krokarna redan klockan tre! Eller hvarför ej Hans, som då rakt ingenting hade att göra, kunde ligga stilla och låta de andra få sofva i fred.

Men den obarmhärtige Hans tog alls ingen hänsyn.

Redan länge hade han legat och hört på huru änderna knarrade i vassen. Och när fågelkvittret i skogen utanför blef allt starkare och talade om att dagen redan längesedan begynt, då kunde han ej längre styra sin lust att gå ut.

Han undrade om det skulle nappa bra, så att de kunde slippa hån för sin dåliga fiskelycka

den här gången åtminstone! Och så fick han lof att se efter att Knut inte slarfvade med krokarna!

Med hvilken förklaring han lämnade den mörka stugan till obestridt slagfält för den brummande Tranans kamp med sin tunga dvala.

Och gick ut på trappan, hvarifrån han hade utsikt öfver den lilla sjön.

Dimman hindrade honom att se hvar brodern befann sig. Men af de knarrande årtagen hörde han att denne ännu höll på med vittjandet af krokarna någonstädes i närheten.

Solen var redan i fullt arbete med undanskaffandet af morgondimman. Den behöfdes ej mera, den skulle bort så fort som möjligt.

Men ännu hade ej solstrålarna hunnit arbeta undan mera än att solen såg ut som en tjock gul klump däruppe.

För öfrigt var allt ett haf af dimma. Skogen och stränderna rundt om sjön funnos ej mera. Detta behagade Hans, som ej kunde förlika sig med att skogssjön, — den enda sjö i hemtrakten, — var så liten.

Nu blef den genast haf, — fiskarstugan lotsstuga, — och Hans, vakthafvande lotsen, stod och spejade med ifrig oro ut i dimman efter det stora segelfartyg, som man, att döma af de i närheten knarrande årtagen, just höll på att bogsera in till fiskläget.

»Skepp ohoj!»

Intet svar.

»Skepp oho-o-oj!»

Knarrandet upphörde och det blef alldeles tyst.

»Tänk om det stöter på grund! Får lof att lossa af signalkanonen.

Signalkanonen var pappas bössa, hvilken Knut olofvandes smugglat med på fiskarfärden.

Den kom fram i största hast.

Och — piff — paff — dånade de båda skotten ut öfver sjön, fram genom dimman, åtföljda af tvänne frasande plaskningar i vattnet, ungefär så som hade en handfull småsten blifvit ditkastad. En hel salfva af skottekon svarade rundt omkring.

Den fördömda bössan stötte så att axeln värkte.

»Hallo där! — Hvad gör du med båten så länge! — Andra kunna också behöfva den!» Kom det ursinnigt från Hans. Smärtan kom honom med ens att glömma hela lotsämbetet.

»En stor gädda! — två små, — fyra aborrar!» skallade det i triumf borta i dimman.

Knut hade haft tur.

Och ett häftigt öronslitande knarrande af årtullarna förkunnade att han tog i allt hvad tygena höll, för att komma fort i land.

Där sköt båten fram ur dimman. Hans kunde se, huru brodern till hälften reste sig vid hvarje tag med årorna, och högg dem i, så att vattnet strittade högt upp. Medan ögonen spe-

jade öfver axeln, ifrigt sökande ett landningsställe.

En lång skrapning och båten stod där.

»Satans sten! — Med *den* farten hade jag annars fått upp båten hel och hållen!»

»Tusan plåtar!»

(En af hufvudpunkterna i den ljufva friheten, var att svärja alldeles som en stor karl.)

Hans sprang ned och såg in i båten.

»Kallar du *den* gäddan stor!» hånade han.
»Den är då inte hälften så stor som den jag fick i förra veckan!»

Efter att sålunda hafva tillbörligt förödmjukat den andre med sin kritik, nedlät sig Hans att hjälpa till med inbärandet af fångsten. Och nöjde sig helt anspråkslöst med den där tvifvelaktigt stora gäddan för sin del.

I stugan låg Tranan mörk och sotig på knä framför spiseln. Den sura veden ville ej brinna riktigt, trots alla ansträngningar.

De båda bröderna trampade uppför trappan och slängde sina fiskar på golvet innanför dörren.

»Har du inte kaffet färdigt ännu?»

»Lugna er!» svarade Tranan. Och blåste på elden med dubbel kraft så att askan yrde ikring kaffepannan. Kinderna stodo utspända som blåsbälgar.

»Alldeles som la'gårds-Gretas!» anmärkte Knut.

Till dennes stolthet värdigades Hans finna liknelsen komisk och satt i med ett ljudeligt skratt.

»Du kunde så gärna skaffat torr ved, som stå därute och skjuta bort krutet onödigtvis och skrämma andra ur sömnen!» murrade Tranan ilsket.

Hans skrattade fortfarande.

»Gå och — två-ätta dig! — Du är ju sotig öfver hela ansiktet,» stammade han ändtligen fram ett slags motivering.

»Vi gå och bada allihop!» föreslog Knut. Och så var fred slut.

Kaffekokningen öfvergafs.

I en blink kastade de af sig kläderna. Och kort därpå satt hela det nakna sällskapet i båten, hvilken sakta dref ut mot midten af sjön.

Dimman var i det närmaste borta. Endast trasor däraf drefvo ännu öfver skogstopparna och upplöste sig småningom i luften. Snart syntes de endast här och där som ett mörkare blått, mot den annars klara himmelen. Solen började värma och trycka.

Båten dref hur den ville med sitt nakna innehåll. Hans satt vid årorna och såg funderamt på de fåror de släpade efter sig. Knut därborta på akterbrädet lät sin ena hand hänga slappt ned, så att den bröt det klara vattnet i ett sakta melodiskt porlande. Tranans långa, magra figur satt emellan dem på båtbottnen, med hufvudet nedhukadt och händerna knäppta om de hopdragna knäen.

»Det smakar att sitta så här och solsteka sig,» sade han.

»Vattnet är kallt i dag,» anmärkte Knut betänksamt, drog upp sin hand ur vattnet och stänkte några droppar på den framför honom sammankrupne soldyrkaren.

En rysning gick genom denne. Han for häftigt upp.

»Du svin! — Sitta och stänka på andra! — SjälF vågar du dig ej i vattnet! — *Kruka!*»

Det hade nog blifvit batalj.

Men Hans skyndade sig att förekomma den. Och öfvertygade hastigt de båda parterna att han hade makten — d. v. s. årorna.

»I med er genast! — Grålmakare! — I vattnet med er båda två!»

För hvarje utrop stänkte han in floder af vatten öfver de båda andra. Så att de funno allt vidare dröjsmål vara af ingen nytta.

Plums, — där låg redan Knut och arbetade. De andra voro ej sena att hoppa efter.

Och det blef ett plaskande och ett oväsende, som hade den fredliga skogssjön plötsligt blifvit förvandlad till ett sjudande haf.

Tranan låg och visade sin förmåga att flyta på rygg. Och fick vatten i öronen af svallvågorna efter Knut.

»Låt bli att plaska!»

»Nej! Du skall doppas! Det gör dig så godt!»

Och i en väldig ansats flög Knut öfver sitt offer, högg tag i nacken och försökte sätta hostelsen i verket.

Det blef ett ordentligt slagsmål så att skummet fräste om dem.

Hans fick tag i aktern af båten och, simmande med kraftiga sparkar, dref han den i en krets omkring kämparne.

»Den skall tvättas — båten!»

I största endräkt stod genast hela raden af nakna figurer upprätt i båten och gungade den med största möjliga kraft.

Allt häftigare blef vaggningarna — — nu kom vatten in på ena sidan — — nu på andra — — båten fylldes småningom.

»Hej! — Nu — sjunker han!»

Och hissande njutande af hvarje tum som den sjönk, stodo de där alldeles tysta. Och kände vattnet stiga och stiga ända upp till midjan med en uppretande kittling.

Hans stod i fören. Den sjönk fortast, så att inom kort stod vattnet honom upp till skuldrorna.

»Pass på! Han vill upp!»

Och ut flögo de nakna kropparna åt ömse sidor, görande kölvatten efter sig. Så plötsligt halt, och ett ifrigt kikande i spänd väntan att båten skulle visa sig.

»Nu kommer den!»

En stor blank upphöjning i vattenytan — den delade sig som en förjäst hvetebulle — och så visade sig båten.

Med ena relingen förut hvälfde den plaskande öfver och blef liggande med botten upp.

I ett nu satt hela skaran gränslösa öfver kölén och tre par ben drefvo båten med ifver fram genom vattnet.

Plötsligt höll det första paret ben stilla.

»Det är Boy,» förklarade Knut. »Jag hörde honom skälla just nu! — Hör bara! — Där är det igen!»

»Mycket riktigt.»

Där rusade den fyrbente vännen fram ur skogen, vädrade ifrigt i luften efter sina lekkamrater, under det den sprang ikring, slarfvigt då och då lämnande bort ett steg med endera bakfoten.

Den fann kläderna — såg sig om, och hoppade så ut i sjön med ett häftigt gnällande.

»Boy! — se Boy! — — ja, den snälle Boy! — kom hit!»

I ett nu var han ute och tog ifrig del i leken, nafsade frustande efter armar och ben så ofta tillfälle gafs. Och förslösade sina krafter i fåfänga försök att komma upp på båten.

Pigan, som Boy hade smugit sig med, hade ej skrikande sprungit in i skogen vid åsynen af de många nakna kropparna.

Nej hon gick ned till stranden, satte händerna i sidorna, tog en stadig öfverblick öfver det våta slagfältet, lät upp sin mun och sade:

»Upp i land med er! Och det genast! Innan middagen ska' ni vara hemma och sedan börjas läsningen för Hans!»

Läsningen! Det smakade en sådan lefnadslustig vattuman värre än ättika. Ferialäsningen var det enda onda samvete han hade öfver dåliga skolbetyg.

Men köks-Mari hade talat och då oppone-
rade ingen af ungherrarna — allraminst Hans.

Hennes gunst betydde för mycket i ätbara varor för att riskeras så lättsinnigt. Ingenting i världen skulle kunna förmå henne att säga ja åt en otåligt hungrande läckergom, om hon en gång funne sig föranlåten att säga nej. Det visste de alla.

Och därför kraflade de sig utan motsägelse i land och i kläderna.

Efter att först hafva vändt båten rätt, öst den läns och fått fatt i alla kringdrifvande båtbräden och åror.

Och så stodo de där i rad och huttrade med skallrande tänder och blåa läppar. Och sörp-lade i sig kaffet, som köks-Mari under tiden fått färdigt. Och Boy, hvilken med största noggrannhet slickat sig torr, fick sin rikliga andel i förplägningen.

Skulle de nu hafva behöft vänta på Tranans kaffekokning hade tålmodet minsann ej räckt till.

Så att på det hela taget var det bra att köks-Mari kom, fastän det budskap hon medförde var mindre nöjsamt.

Men till dess läsningen skulle börja var det god tid. Längre än ett par glada ungdomar tänka. Ända till eftermiddagen.

Till middagen kommo de naturligtvis försent. Hvilket var en svår förbrytelse i den familjen.

Man satt dock ännu till bords.

Fadern såg grym ut där han presiderade vid öfre ändan af bordet.

Pannan låg i hotande veck öfver de sammandragna ögonbrynen. Och det var allt annat än vänliga blickar, hvilka sköto fram öfver den stränga örnnäsan och höllo mönstring med de tre brottslingarna.

De sågo naturligtvis helt oskyldiga ut och intogo sina platser möjligast ogeneradt.

Tranan var ju »främmande» och då kunde det ju ej vara så farligt att de togo sig litet frihet.

Men de misstogo sig.

»Jag skickade extra bud efter er! — Men ändå kommer ni för sent!»

De hade haft så mycket som de skulle göra först, förr än de kunde komma!

Middagen fortsattes under tryckande tystnad. Tydligen var det svår åska i luften. Och enhvar af de båda bröderna hoppades att ovädet skulle gå ut öfver den andre.

»Hans! — kom med in till mig!»

Hans följde med fadern in med darrande ben. Skulle det blifva stryk eller — ?

Det blef moralkakor.

»Du tager lifvet ganska lätt, min gosse!»

Och så kom den där gamla vanliga föreläsningen om att »det skulle bli annat af» än tänka på nöjen, vara lat — få dåliga betyg — »vara otacksam mot föräldrarna,» med mera som ej dugde.

Hans kände sig helt svart.

Fadern hade den senaste tiden gjort svåra ekonomiska förluster och var i ständigt dåligt humör.

Allså förökades föreläsningen för i dag med att Hans var en fattig gosse, som fick lof att tänka på att komma sig fram här i världen. Och avslutades med att han finge sluta skolan i fall det ej ginge bättre än nu.

— »Och vill du ej göra något under terminen, så får du sitta och läsa under ferien! Det blir straffet! Och nu upp på ditt rum och stick ej ned näsan förr än till kvällsvarden!»

»Jag skulle till Grynbergs i eftermiddag och spela!»

»Det får du låta vara! Musiken kan nog vara bra och angenäm! — Men den tager bort tid och du har ändå ingen nytta däraf!»

Hans kände plötsligt en vild lust för musik!

Ingen nytta! Nyttan —!

Huru han hatade detta ord, hvilket alltid stod i vägen för hvarje hans önskan! Var det då en förbrytelse att tycka om musik!»

Det fanns ju de, hvilka helt och hållet lefde däraf! Alltså var den ju äfven till nytta!

Förr, när han alls ingen lust hade för musik, då hade man minsann tvingat honom!

Men nu, när han så gärna ville, då förbjöds det absolut!

Och spela kunde han, det kände han med sig, blott han fick öfva sig litet!

Det skulle då alls icke vara någon konst att täfla med guvernanten hos Grynbergs till och med!

Han bet ursinnig ihop tänderna, vände fadern ryggen och gick.

Tranan stod färdig till afresa i tamburen.

Hans gick förbi honom utan att taga ögonen från golfvet och svarade ej på hans afskeds-hälsning.

Gick så med tunga steg uppför trappan och in på sitt rum.

Han hade ett eget rum nu. Midt på golfvet stod det gamla svartmålade bordet med de gula benen, detsamma som förr i tiden tjänstgjorde som läsbord nere i informatorns rum.

En enkel träsäng stod vid ena långväggen under doktor Martin Luthers porträtt. En kommod och några stolar samt en bokhylla var all den öfriga lyxen.

Han fick fatt i sin latinska grammatik, satte sig vid fönstret och började läsa.

Han var trött och varm och dåsig efter måltiden.

Han rabblade upp ur boken utan att tänka och stirrade slött ut genom fönstret ned i trädgården.

En flicka satt nedhukad framför krusbärsbuskarna och plockade bär i en skål.

Den grå katten smög fram öfver gräsplanen — i riktning mot hönshuset.

Plötsligt dök Knut upp bakom en buske.

Hans reste sig för att se bättre — — Knut var alldeles inpå henne — — ja — alldeles inpå — — och nu kysste han — — kysste gång på gång — — En egendomlig känsla brände som eld genom Hans kropp. — — Katten var kommen närmare hönshuset — — Tänk om den — —

Upp med fönstret.

»Knut! — Knu-ut! — Hör du inte din — Kör bort katten! — Den tager kycklingarna annars!»

Läsningen gick vidare.

Den Knut har då också smak — Kyssa den där smutsiga flickan! — — tuli — — latum, ferre — — och barfota är hon till på köpet. Tänk om mamma finge se huru han kramar henne!»

Det började bli intressant där ute.

Latinet glömdes utan samvetskval. Grammatiken åkte sakta och omärkligt ned på golfvet. Och där fick den ligga.

Hans tyngde alldeles in stolens rottingssits med knäen, borrhade armbågarna i fönsterkarmen och tryckte näsan platt emot rutan i sin ifver att följa med hvad brodern förehade.

Nu slingrade han armen om hennes lif — — nu drog han henne till sig — — kysste henne

nu igen — — hon lät sig dragas med — — nu, nu — syntes de ej mera.

Småskogen dolde så väl den vidare utvecklingen af älskogsscenen för alla nyfikna blickar.

Men Hans behöfde ej se för att vara vittne till resten.

Hans fantasi sysslade alltför ofta med dylika saker nu för tiden och af minsta anledning bringades han i upphetsadt tillstånd. Den förskräckelse han erfor vid alla de vidunderliga historier om könsförhållandena, hvilka Tranan och andra kamrater dukat upp för honom i skolan, hade tills nu hjälpt honom att behärska sig. Fastän de på samma gång gäfvos hans fantasi stoff till förnyad verksamhet.

Äfven i dag kom han ihåg hela stassen af Tranans visdom och kände den öfliga fasan för synden.

Men glömde alltsammans igen, ett hjälplöst byte för sin upphettade fantasi. Och den var kommen i full verksamhet vid åsynen af broderns kurtis.

Det kunde väl heller ej vara så farligt — — Om han också skulle gå dit ned — —

Men nej! Han hade ju stränga order att sitta här hela eftermiddagen! Hade arrest!

Förbittringen öfver förtrycket mot hvilket han stod vanmäktig oaktadt det beröfvade honom hela hans sköna sommar, kom nu till och ökade sinnesrörelsen ännu mera.

Han tänkte ej på att behärska sig.

Frihetsbegäret tog fast form, blef honom en passionerad oemotståndlig lust att efter behag råda öfver sin person alla förbud till trots. Och hela detta till ytterlighet upplågade trots vände sig i vildt våld mot honom själf.

I halft vansinne gaf han vika för det häftigt uppflammande ungdomsblodet i inbillningen närvarande och deltagande uti nöjet därute i skogen.

Det svartnade för hans ögon och han förlorade till slut nästan besinningen. — — — —

Timal satt han där sedan och stirrade slött ut genom fönstret, utan medvetande om att han såg något, — utan att tänka en enda tanke.

Det ringde till kvällsvard.

Han gick utför trapporna och in i matsalen med släpande osäkra steg. Och sörplade glupskt i sig maten utan att se på eller tala till någon.

Tillfrågad mumlade han mulet och motvilligt, att han hade läst.

Fadern tyckte att sonen såg trött ut och gaf honom en uppmuntrande kompliment för att han användt sin eftermiddag så väl!

När Hans sade godnatt, förmådde han ej möta moderns blick.

V.

Solen gassade och stekte ute på gårdsplanen, bien surrade ifrigt och sömngifvande i spirea-häcken och småfåglarna kvittrade hemlighetsfullt inne i löfträden, glada öfver det skydd mot hettan de där fingo.

Då och då steg ett dammoln upp nere öfver landsvägen och ett skramlande buller förkunnade att ett åkdon passerade förbi.

Och pojken som krattade gångarna, trött-nade ej att hvissla melodien till »den lustige kopparslagaren», envist ackompanjerad af sitt skrapande instrument.

Framför trappan låg Boy med alla fyra benen i vädret och masade sig. Något så obetydligt som att någon ville in eller ut kunde visst ej förmå honom att ändra ställning. Hvarken kisse, som smög där lurande emellan träden, eller Grynbergs mops egde i dag någon lockelse för honom. Oaktadt den senare redan länge, med envisa och

metronomiskt noggrannt upprepade skall, i fjärran protesterat öfver någon liden oförrätt.

Det sköna solskenet kunde ingen konkurrera med.

Det söfde och tog bort nästan all lifskraft, på samma gång som det smekte så behagligt och beredde en aldrig upphörande vällust.

Och att ingen vågade trampa på honom, det visste vännen Boy förut.

På soffan utanför trappan satt Knut och läste.
Han sof ej fullkomligt.

Geografien låg upp och ned i knäet, men det betydde intet.

Den låg där endast för att kunna hållas upp och rädda skenet af flit i fall fadern eller någon annan öfverhetsperson skulle komma i närheten.

Och det var en så bra sysselsättning att kunna skylla på i fall modern kom och ville skicka honom ut i ärenden.

Salsfönstret var öppet och utsläppte en brusande musik.

Vid pianot därinne satt Hans.

Modern behöfde ej längre tvinga honom att öfva, hon hade småningom blifvit likgiltig för hans musik.

Ty fadern ansåg den ej mera för mindre nödvändig. Han hade också gått ett steg längre i *sitt* intresse för musiken. Och absolut förbjudit den.

Alltså ökades Hans intresse därför i en alldeles ovanlig grad.

Det fanns nu ingenting som han hade större lust för.

Annars hade han redan valt lefnadsbana. Han skulle blifva landtbrukare, för att så i en framtid kunna hjälpa sin far.

Det där »att hjälpa», hade han själf funnit på och föreslagit i ett anfall af godhjärtenhet vid åsynen af faderns ständiga bekymmer. Men han tog det ej så allvarligt. I höst skulle han till landtbruksskolan och studera. Först skulle han skaffa sig någon praktisk erfarenhet, genom att delta i alla förekommande arbeten hemma.

I dag skulle han vara med på höbärgningen.

Han satt helt lugnt och öfvade baspartiet till en dundrande ouverture.

Ty han skulle också till Grynbergs och spela fyrhändigt med guvernanten.

Knut satt fortfarande och halfsof där ute.

Han tyckte sig känna igen det som brodern spelade, men kunde ej erinra sig namnet.

Vackert lät det i alla fall. Och fasligt svårt var det nog med, och hela hopen konstigt att få pianot att brusa så där, som en storm.

Hans åstadkom den effekten mycket enkelt genom att, modigt trotsande alla missljud, ständigt hålla pedalen nedtryckt.

Det hördes steg ute på trappan.

»Visst pappa som kommer!»

Musiken tystnade.

Ljudet af stegen förlorade sig mycket riktigt in åt faderns rum till. För att strax återkomma och försvinna tillbaka öfver trappan.

Hans vågade ej öfva mera utan slog ihop nothäftet. Gick upp på sitt rum och reglade dörren.

Fick så fram en bok och började läsa.

Han var inne i en mycket intressant situation och högeligen nyfiken på upplösningen, då någon gick nere i trappan, och faderns röst ropade hans namn.

Hans höll andan och svarade ej.

Det ropades ännu en gång, starkare, så en gång till.

Därpå blef allt tyst.

»Tusan! Att inte få ha någon frihet alls! Utan nödgas smyga sig till allting så där!» mumlade Hans mellan tänderna.

»Börjar det så här bra måtte det allt bli roligt som landtbrukare!»

»Finge gubben nu tag i honom då blefve det allt sysselsättning af ända till midnatt! Och då adjö med hela spelningen i kväll!»

»Bäst att jag smiter nu genast! Bara jag kunde komma i väg utan att han ser!»

Fram med de bästa kläderna i flygande fläng.

Hans hade väl sällan gjordt toalett så snabbt.

De svarta byxorna, hvilka regelmässigt sprucko upp i grenen hvar gång de drogos på, brakade äfven nu sönder.

Byxor och stöflar — allt fick gå i en sittning. Att rädda de kära svarta från fördärf genom att först stiga upp och draga på dem helt och hållet var ingen tid till.

Lika litet som att lappa dem.

»Strunt! Hon tittar väl ej dit!» tänkte Hans. Han kände sin sköna medspelarinnas blygsamhet. Resten af klädseln gick fortare.

»Bonjouren», som Hans vördnadsfullt kallade det af faderns aflagda, gamla svarta rock förfärdigade högtidsplagget, fick duga oborstad.

Vissa manipulationer med kragen och halsduken, ägnade att dölja vissa brister hos nämnda plagg, bildade avslutningen.

Så stack han ut hufvudet försiktigt genom fönstret och vände det åt alla sidor.

Drog in det igen när han fick se faderns hvita sommarrock lysa någonstans ute vid ladugården.

Det gällde att komma kvickt undan nu innan den gamle hann upp.

Fort tag i mössan, ett hastigt åkande utför trappan på ledstången, in i salen efter noterna, och så i väg ut som en kapplöpningshäst.

Han fördärfvade totalt den fredliga idyllen utanför trappan.

Knut som vågat sig på en ordentlig slummer, for upp och tappade sin oundvikliga geografi, då Boy med ett högt tjut for in under hans stol. Han kunde ej fatta hvad som gick åt hundrackan!

Och Boy å sin sida stod där ännu en lång stund och morrade ilsket, mycket längre än det gjorde ondt i den trampade svansen.

Men båda anade att deras störda sällhet stod i mycket nära förbindelse med Hans, som galopperade där långt nere på vägen.

Så hade Hans äntligen lyckats tillförsäkra sig några timmars frihet. En frihet som alls ej smakade sämre därför att han behöft lista sig till den på krokvägar.

Tvärtom! Han njöt den så, att innan han visste ordet af var tiden ute, och han på väg hem.

Då var stämningen en helt annan.

Nu gällde det att om möjligt undgå förhöret om hvar och huru han tillbragt eftermiddagen.

Och i fall det komme till ransakning, att komma ifrån denna med så litet lögn som möjligt.

Han hade just ingen smak för lögn, men en obetvinglig fruktan för faderns vredesutbrott. Och af de två onda tingen valde han hellre det förra.

I eftermiddag hade han dessutom varit ett slag bort åt kohagen, och det kunde ju i nödfall gälla som ett flere timmars praktiserande.

Hjärtat bultade på honom och det var med helt andra känslor han nu, långsamt och räknande stegen, kom upp för trappan, än då han för några timmar sedan flög åstad, tagande den i ett språng.

Han höll noterna väl dolda under rocken och öppnade farstugudörren.

»Hurrah! — Det var främmande där! — Ingen fara då! — Ingen skulle tänka på att fråga hvar han hade varit.

Och så vankades det säkert något godt till kvällen.

Han blef med ens på ett jublande godt humör, tog pigan i famn och svängde henne om i en vild polska där ute i tamburen.

Ryckte så upp dörren och kom som en segerherre in i matsalen.

Kräfter och jordgubbar! — Det smakade!

Alla voro glada. Och Hans blef med ens så djärf, att han utan att alls blifva tillfrågad, själfmant berättade om sin visit, samt huru och hvad han hade spelat.

Fadern skämtade litet öfver att Hans gick och slog sina krokar där nere för den bedagade skönheten.

Och Hans gick villigt in på skämtet.

Han gjorde så någon gång af politik, när han hade dåligt samvete. Annars kunde han absolut ej tåla förlöjligande.

Den kvällen var allt idel harmoni.

* * *

Men följande dag regnade det.

Ett regn midt under höbergningen!

Den som kunde taga den saken allvarsamt, hade ännu ej gjort gamle herr Slättbergs bekantskap.

Han gick omkring hela förmiddagen med djupa veck i pannan, brummade och svor och hade fullt göra att få de »där satans dagdrifvarne till drängar» i annat arbete.

Och alltjämt regnade det.

Fram emot middagen körde ett åkdon fram för trappan.

Hans rusade ut.

Det var Tranan som kom.

Han såg bedröfvad ut där han satt högt uppe på åkdonet.

Och regnet som hade sköljt öfver ansiktet kunde lika gärna hafva varit tårar. Ty ögonen voro röda och läpparna darrade af undertryckt rörelse.

Hälsningen var hes och otydlig som en snyftning. Och han såg så betryckt ut att Hans omedvetet höll tillbaka det glada välkommen, som sväfvade på läpparna, samt nöjde sig med att hjälpa honom ned ur åkdonet.

Tranans far hade dött för en vecka sedan.

»Stackars vän!»

Hans tog honom under armen och förde honom in.

»Jag skulle allt hafva kommit till dig och hållit dig sällskap. Men jag har så svårt att få resa någonstans.»

Tranan snyftade häftigt till, men lyckades betvinga sig och gned ögonen med afvigan af handen.

Tog af sig öfverrocken och satte sig bredvid Hans.

»Det skulle allt ha hjälpt mig betydligt öfver denna svåra tiden om jag ej vore så ensam. Så att om du ville komma med mig nu, vore jag tacksam.»

»Jag tror ej jag får!»

»I skolan får jag lof att slu-uta nu — (detta sorgliga framtidsperspektiv lockade åter fram tårarna) — för, se-er du, — pa-appa lämnade ingenting efter sig. — Stackars far! — Han h-höll så af oss. — Och slet och släpade — för oss — i det si-ista.»

Tranans släta linhufvud lade sig mot Hans axel. Denne strök smekande däröfver med handen.

Han försökte intala vännen mod och hopp. Men förgäfves.

»Man kan ju inte hela lifvet sitta på skolbänken heller,» sade denne resigneradt. »Gården få vi flytta ifrån och jag får söka mig någon tjänst. Vi kunna vara glada om stackars mor kan lefva på hvad som blir öfver. — Men jag skall fara hem till henne nu.» — Han steg upp. »Jag ville endast afhemta dig!»

Hans begaf sig ut för att höra faderns åsikt om saken.

Denne stod nere vid stallet och skyndade på drängarna.

Det var ett sådant bråk och stoj, gnäggande af hästar, skramlande med redskapen och hojtande af folket. Detta och så det envisa regnet

voro just ej ägnade att stämma gamle herrn på godt humör.

Han skrek också en uppretad hälsning mot sin käre, pliktförgätne son, som hellre »hängde» öfver en roman eller »klimprade» på pianot än var ute på åker och äng.

Hans kände till allt detta förut. Men tog mod till sig och framstammade sin begäran. Och såg så butter och hopplös ut, att det visst ej rädde något tvifvel om hvad för svar han väntade.

»Resa bort! — Och på flera dagar! — Kommer aldrig i fråga!» Och så fick Hans för sju- och sjuttionde gången till bästa hela sitt syndaregister, med kommentarier, förmaningar och hotelser.

Samt till sist en bevisande fras: »din gode vän blir hvarken bättre eller sämre af att du också går där och hänger med hufvudet!»

Utän att säga ett ord vände Hans och gick äfven tillbaka med långsamma steg.

Af minen såg Tranan genast huru det var fatt och frågade ingenting.

Utän steg upp, tog på sig öfverkläderna, klef upp i åkdonet, räckte fram handen och sade ett enda entonigt adjö.

»Är du ond på mig?» kom det en tvekande fråga från Hans.

»Nej, hvarför det?» snyftade Tranan, klatshade med piskan och for ensam vidare med sin sorg ut i det hällande regnet.

Det var just inga känslor af sonlig vördnad, som rörde sig inom Hans. Han knöt näfvarna och hytte åt stallet till, — stampade i golvet så att modern förskräckt kom ut. Och (väl vetande att det ej kunde höras ned till fadern) skrek han i högsta förbittring! »Han skall ej inbilla sig att jag blir här! — Det skall han få se! — Behandlar mig som en träl och tror, att jag någonsin alls vill bli detsamma som han! — Ett sådant yrke skall tusan taga (af höflighet mot modern sade han ej fan). Ty jag skall inte få vara vän med mina vänner, — bara tänka på hästar och kor mera än på mig själf och min nästa! — Och böcker och annat skulle vara stor synd att röra vid! — Och Tranan fick fara ensam hem till sin döda pappa! — Bara för detta usla landtbrukets skull!

Hvarpå han gick upp på sitt rum, satte sig med hufvudet emot bordet och grät bittra tårar.

Han rörde sig ej när modern kom upp. Icke ens när hon lugnande strök öfver hans hufvud, bad honom vara vid godt mod och förklarade att far ej alltid kunde vara vid godt humör, när regnet förstörde skörden för honom och han dessförutan hade så stora ekonomiska svårigheter.

Ja, ej en gång när modern, uppgifvande alla försök att besegra hans halsstarrighet, suckade och gick, förändrade han ställning.

Fastän han så gärna hade velat sluta sig till henne,

Han såg ut genom fönstret. Fadern kom där nere.

Han såg ej alls god ut, där han långsamt och betänkligt gick uppför backen och stötte käppen i för hvarje steg.

Den hvita rocken var alldeles gul af väta. Och ansiktet under den stora slokhatten tydde ej på vidare godt humör.

Att tala med honom om att få bli musiker i stället för landtbrukare var aldrig värdt mödan. Det syntes då säkert.

Hela faderns företeelse därute sade honom ett så oryggligt: hvad som en gång är beslutadt skall ske.»

Det stötte han in i backen hvar gång han satte ned käppen.

Han tryckte in det i den eftergifvande våta sanden med hvarje steg.

Och det stod skrifvet efter honom i en lång rad af bestämda fotspår ända ned till stallet.

VI.

Det led till slutet af det andra året vid landtbruksskolan. Hans stod ungefär på samma ståndpunkt ännu och vegeterade. Endast helt obetydligt själfständigare hade han blifvit.

De två studieåren hade varit en enda lång skärmytsling med kamraterna.

Ty Hans tålde ej det obetydligaste skämt.

Han var synnerligen mån om att ej blifva misstänkt för förbrytelser mot sedligheten. I det afseendet tålde han absolut ingen anspelning.

Malicen påstod att städerskan betjänade de unga herrarna ej blott med städning och rengöring af kläder och skodon, utan äfven med älskog.

Hans politik blef därför, att genast ställa sig på fiendtlig fot med den hulda, snart fyratioåriga sköna.

Hvilket medförde ett likadant förhållande till kamraterna.

Ty hvarje småleende hos dem, som han ej kunde annorlunda förklara, tydde han som en förtäckt anspelning.

Hvarför han i deras närvaro hvarken talade till eller om henne, ja, knappast vågade se på henne. Gick så långt i skuggrädsla att han då till och med ej låtsade erinra sig hennes namn.

Som alltid, framkallade denna öfverdrifna försiktighet just hvad den ville förebygga.

Och han fick svälja mångt obarmhärtigt skämt, uthärda otaliga stickord.

Därför undvek han för det mesta kamraterna, ja, visade rent af hat mot de fleste af dem.

Han hade några månader kvar tills han skulle lämna landtbruksskolan. Och förberedde sig som bäst att undergå föreskrifna tentamina.

* * *

Fönstergardinerna voro omsorgsfullt tilldragna och utestängde den starka eftermiddagssolen. En stråle af ljus hade dock lyckats finna på en refva i tyget. Och lekte nu retsamt omkring i ansiktet på Hans som låg på rygg i sängen och snarkade.

Västen var uppknäppt och hängde ned på sidorna, blottande den blårandiga arbetsskjortan.

Emellan högra handen och magen hvilade, ömt kvarhållen, en nyuppskuren roman.

Och borta på bordskanten sväfvade den undan-
slängda agrikulturkemien, som betänkte den sig på att falla.

Han for plötsligt upp.

Det hade knackat.

Han såg efter på klockan huru länge han hade sovit. Fann att han hade god tid ännu och kastade sig på sängen igen.

»Det var väl ingenting viktigt tänker jag! Förmodligen Lundberg som ville påminna om diskussionsmötet.»

En gäspning.

»Men *dit* få de mig ej.»

Ännu en gäspning — en riktigt lång en.

Nej dit ginge han ej mera.

Ty trots de bästa föresatser kom han sig ej för att säga något. Det var en absolut omöjlighet för honom att tala i så stort sällskap.

Sista gången var han nära däran.

Och ännu i dag tänkte han med obehag därpå.

En pratmakare, en som ville göra sig bemärkt genom att alltid komma fram med egna idéer, hade då hållit på mera än en half timme med att »belysa» några nya rön i fårafvel, hemtade ur egen erfarenhet.

Det var mångt och mycket idioteri i hvad han sade.

Och Hans tyckte det borde vara helt enkelt att öfverbevisa därom.

Men när ordföranden slog klubban i bordet och uppmanade de närvarande att yttra sig, »instämde» dessa enhälligt med den föregående talaren.

Ej för att de ej skulle haft något att säga om de nya rönen. På den saken kunde Hans hafva svurit.

Men där satt en och längtade att få komma ned till kosthållet och få sig en kopp kaffe, en annan att få gå och läsa tidningarna; — en hade ett, en annan ett annat skäl att önska ett snart slut på mötet. Det var ingen konst att se.

Då ansåg Hans det vara sin skyldighet att yttra sig, och han fattade ett vildt beslut.

Han reste sig till hälften från sin plats och framstammade ett halfkväfdt: »herr ordförande!»

Tungan klubbade vid gommen af det långa tigandet, så att det var ingen, allra minst ordföranden, som alls observerade att han ville säga något.

Skamflat sjönk han ned på stolen igen och såg sig om, om det var någon som skrattade.

Kunde ej begripa att han varit så våghalsig. Och hjärtat bultade hörbart, medan allt blodet strömmade till ansiktet.

Han var glad att ingen hade märkt honom.

Men en sådan pinsam stund hade han ej haft på länge. Och för allt i världen ville han ej genomleva det obehaget en gång till!

Han kunde ju gå bort på eftermiddagsvisit, så hade han laga förfall.

Det passade honom dessutom bra nu. I går hade han fått hem sin nya kostym. Det kunde vara så angenämt att få profva den en gång!

Fram med den alltså.

Spiegeln ställdes ned på golvet, så att han kunde se om byxorna föllo i det reglementerade vecket öfver stöfveln, och huru de togo sig ut från sidan.

Det gick i korridoren!

Kors i all världen! Dörren var ju oreglad! Tänk om någon hade kommit in och öfverraskat honom, en man, vridande sig i alla möjliga ställningar framför en spegelbit!

Byxorna sutto bra.

Men så hade han också själf öfvervakat tillskärningen och sett till att skraddaren gifvit dem det riktiga snittet!

Satans bråk han hade haft med att skaffa sig de här kläderna!

Gubben därhemma skulle nog bli rasande när han finge se dem.

Men hvad anginge det också gubben.

Hans hade ju skaffat sig dem själf.

Han var ju tvungen till det efter som gubben gaf honom endast det allra nödvändigaste i klädväg! Och absolut inga handpenningar!

Dessa kläderna behöfde han för resten nödvändigt!

Det var ju olidligt, att annars när kamraterna gingo i sällskap som unga eleganter, få sitta hemma och »ej ha tid» — eller »lust», eller hvad han då skyllde på.

Så att efter ett obeslutsamt tänkande af och till gick han ned till handelsboden och tog ett stycke tyg på kredit.

Det var ju ej så farligt!

Han skulle nog förtjäna in hvad det kostade, med arbete!

Hvad för arbete tänkte han ej närmare på. Hade endast en obestämd aning, att när räkningen vore förfallen skulle det där lönande arbetet inställa sig själfmant, på det att hans byxor måtte blifva betalade.

Och så skulle han aldrig taga på kredit mera! Aldrig någonsin!

Gubben far var gammal! Hans åsikter om en fattig gosses skyldigheter — rättigheterna talades aldrig om — voro bara envishet! — Och dumma fördomar, hvilka han tvingade på en vid hvarje minsta obetydliga anledning!

Det var ett tyranni som Hans alls ej behöfde tåla! Han var ju så godt som en man nu! — gamla karlen!

Toaletten var fulländad. Han rättade på rocken, som ännu ej hunnit lämpa sig efter kroppen riktigt, gick helt stolt med ståtlig hållning och snobbiga rörelser ett par slag fram och åter öfver golfvet.

Kastade in sina andra kläder i skåpet, tog mössa och käpp. Och öppnade dörren så glad i hågen.

Men där utanför stod skraddaren, och ville ha betalt för räkningen.

Han var det som hade knackat. Och som han hade ett, genom flitigt öfvande, väl uppdrifvet väderkorn när det gällde stängda dörrar, så hade han väntat så troget.

Och vänta fick han, ännu längre.

VII.

Hans var öfvertygad att han tagit miste på yrke.

Ty han hatade detta landtbruket. Endast en ständig osäkerhet och beroende af alla möjliga tillfälligheter! Alltid vara beredd på att få se de mest berättigade förhoppningar omintetgjorda, aldrig kunna med säkerhet beräkna något, slafviskt böja sig för hvarje regnskur som behagade ösa ned sitt fördärf! Han hölle ej ut det!

Och den verksamhet det gaf honom sedan!

Att mota en hop dumma bönder till arbete, för att sedan själf gå idiotiskt omkring och half-sofva och maktlost se på huru de gjorde ingenting! Det var allt!

Ända sedan han kom hem från landtbruksskolan och skulle vara faderns hjälpreda, var han dennes förste lifegne. Och det dugde han mindre till än någon annan.

Ty han var en minst lika själfständig natur som fadern. Och kunde absolut ej tåla att denne ej i det allra minsta lämnade honom fria händer utan själf gick och styrde om allting. Och ändrade alla Hans' anordningar!

Följden var en ständig missämja. Och den urartade dagligen.

Fadern gick omkring och sökte tillfälle till hugg på sin käre son.

Denne å sin sida letade efter orättvisa och tyranni, i allt hvad fadern sade eller gjorde.

Och modern, hon blef alldeles utpinad af det ständiga gnatet och den ständiga missämjan. Ty hon var ständigt hemma och ständigt till hands. Så att öfver henne gick ovädret ut ifrån båda hållen.

I dag när Hans kom ut på ängen, voro alla hans anordningar ändrade.

»På gamle patrons befallning,» svarade folket hänfullt.

Och han svor mer än en gång mellan tänderna, där han vandrade hem på den knaggliga skogsvägen. Den var också retsamt obekvämt.

Fotspåren, som kreaturen trampat in i leran, voro hårda som sten och alltid i vägen för tåpetsarna.

Luften var kväfvande och stofffylld. Och solskenet gassade så hett ned, förtorkande allt, till och med skogens svalka.

Allt förhållanden, hvilka höllo det onda humöret vid makt.

De understöddes af ännu en omständighet.

Han väntade förgäfves bref ifrån Tranan. På dennes uppmaning hade han skrivit och berättat honom hela sitt elände.

Anförtrott honom sin hemlighet, sagt honom hvilken last han dukat under för, — bedt om råd och hjälp.

Men ej fått svar. Hvarför han nu var rof för en fruktansvärd ångest.

Tranan var visserligen en vän, — men tänk om han ändå gick och talade om för någon annan.

Huru pinades Hans ej hvarje gång han var tillsammans med andra, af det bittra medvetandet om sin förnedring! Spejade ut hvarje min, misstänkte hvarje blick, hvarje leende! Trodde sig hvarje ögonblick vara misstänkt, utpekad — upptäckt!

Och nu hade han själf bekänt — gifvit en annan bevis på sin brottslighet.

Det var en dumhet! Han hade begått en ohjälplig dumhet!

Men å andra sidan, han kände sig blifva allt slöare och kraftlösare dag för dag, kände behovet af hjälp allt starkare. Själf kunde han ej hjälpa sig, måste därför anförtro sig åt någon!

Hade han nu misstagit sig i valet af denne någon? Hvem, i Guds namn, skulle han då vända sig till?

Hans tankar snafvade öfver allt på bara omöjligheter, liksom hans fötter snubblade emot den hårdnade, söndertrampade leran.

Med sammanbitna tänder och rynkad panna stapplade han vidare hem genom den stekande solhettan.

Modern satt på verandan och sydde då han kom.

Hon såg upp, såg det välbekanta missnöjet så tydligt i sonens ansikte, suckade och fortsatte sin sömnad. Men drog så häftigt i tråden, att den gick af.

Tråden vättes och spetsades, men hon lyckades ej träda på den. Utan spetsen böjde sig alltid åt sidan i stället för att gå genom nålsögat.

Glasögonen kommo på.

Förgäfves, det hjälpte ej. Det var handen som darrade och så voro de visst så otydliga.

Af med dem och fram med näsduken. Det var ej ett tecken till dimma på dem. Det var i ögat. Där glänste några stora tårar.

De visste så bra vägen redan, voro så hemmastadda i dessa stackars gamla ögon, att de kommo oombedda, smygande, utan att vara anmälda, och inställde sig till tjänstgöring, så snart de sorgliga tankarna voro i arbete.

Och det voro de nästan alltid.

Gumman suckade. Så en snyftning, en helt tyst, betryckt och liksom otillåten en. Hvarpå näsduken som hastigast smögs upp till ögonen.

Hans förstod att hans framtid hade ej ringa andel i hennes smärta. Han kände sitt hjärta sammandragas i vanmäktig harm och i hämdlust

öfver att se henne så. Han ville tala, men visste ej hvad han skulle säga henne. Strök endast lugnande med handen öfver hennes panna, kysste henne och gick in.

Hon såg efter honom.

»Tiga endast, — tiga och tåla! — Och känna sig som slaf, under det man utför arbete, som borde göras endast af kärlek. Det är allt hvad jag har rätt till!

»Gudbevars! — Att jag skulle hafva rösträtt med när det gäller mitt eget barns väl eller ve! En sådan orimlighet!»

Hon hade nu fått tråden påträdd och sydde åter med kraftiga ryck.

Läpparna voro fast sammanpressade och höllo trogen vakt så att inga flera bittra ord skulle tränga sig ut. Ty af dem funnos nog många kvar ännu. Det syntes tydligt på de hopdragna ögonbrynen och på näsduken, hvilken allt som oftast hade sysselsättning uppe i ögonvråna.

Middagen var ej synnerligt lifvad. Hans satt och tänkte omväxlande på förmiddagens händelser, på sin modiga handling att våga anförtro sig åt Tranan, samt på den roman han hade läst, medan han låg helt likgiltigt ute i en höstack, och lät allt folket göra huru de ville.

Fadern satt och räknade för tionde gången igenom, huru mycket hö han möjligen skulle få, om det ville låta bli att regna så förbannadt. Men såg ej ut som om han komme till något fröjdefullt resultat.

Och mor hade något på hjärtat, som var mer än svårt att komma fram med — nämligen en inbjudning till Grynbergs på te och supé. Slutligen fann hon på råd och lade bjudningsbrevet framför ögonen på sin käre hälft.

Denne såg flyktigt därpå, stötte ut ett långdräget »jaha!» och fortsatte så sina kalkyler.

»Hvilka hästar få vi? Och huru tidigt tror du att vi behöfva resa?» vågade hon en skygg fråga.

»*Jag* tänker ej resa någonstans! Och det är allt bäst att ni också bli hemma. Ty under höbärgning har jag inga hästar att fara på nöjen med!»

»Då få vi väl gå! Fastän det ej är vidare trefligt i denna hettan! Men *så* ohöflig mot mina umgängesvänner tänker jag ej vara, att jag ej kommer på deras bjudningar!»

Gumman såg så bestämd ut då hon sade detta, att hennes man blef helt förvånad och sade ingenting.

»Kan jag gå så här klädd?» frågade Hans, för att säga något.

»Du! — *Du* tänker dig väl ingenstans! — Du har ju fullt upp att göra på höbärgningen!»

Hans visste bättre hvad han hade där att göra.

»Det går nog lika bra utan mig! De köra ej in ett lass mera därför att jag är där och hänger!» sade han trotsigt.

»Det tror jag nog det, — din odåga!»

Blodet rusade Hans mot hufvudet. Det ryckte i hela ansiktet. Läpparna öppnade sig för att utsläppa en häftig protest. Men slöto sig åter. Den knutna handen höjde sig krampaktigt för att slå ett hotande slag i bordet. Men sjönk ned och stacks beskedligt i fickan.

Han stötte dock häftigt stolen ifrån bordet och gick i vredesmod upp på sitt rum, lämnande middagen åt sitt öde.

Klockan sex var det någon som ropade nedifrån.

»Är du ej färdig ännu? Vi fara om tio minuter!»

Hans hade redan suttit färdigklädd en half timme och väntat på att få se åkdonet köra fram. Från första ögonblicket hade han mycket väl vetat, att de dock skulle på bjudningen.

Det var endast en gammal vana hos fadern att vid sådana tillfällen genast säga nej och leta upp alla möjliga svårigheter. För att i sista minuten säga till om hästar och gå omkring och skynda på alla, så att de skulle blifva färdigklädda i tid. Allt detta mindre af elakhet, än af ett visst inre behof att göra sin ställning som familjefader och herre i huset, till alla delar gällande.

Detta visste en hvar.

Men ändå var det ingen, som ej blef vid dåligt humör och fattade husfaderns anordningar som vore de dikterade af illvilja och egensinne! Det var ju solklart att det var bara illvilja!

Så snart det kom ett bjudningsbref var det en sådan spänning i luften och en oro hos alla, som småningom stegrade sig till ett färdigt dåligt humör, innan de väl kommo i väg till det efterlängtrade nöjet.

Och då slappnade det dåliga humöret af till trött likgiltighet under aftonens lopp, i stället för att bornera upp i fullt festhumör.

Det dåliga humöret var också i full gång när Hans kom ned. Alla stodo de där och aktade sig att yttra ett enda ord, för att ej vredens låga skulle slå ut och anstifta ondt innan de väl kommo i väg.

Och så foro de af i firsprång, insvepta i väldiga dammoln.

Hans roade sig på sitt vis under bjudningen. Sökte upp en vrå därifrån han obemärkt kunde se allt och alla, och gifva sitt onda lynne fria tyglar, att riktigt illa tilltyga omgifningen. Formligen satt och öfvade sig i människoförakt.

Bara humbug, allt hvad bjudningar hette! Man ställde till dem för att roa sig! Och man roade sig! Ja, gudbevars, så man roade sig!

Värdfolket, som stod där midt på golfvet under den stora kronan och togo emot, — de njöto nog alldeles obeskrifligt! De fingo i kväll riktigt breda ut sina andliga och lekamliga ägodelar till allmänt beskådande. Och tackade så de inbjudne för deras obeskrifliga älskvärdhet att komma! Och skipade i kväll rättvisa med

sina försumliga bekanta, straffade dem, genom att alls ej bjuda in dem!

Och gästerna, huru glada voro de ej att få träffa hvarandra! Hvilken evighet sedan de sist hade sett hvarandra!

Damerna bekikade i hemlighet hvarandras toaletter, — anställde hastiga jämförelser och äfventyrliga kostnadsberäkningar.

Sade hvarandra artigheter om det allmänna hälsotillståndet och väderleken.

Bildade så smärre grupper med sina intimare bekanta.

De äldre fruarna gåfvo förtroenden och togo emot förtroenden för att bevara dem så väl — utom för sin bästa väninna!

Och de unga damerna, hvilka gingo där af och an, arm i arm, de hade så många intressanta hemligheter att hviska om.

Hemligheter, hvilka egentligen voro en enda stor, välbekant hemlighet — den att få hviska och göra sig intressanta!

Och de unga herrarna! — Men hvar voro de unga herrarna? De måste ju vara med! Hvilka skulle annars representera tafattheten på bjudningen!

Tafattheten, åtminstone i umgänget med de unga damerna.

Den unga damen är ju det slag af kvinna, som han minst af alla känner till!

En ladugårdspiga — det vore något helt annat! Med henne kan han alltid hitta på något

treffligt! Då är det minsann ingen brist på företagsamhet!

Men en ung dam! •

Hon finnes i hans värld endast som ett slags nödvändigt ondt, som omöjligen kan undgås på baler och bjudningar och hvilken han behöfver ett stort moraliskt mod för att kunna visa sig uppmärksam mot.

Därför — en man är ju alltid modig — visar han henne sin uppmärksamhet, genom att ställa sig i den mest aflägsna vrå af det rum där hon finnes, uppmärksamt gifva akt på taket, golvet och väggarna, samt ej allt för mycket på henne.

Det finnes väl undantag.

Men i kväll funnos de ej här.

De unga landtliga kavaljererna stodo där alla och tego ihärdigt.

Utom när den där bekante herrn med anseende att vara kvick kom och sade något, som damerna fingo lof att rodna åt.

Då uppläto de unge männen sina munnar en corps, skrattade och sågo menande ut.

Och tego så vidare.

Om det ändå funnes någon här, som alla hade rätt att säga sitt omdöme om — kritisera — tala illa om!

Ett misskändt geni till exempel.

»Men jo! — Där sitter ju en!»

Det var Tranan. Ensam och tyst, blek och glämig och slickad i håret.

Hans drog sig ännu djupare in i sin vrå. Tranan hade ju ännu ej svarat på brevet. Hade naturligtvis endast tyst förakt till svar!

Hans började hata honom. Och fick upp sitt kritiska öga äfven för honom.

Tranan satt naturligtvis och funderade på att säga någonting, samt åt hvem, och hvad!

Det pluggdjuret!

Latinska grammatiken hade han nog kunnat konversera om en hel vecka utan att sakna ord, fastän det var länge sedan han lämnat skolan! Men det samtalsämnet dugde ej här. Allmänbildningen var ännu ej så stor att man börjat tala illa om latinsk grammatik! Annars hade nog Tranan fått vara med på ett hörn och visa sin förmåga!

Hans riktigt frossade af sitt elaka lynne!

Han medgaf det berättigade i att fadern brummade öfver bjudningarna, hvilka ej läto honom vara i fred! Gamle herrn kunde ju också behöfva motivera sitt dåliga humör!

Men att han kallade de andra familjemedlemmarna pliktförgätna, hvilka endast tänkte på nöjen och njutningar — det var då för galet! Tänka på nöje — när man far på bjudning!

Supén anmäldes serverad.

Med den kom ett alldeles nytt element in i sällskapet.

De gamla herrarna upptäcktes helt plötsligt hafva varit med.

En och annan gammal fin, sällskaplig herre hade visst då och då gått genom rummet och sagt några förbindliga ord här och där.

Men strax åter försvunnit i den mystiska hemlighetsfullhet, hvars tillvaro endast den något invigde kunnat sluta sig till af en fjärran skrattsalva då och då, eller en stark doft af cigarrök, hvilken för ett ögonblick trängde ut när någon gick i dörren till herrummet.

»Supén är serverad», var den trollformel, som öppnade den hemlighetsfulla världens portar på vid gafvel. Och utsläppte därigenom en ström af toddy- och tobaksdoft, hvilken medförde en skara män af alla åldrar till attack på smörgåsbordet.

De kunde roa sig de gamla herrarna, det syntes på deras belåtna ansikten.

Men ingen af damerna vågade fråga med hvad? — Ty tänk om de hade fått rent besked!

Det kom ändtligen lif i sällskapet.

Och under tallriksskrammel, klingande af glas, prat, skratt, tuggande och drickande förgick tiden ända till den efterlängtrade minut då man fick bryta upp, fara hem och lägga sig.

Hans och Tranan hade ej talat ett ord med hvarandra under aftonen.

Men vid afskedet kom Tranan och smög ett bref i sin väns hand, samt tryckte denna varmt. Och de fula, talgiga ögonen gånge Hans en så vänskapsfull, trohjärtad blick, att han kände sig helt ångerfull öfver sina onda, hätska tankar nyss.

Vid hemkomsten gick han genast upp till sig.

Han bebodde ännu samma rum som under pojktiden.

Samma trästolar, fulla med skåror och repor, samma gamla svarta bord med de gula benen, samma långa gulmålade säng vid ena väggen. Och öfver den Martin Luther.

Där borta vid fönstret hade han suttit den där gången, då han åsett broderns kurtis, då — uff då!

Han slog sig ned där och läste brevet.

Tranan skref och beklagade. Sade att han ej kunde hjälpa det ringaste. — Att han och många andra mer eller mindre också varit hemfallna åt den lasten, — att de, hvilka ej voro eller varit det, bildade ett försvinnande mindre tal. Att den som en gång förfallit däråt ej har några förhoppningar mera. Utan därför borde söka finna sig tillrätta med lifvet ändå, vara glad då han kunde, och nöjd, endast han finge sina direkta lifsbehof tillfredsställda.

»Slafnatur,» tänkte Hans.

Han gittade ej läsa vidare, kramade ihop brevet och kastade bort det.

Han hade trott sig finna en hjälpare i Tranan. Men dennes bref visade tydligt hvem som var den starkare. Och det blef i stället Hans som nu intogs af ett plötsligt medlidande med sin vän.

»Stackars gosse! — Fattigdom och försakerelser kommer du nog aldrig ifrån! Själfstän-

dighetskänsla har du väl aldrig haft! Och den inpräntade förnöjsamheten är din herre, befäller dig att ödmjukt böja hufvudet för olyckan och finna den oundviklig — sänd af en högre makt! Hellre än att stå emot och slå den tillbaka, hellre går du ödmjukt under. — Det bjuder nämligen religionen och det sunda förståndet!»

Sunda förståndet!

Det var faderns kraftfras när han läste lagen för sin son. Det slående argument mot hvilket ingen förnuftsgrund verkade.

Det blef nu gnistan som tände.

Alla de erfarenheter Hans tagit upp i sig sedan morgonen: ångesten och oron öfver att hafva förtrott sig åt Tranan, — den sårade själfkänslan, — bitterheten vid åsynen af moderns hjälplösa sorg, — förödmjukelsen under middagen, — det sjukliga människoföraktet och den enerverande långledan under aftonen, — alla hade de samlat och hoptornat sig till ett olycksbådande åskmoln hvilket hotade att kväfva honom.

Det exempel på tröstlöst slafveri, som han fått i sin väns bref, väckte med ens själfbevarelseinstinkten till lif.

Och ångesten för att själf också möjligen duka under, kom åskmolnet att explodera i ett utbrott af vildaste opposition.

Blicken sökte omkring i rummet efter något att fara ut emot. Stannade på Luthers porträtt.

»Du — du! — den ödmjuka trons och det sunda förståndets profet! — Du ser nog nöjd ut

du, trosfrihetens förste slaf! — Ty du var ändå den förste — och vi alla andra, oss fångslar man sedan med din auktoritet! Och skulle vi tvifla ändå, då slår man oss i ansiktet med sunna förståndet — till dess vi ligga där i stoftet och kvida öfver vår usla kraftlöshet!

»Men du skall få!»

Han rusade fram till sängen och skakade sin knutna hand åt porträttet.

»Hör du! — Jag vill ej, *vill ej* tro!

»Min vilja sätter jag upp mot ditt och alla de andras 'sunda förstånd!'

»Ty allt hvad sunna förståndet sagt mig, är endast, att jag skall vara idiot!

»Att alla mina önskningar och bästa förhoppningar, om de ej kunna direkt öfversättas i 'kläder, föda, hus och hem', äro brott, *endast emedan jag är fattig!*

»Det är ju den renaste idioti! — Att alla sorger och olyckor, allt det som plågar och pinar en, det är 'nödvändigt ondt' — 'det kan ej undgås', — ty — 'det är mänskligt att lida och fela!'

»Hvad är det annat än idioti!

»Men det är sunna förståndets moral! Fraserna hvarmed fattigman slås i bojor, på det han må vara nöjd och honom må väl gå — i himmelen!

»Piskan, hvarmed han tvingas att krypa till korset, välsigna de rikes gud, som gaf dem deras rikedom, — och tacka för nådig fattigdom!»

Det blef fullt åskväder. Hans rusade på porträttet, ryckte det ned från väggen och slog det gång på gång emot det gamla svarta skolbordet så att bitarna af ramen flögo rundt om.

Så kommen i fullt raseri for han som en stormvind af och an genom rummet, skakande knytnäfvarna öfver hufvudet och nedslående tusentals osynliga Luthrar.

Slutligen mattade det af. Åskan mullrade ännu, men i ett långt resonnerande decrescendo.

Hans började fatta beslut.

Med detta landtbruket skulle det blifva slut! I morgon skulle han säga fadern att han ville blifva musiker — — Att han ville — — nej det vore mera politiskt kanske, att bedja gubben om lof.

Betänkligheterna kommo ofvanpå beslutsamheten. Och slutligen kom den fysiska tröttheten och tog herraväldet.

Tankarna vågade ännu oredigt af och an men det enda rusultatet af deras arbete var en obestämd förnimmelse af att allt elände vore slut nu och att han skulle börja ett nytt lif — i morgon.

Så somnade han in.

VIII.

Följande dag kände sig Hans mera än någonsin lugn och själfständig. Och såg sin värld från en mera öfverlägsen ståndpunkt.

Det fick först af alla Tranan erfara när han kom upp för att se hvad verkan hans bref gjort.

Hans lät honom ej ens börja med en beklagande fråga.

Utan tog genast själf ledningen.

»Att du hade ett så undergifvet sinnelag visste jag ej. Lika litet som jag kunde förstå att ej vi alla skulle pinas lika mycket af att bära på en sådan börda! Mig tager det åtminstone af all motståndskraft, allt mod, allt humör!»

Tranan lät dock ej afhålla sig från att komma fram med några trösteord, hvilka han läst öfver.

»Det är alldeles orätt af dig,» sade han högtidligt, »att ytterligare straffa dig för den lasten genom att låta ditt lynne i så hög grad påverkas däraf. Den är själf straff nog.

»Ser du, den är en sjukdom, som civilisationen för med sig» (Hans undrade hvar Tranan stulit den tanken) »ju mera människan arbetar sig bort från sitt djuriska jag, desto mera blir hon offer för de onaturliga lasterna —»

»Då skall människan låta bli att civilisera sitt djuriska jag, i det fall i hvilket hon ändå ej kan undslippa dess kraf!»

»Det vore osedligt och syndigt,» sade Tranan. »Men det var ej för att tala med dig här om, som jag kom hit. Ty det där är en sak, som vi människor ej förstå oss på.»

»Nej det har du rätt i! I det fallet äro vi människor de värsta idioter som finnas,» svarade Hans hånfullt.

Det ville ej blifva harmoni dem emellan i dag.

Tranan kände det instinktmässigt. Och efter några misslyckade försök till närmande gick han sina färde.

Hans gick äfven ut. Vek af in i skogen.

Där var så skönt och svalt. Han slog in på en smal gångstig. Gårdagens oväder hade lättat sinnet, så att han kände sig glad och vid så godt mod som sällan förr.

Det skymtade fram någonting hvitt därborta.

En flicka som höll på att stiga öfver gärdesgården.

»Stiligt ben hon har! Visste hon att jag står här och ser allting, så skulle hon nog akta sig att draga upp kjolen så högt!»

Hon hade nu kommit öfver och ordnade sina kjolar med några lätta slag, samt strök det ostyriga blonda håret ur pannan. Hennes ögon voro blå och af en fuktig glans. Röd och varm andades hon häftigt med halföppna läppar, hvilkas varmas röda färg förhöjdes i dubbel grad af de hvita tänderna, som skrattade fram där emellan. Och den unga, nyss utslagna barmen häfde fram tröjans tunna bomullstyg i en kysk rundning vid hvarje flämtning.

»Tusan så vacker! — Kunde ha lust att kyssa henne! — Om jag skulle —»

Flickan kom närmare.

Hon bar en stor korg.

»God dag!»

»God dag!»

»Hvart går du?»

»Hem.»

»Hvarifrån kommer du?»

»Jag var hos far med middag.»

»Så-å. — Får jag gå med dig?»

Han lade armen smygande om hennes lif.

»Herrn får väl gå hvar herrn vill, tänker jag,» smålog hon förläget. — »Nåh! — Fy då!»

Han hade tryckt henne för häftigt.

»Hvad heter du?»

»Stina. — Men nej! — Fy då, — herrn slår ju ut allt som finnes i korgen! — Låt bli! Låt mig få vara i fred!»

Hon ryckte sig lös, röd och varm efter kampen.

Den hade ändå kostat henne en kyss.

Men Hans var i tagen nu.

»Nej, så lätt slipper du inte undan! — Jag tycker om dig — du — du är så (kyss) vacker, så söt (kyss). Jag vill — du — jag — du måste! — Se så! — Kom med mig nu! — Det är alls ingen fara, jag försäkrar d—»

Han hade omfattat henne och kysste henne häftigt gång på gång trots allt motstånd och trots den där dumma stora korgen. Och med allt våld försökte han få henne med in i småskogen.

Hon stretade emot och uppgaf då och då små förskräckta rop. — Röd och upphettad af kampen lät hon sig dock dragas med.

Plötsligt släppte Hans sitt tag.

Någon hade fattat honom i örat och svedan af ett slag brände öfver ryggen.

»Jag skall lära dig, jag (rapp, rapp) din odåga, — din lätting där! — din fördömda karnalje! (rapp, rapp,) att gå här i skogen och slå efter flickor, — och ha dumheter för dig! — Är det så du hjälper mig att sköta gården?»

Fadern blef helt varm af alla de lärdomar han så våldsamt präntade in i sonens rygg.

Han hade knappt trott sina ögon då han såg sin Hans i färd med en flicka, — Hans, som då aldrig förr visat fallenhet för den odygden, hvars största fel alltid hade varit litet för mycket lättja! Och att hänga öfver romaner, — för att ej tala om det där usla pianot!

Och nu började han blifva liderlig till på köpet!

»Det blir aldrig någonting af dig om du skall gå här hemma och lättjas! Du måste ut i lifvet och se att det är annat än romanläsning och pianospel. Här hemma blir du endast bortskämd af mamma och systrarna!»

»Himmel! — Skulle modern nu vid detta tillfälle också fram och få skulden!» tänkte Hans där han ilsket gned sin svidande rygg.

»Och du, laga dig hem du, och gå ej här och drif på dina konstler,» sade sedernas väktare till den sköna med korgen.

Hon försvann.

Långsamt och dystert lomade Hans efter fadern hemåt.

Svedan af slagen brände honom mindre än skammen öfver att hafva blifvit ertappad på bar gärning. Han som i moraliskt hänseende stått inför de sina som ett riktigt dygdemönster, var nu med ett slag fallen ned från sin höjd.

Och han kände sig så lam, så tillintetgjord, bunden till händer och fötter och maktlös prisgifven åt sin olycka att han med ens uppgaf allt hopp om något bättre.

Utan att veta därom hade fadern med ett slag krossat hela hans uppspirande själfständighet.

»Bara han ej ställer till förhör nu och börjar forska efter det där andra också,» tänkte Hans, hvilken kände sig som om han fördes till schavotten och skulle bekänna alla sina illgärningar.

Och han stal sig i väg ifrån sin domare. Smög sig undan mellan buskarna ned till trädgården.

Där låg han sedan länge på rygg på en gräsmatta och stirrade slött upp emot himmelen.

Han hörde faderns steg närma sig, hörde honom tala till sig, berätta något, göra förslag.

Hörde sig själf svara då och då med motsträfviga, likgiltiga, otåligt framstammade ja-ord.

Så tystnade den berättande stämman, — stegen aflägsnade sig i samma tempo som de kommit, och han blef åter ensam.

Den rasande oppositionsmannen från i går hade låtit slå sig till marken och trampa på sig redan vid första lilla skärmytsling. Men oviljan kände han ännu sjuda inom sig som en aflägsen storm. En storm hvilken dock ej kom närmare.

»Du duger visst icke!» tänkte han, förargad öfver sin egen kraftlöshet.

Och han afundades molnen, hvilka drefvo fritt omkring där uppe och kunde ändra form efter behag.

Att vinden som dref dem också åstadkom förändringarna, tänkte han ej på.

IX.

Hans skulle alltså ut i lifvet och blifva en själfständig man.

Fadern ville så. Och faderns vilja ordnade äfven huru.

Han skulle sättas till oinskränkt härskare på en liten förfallen gård. Och skulle nu visa hvad han dugde till genom att bringa den i stånd.

Egendomen tillhörde en af faderns gamla vänner. Denne, en rik köpman i hufvudstaden kom aldrig till stället, hvilket han af en händelse erhållit som ersättning för en långt större fordran hos en ruinerad konkurrent. Han hade den, som han sade, för sina synders skull.

Och då han ej brydde sig om att kosta på något för att få den i skick, gick han gärna in på gamle herr Slättbergs förslag.

Enligt detta skulle Hans sköta gården alldeles själfständigt och fritt. Skulle som lön få behålla hvad som blefve öfver af inkomsterna, sedan utgifterna för gårdens skötsel blifvit betäckta.

Att gården gaf så godt som ingenting i inkomster fäste sig de båda gamla herrarna ej vid. Genom flit och sparsamhet skulle Hans nog trolia fram tillräckliga inkomster. Det vore ej mindre än hans förbannade skyldighet! — Han finge visst umbära litet i början, — men det skadade ej! — Tvärtom! Ungdomen skulle krypa först förrän den fick gå! Så hade de själfva fått göra, och det var den enda saliggörande vägen till välstånd och lycka!

Kontraktet underskrefs.

Hans kände sig helt nöjd med att få komma ur faderns omedelbara närhet och få litet friare luft.

Hans sangviniska fantasi målade genast allt i rosenrödt.

Han skulle nog förstå sig på att få gården gifvande. Det skulle gå som en dans att spara ihop tiotusen kronor där. Han skulle arbeta och slita en hund ända till dess han hade summan.

Och då, adjö med landtbruket! Då skulle han helt egna sig åt musiken! Och inom kort skulle världen få beundra en ny Liszt!

Så lämnade han hemmet och flyttade öfver till det nya stället. Och nu var det äntligen slut med slafveriet och fadern skulle ej komma att gå öfver honom och gnata hvar minut. Han skulle blifva sin egen herre nu.

Men han fick en annan herre än han förlorade.

Krediten — den kom nu som själskrifven gäst och vän i huset. Och hade hjälp och råd för allt.

X.

Hushållerskan stod innanför dörren och neg,
med en kontobok i ena handen och ett
bref i den andra.

»Här ä' pengarna! — Och så detta brefvet
från unge herr Pettersson! Jag tror han kommer
hitut i kväll!»

De sista orden sade hon med föga belåten
min.

Hans läste brefvet.

»Han kommer hit och tre andra med. —
Du får genast fara in till staden igen och köpa
upp det nödiga för aftonen.»

Han skref några rader på en papperslapp.

»Här är rekvisition till vinhandlarn och mat-
boden. Du får taga på räkning på båda ställena.
Så kan du vika in till skraddaren och säga åt
honom att ändtligen skicka mig kläderna! —
Fick du betalt för alla mjölkräkningarna?»

»Ja visst.»

»Säg åt folket att komma in och få sin aflöning! — De äro väl därute?»

»Ja,» sade gumman och försvann.

Hans bläddrade genom sedelbundten i hast.

»Femtio, sextio, sjuttio, nittiofem, hundra, tio, femton, nitton. — Hundranitton mark i inkomster på en månad! — Det skall bli ett trefligt väsen igen! — Som vanligt! — Nej detta håller inte fan ut med längre!»

Det knackade.

»Stig in!»

In kommo de, den ena knotiga och krökta gestalten efter den andra, klädda i trasiga kläder — händerna seniga och barkade, — och ansikten, hvilka vittnade antingen om armod, bränvin eller ingenting.

Det var den stab af arbetare hvilka jämte Hans höllo gården i ordning — eller, rättare sagdt, hindrade den för handen varande ordningen att tilltaga.

Sex man starka voro de, de fleste dubbelt så långa som deras lille skägglöse patron. Och i spetsen för dem en befälhafvande s. k. rättare.

Denne utmärkte sig framför de andra genom bättre kläder och lappade hål på stöflarna.

I ansiktet lurade ett uttryck af anspråkslös beskedlighet, hvilket de små listiga klippska ögonen bemödade sig att öfvertyga om.

Han undvek systematiskt att se upp, för att ej för tidigt förråda om han var på folkets eller husbondens sida.

Att de båda parterna underhöllo en föga vänskaplig förbindelse med hvarandra, syntes tydligt af de bistra minerna hos enhvar af de inkomna.

»Johan Karlsson! Huru mycket vill du ha i dag?»

»He, jo! — Jag ville väl ha' alltihop tänker jag. — Och så de tio kronorna från häromsistens!»

Den lilla svartmuskiga, otvättade figuren snurrade ifrigt sin slitna mössa, för att hålla modet uppe och visa sig ogenerad.

»Du kan ej få mera än femton kronor i dag! De andra behöfva också pengar! Och jag har litet — i dag!»

— Han behöfde allt. — Hade hustru och sex barn, som skulle hafva mat.

»Må gå då! Men de andra få så mycket mindre!»

Hvarpå Karlsson fick sina tjugufem kronor och gick.

»Samuel Johnsson!»

Denne var ungtal. Det kunde hvem som helst se på hans af ålder styfnade blå byxor öfver hvilkas hål bruna lappar af mollskinn voro fasttråcklade med långa stygn af segelgarn.

Ena byxen hade han i stöfvlskaftet. Den andra dolde visligen, men ack så oskickligt, att på det benet stöfvlskaft var lyx.

En talrik samling horn-, ben-, tenn- och mässingsknappar af alla möjliga mönster och storlekar sammanhöllo västen och den gamla

slitna kavajen, inropad på auktion efter någon affiden skeppare.

Långt under västen, där vanligen magen för längesedan brukar vara slut, sträfvade ihärdigt ett bredt, med mässingsspänne försedt bälte att betaga byxorna lusten från att åka längre ned än till knäna. Närmast på det att ägaren skulle kunna gå. Men också i välvillig omtanke om den smutsiga skjortan, hvilken rebelliskt försökte att bringa sin betänkliga orenhet i dagsljuset.

Samuel Johnsson tog några stadiga steg framåt, taktfullt applåderade af de lappade »onämnbars» klapp, klapp.

Han lät upp sin mun och släppte ut emellan läpparna ett djupt nere i halsen färdigbildadt ljud, som luktade tuggtobak och betydde något liknande »köpa kläder.»

Det sved Hans i hjärtat att behöfva hålla inne ett enda öre af den stackarens surt förvärfvade lön. Men han kunde ej annat, utan af tvingade denne en förklaring, att han kunde vänta med klädköpet ännu en vecka.

En förklaring, som afgafs med en sorgligt tviflande blick på de nödortfigt sammanhängande onämnbars. Så en tobaksdoftande suck, — en bock, — ett aftagande klapp, klapp af byxorna — och borta var han.

Rättaren såg nu tydligt hvilket parti han helst skulle taga. Och lyfte en trohjärtad och tillmötesgående blick ifrån golftiljorna upp till patron.

Han hade inte precis brådtom med pengarna — kunde nog vänta tills det passade patron bättre — ville endast höra efter om ej hans gumma kunde få fara med mjölkbudet in till staden i morgon och taga en säck mjöl tillbaka med ifrån kvarnen.

Han förstod att skaffa sig förmåner i stället för det medgifvande han själfmant gaf — den lurifaxen!

»Och så ville jag fråga, om jag kunde få sätta ett par kappar potatis på det tomma trädgårdsländet nere vid sjön?»

Allt beviljades.

»Men jag vill ha hela min lön,» sade en ung rask karl med blondt helskäg, hvilken hela tiden stått bakom de andra trashankarna. »Jag arbetar så godt jag kan och gör mina skyldigheter. Och då vill jag också ha ut hvad som med rätta är mitt! — Fastän jag är fattig, så behöfver jag ej svälta och inte gå klädd som en usling heller!»

»Du ser ju huru det är fatt! Att jag nu ej har så mycket pengar. Du får lof att vänta till i nästa vecka du också, — till dess jag kan få in mera.»

Men det behagade ej den andre.

»Den visan hör jag hvar månad! Alltid hålles det inne på den lilla usla lönen! Så en får tigga sig till hvad en ändå skulle få!»

Han fick intet svar, men väl tio kronor, hvilka höllos fram åt honom.

Han sprang fram och slog knytnäven i bordet så att det darrade.

»Hit med pengarna! Hit med dem, och det tvärt! Tag dem hvarifrån fan som herrn vill! Men här arbetar ingen mera förr än det betalas!»

Hans reste sig, alldeles blek och darrande i hela kroppen. Det låg något så fruktansvärdt hotande i hela hans uppsyn, att den andre ofrivilligt studsade tillbaka. Spak och skamfull afvaktade han ej de ord, hvilka sökte sig väg öfver husbondens darrande läppar. Som ett rofdjur, ertappadt på bar gärning, smög han i väg och försvann ut.

De öfriga betogos all lust att försöka myteri. Utan togo undergifvet emot sina andelar i bytet jämte åtföljande »i nästa vecka» betalbara muntliga förbindelse.

Deras andelar utgjorde jämnt allt hvad Hans hade kvar i kassan.

Och nu skulle han hafva främmande.

Genom fönstret såg han redan ett åkdon närma sig gården i snabb fart.

Han skrapade ned sina böcker och räkenskaper i bordslådan och rusade ut på trappan.

Pettersson, en vacker mörklockig ungdom på sjutton vårar, hoppade ur åkdonet rakt i famnen på Hans.

Han hade tagit sig friheten att medtaga ett par vänner för att låta dem njuta litet landtluft.

»Herr Ström, — herr Bergström, — herr Strömberg! — herr Slättberg! — Huru mår din gamla Dulcinea?» fortsatte han efter slutad presentation.

»Hon håller dig väl fortfarande under toffeln? Hva? Och öfvar dig dagligen i ödmjukhet och ett undergifvet sinnelag? — Hva? — Dåligt humör?»

Skämtet behagade ej Hans. Tigande visade han på hushållerskan, som just återvände från staden och körde in på gården.

»Där kommer ju din gamla galanta i fullt galopp! Gläd dig Slättberg och öppna famnen väl, så att du får rum för gumman!»

Ett kraftigt, hurrah! hälsade henne välkommen.

Men hon tronade uppe på sitt åkdon, mörk och dyster, som vore hon den straffande ängeln vid ingången till det förlorade paradiset.

Brunte såg heller inte glad ut. Han hade fått springa två gånger å rad till staden i dag och stannade framför trappan med en tvär knyck. Hvilken innebar en häftig protest mot den kvinnliga körsvennens beteende. Han kunde då aldrig få i sitt hufvud att hon behöfde skrika pto! åt en gammal och förståndig häst, som minst tusen gånger förr stannat vid samma dörr!

Hans följde med gumman in.

»Nå-å?»

»Fås ingenting!» sade hon argt och slängde korgen på bordet. »Men jag, gamla människan,

som i mitt lif aldrig gjort något ondt, fick stå i boden och skämmas för alla de andra kunderna! Handelsman ger ingenting mera på räkning, — vinhandlarn inte heller! Bägge vill de ha betalt för det gamla först!»

Hon visade på den tomma korgen.

»Alldeles tom är den inte ändå! Räkningarna fick jag så beredvilligt på bägge ställena! Och kläderna de få herrn nog, — men inte på kredit! Skraddarn han skall ha sina pengar först!

»Och här drar herrn huset fullt med främande, så att jag skall få stå med skammen här också. Ty annat än sill och potatis och svagdricka finnes ej i huset! — Och skall det bli så fint kalas, så kan ju herrn bjuda några till — Samuel — och Karlsson de kom—»

»Håll mun, käring!» sade Hans och gick.

Han förtrodde Pettersson sin kinkiga belägenhet och de kommo öfver ens om att aftonen kunde tillbringas lika angenämt på utvårdshuset i närheten. Det gällde blott att finna en förvändning.

»Ljug ihop något för dem du, som är van!» sade Hans.

Det gjorde Pettersson med största ledighet. Hvarpå sällskapet begaf sig i väg.

»Ja, men jag betalar, annars tillåter jag det ej! Ty ni äro ju mina gäster,» protesterade Hans för att rädda skenet.

Han hade kredit hos värden.

De fingo ett rum på nedra botten.

»Fem toddar! — Riktigt långa och starka!»

Det beställda kom.

»I botten med första glaset! Och bort med titlarna på samma gång!»

Ingen protesterade. Alla drucko. De njöto landtluft så sällan!

»Fem toddar till!»

»Nej, tio med samma! Den kyparen är ju så långsam!»

Det blef ett herrans lefverne den kvällen.

Den ena galenskapen efter den andra ångade redan uppe i deras hjärnor, men de hade ännu för mycket besinning för att låta dem öfvergå till handlingar. Ett par toddar fick man lof att kunna stå för!

»Bordet är serveradt!»

»Det skall vara champagne till supén,» beställde Hans.

»Skall ske!»

Det gamla utvårdshuset var ej vidare väl-försedt med möbler, så att ett helt litet, rundt bord framme vid fönstret fick härbergera maten för alla fem.

Smörgåsmaten kom först.

Den smakade! — Supen inmundigades och otaliga halfvor följde inom kort den oundgängliga helan. Naturligtvis med »tilltugg» af hvad man kunde komma öfver af smörgåsbordet.

»Sma-akar gudomligt med ost och anjovis på!» förklarade Pettersson med en jättesmörgås i ena handen och en rädisa i den andra.

Han gjorde allt för starkt anfall på rädisorna, hvarför enhvar skyndade sig att rädda hvad räddas kunde undan hans glupska svalg.

Anjovis, skinka, gåslefverpastej, rökt lax, schweizerost, allt hade en strykande åtgång. Egyptens gräshoppor hade ej kunnat lägga i dagen en mera förödande aptit. Och inom kort var smörgåsbordet endast en ruin af sin förra härlighet.

Och ett skratt och ett skrål var det, som kunnat väcka de döda till lif.

Där föll bränvinsflaskan, utsändande i fallet floder af tiodubbelt renadt, hvilka medförde på sina vågor brödkanter och rädisstjälkar och åstadkommo en sorglig befläckning af unge Petterssons nya sommarbyxor.

»Bagatell! Skräddaren får taga dem om hand i morgon! — Kypare! Ky-y-ypare!

»Är det *meningen* att vi skola få se de där biffstekarna i dag — eller blir det först i morgon?» Pettersson förkrossade ganymedes med ett par förfärliga blickar, redan innan denne hunnit inom dörren.

»Kommer strax på minuten!» svarade denne, försiktigt hållande sig bakom tröskeln.

Efter en halftimme kommo de äntligen. Under tiden hade de rasande dryckeskämparna

hunnit tömma de två flaskor champagne, hvilka kyparen, politiskt nog, hade ställt in genast.

Med biffarna kom en ny olägenhet. Huru skulle de få rum med alla fem tallrikarna på det lilla bordet? — Och den usle källarmästaren hade intet större att skicka in! Sapperment!

Problemet löstes så att tallrikarna ställdes kant mot kant i trång krets samt till tre fjärdedelar in på bordet. Alla lika mycket på förärfvets rand.

Det var ett för vågadt experiment för den öfverdådiga stämningen. Hans träffades först af olyckan.

Knifven slant då han skulle skära biffsteken och tallriken med allt dess innehåll stjalpte blixtnsnabbt öfver hans knän.

»Hurrah för Slättberg! Länge lefve han!» skrålades laget rundt.

Kyparen stack nyfiket in näsan. Men drog den omedelbart tillbaka igen.

Ty susande genom rummet kom, kastad af Bergströms kraftiga hand, den förolyckade biffsteken, träffade dörren med en energisk smäll och spred sås och förödelse vida omkring sig.

»Bravo! Bravo! — Väl kastadt! bis, bis!»

Kyparen kom in.

»Källarmästaren ber herrarna hålla mindre väsen, här finnes många andra gäster, — och de äro missnöjda!»

»Tig och servera kaffet!» kommenderade Hans. Han satt ännu och var melankolisk öfver

sin förlorade biffstek och säsfläckarna på sina knän.

Kaffet kom och kyparen uppbjöd all sin konst för att få äfven kaffebrickan att rymmas på det öfverfyllda bordet.

»En sådan åsna! Skall du icke först duka bort det som finnes där förut! — Vänta, jag skall hjälpa dig!»

Och, innan någon hann hindra det, sopade Bergström i ett drag ned allt som fanns på bordet, så att glas- och porslinsskärfvor blandade sig med matresterna till en enda hög af ruiner.

Kyparen ställde förskräckt ned brickan och flyktade.

Pettersson kommenderade »lätta kavalleriet» att förfölja, och kommandot åtlyddes ögonblickligen af alle man. Ridande i sporrsträck grense öfver hvar sin stol, gjorde de ett fruktansvärdt anfall emot dörren, hvilken täckte kyparens återtag.

Den öppnades, och källarmästaren svälde med halfva sin volym in öfver tröskeln och tog med bistert lugn en öfverblick öfver valplatsen.

»Herrarna aflägsna sig! Ögonblickligen! — En sådan skandal förstör hela mitt renommé, så att ingen vill komma hit hädanefter! — Var så god och gå på fläcken! — Finnes en enda af herrarna kvar inom fem minuter, så ropar jag mitt folk! Och då är det vi, som göra rent hus!»

I en blink var Bergström ur sadeln och svängde sin trogne Bucephalus hotande framför

den vredgade värden. Men var i följd af det tilltagande ruset något osäker och släppte stolen.

Två ben krossades.

Källarmästaren taxerade tigande skadan och väntade med klockan i hand utgången af den bestämda fristen.

På trots beslöto dryckesbröderna att dock förtära och förstöra allt, hvad de ändå skulle få betala. Kaffekopparna fylldes med konjak och, sedan Pettersson utbringat en hånande toast för deras »snart gästfrie» värd, tömdes de i botten och kastades i en hög framför dennes fötter.

Värden räknade tydligen efter huru mycket han skulle skriva upp på räkningen. Och afgjorde hvilken af de unga herrarna han med största hopp om snar betalning skulle kunna adressera den till. Så att han låtsade ej om den välvilliga hyllningen. Men att de kaffekopparna skulle komma att blifva dyra, var ej svårt att se.

En slagen trupp begåfvo de sig så af, med vacklande hållning och ostadiga steg. Med Hans i spetsen togo de af en genväg genom skogen för att komma fortare fram. Högröstadt hickade de fram ett osammanhängande samtal. Gångstigen skars af ett dike.

»Pass upp!» varnade Hans då de kommo dit. Och där låg han.

De andra passade upp så väl, att de alla kommo öfver Hans, men ej öfver diket. Utan sprattlade där i en hög under skratt och svor-

domar. Småningon kraflade de sig upp, en och en. Hans till sist, ännu hel och obruten. Och så fortsattes vägen fram till gården utan vidare större missöden.

»Jag sta-annar hä-är öfver natten,» sade Pettersson, där han hängde hjälplöst öfver en bänk, när de voro färdiga till afresa.

Han bringades till sängs ögonblickligen, hvar på de öfriga gästerna foro i väg. Inom få minuter fanns det ej en vaken själ mera på den gården.

Följande dag stod solen högt på himmelen och hushållerskan med en kaffebricka framför bädden, då Hans öppnade ögonen.

»Sätt den där!»

Han visade med en matt gest på skrifbordet. Hushållerskan försvann.

»Hur mår du, Pettersson?» pressades hest fram ur Hans' bädd.

Ett kvidande läte ur den andra bädden tillkännagaf att frågan var behöflig.

Hans lyfte upp hufvudet. Det kändes tungt som bly och sjönk hjälplöst ned i kudden igen. Så sjönk han i dvala.

Något kallt, kylande på tinningen väckte honom.

Framför bädden stod Pettersson i den kostym, i hvilken han anländt till denna världen, och strök Hans öfver pannan med en rakborste, hvilken dessemellan doppades i det bredvidstående tvättfatet.

»Upp sjusofvare! Klockan är half ett!»

Hans kraflade sig upp och vacklade fram till fönstret. Småningom förhjälpste honom den friska morgonluften till full besinning.

»Vore jag som du, så slutade jag upp med det här landtbruket,» sade Pettersson, som stod och klädde sig. »Du borde äntligen taga mod till dig och börja med musik, som du alltid haft lust för.»

»Ja, men hur skall det gå till?»

»Äh! Så bra som du spelar, får du alltid pengar af någon. — För resten, att du, som är en så pass fin karl, bryr dig om att behålla en sådan här plats, där du har fullt med obehag och så godt som ingenting i lön, det är absolut vansinne. Du bara sätter dig i skuld och förlorar ditt goda rykte.»

Det hade Pettersson rätt i, tyckte Hans —
»men det är mot min fars önskan.»

»Prat! Du är ju redan myndig. Skrif du bara genast till ägaren och säg upp dig. Var man en gång, för tusan!»

»Ja, — men hvad skall jag hitta på för skäl?»

»Sätt dig till bordet och skrif. Skall det blifva något af, så får väl jag lof att diktera för dig, kan jag se!»

Hans slog sig ned i bara nattskjortan vid skrifbordet och letade fram penna och papper mellan de kragar och halsdukar m. m., hvarmed det var betäckt.

»Huru heter ägaren till denna fina gården?»
frågade Pettersson.

»Fischer.»

»Alltså, skrif! — Ärade herr Fischer — eller har du speciell anledning att skrifva högtärade?»

»Nej!»

»Då fortsätta vi: Som jag förmodar att ni mycket litet tänker på denna gården, hvilken jag har äran (det är ju allt hvad du har?) äran sköta åt eder, tager jag mig friheten uppfriska några fakta i ert minne —»

»Vidare,» sade Hans, »detta eländet känner du minst lika bra som jag.»

»*Pro primo*: gården var då jag kom hit i eländigaste skick och gaf så godt som inga inkomster. Nu gifver den visst något — men ej så mycket att inkomsterna betäcka utgifterna.

»*Pro secundo*: gjorde ni upp med mig att jag skulle sköta gården som vore den min — utan annan lön än hvad som blefve öfver af inkomsterna, huru stora de än kunde blifva. Detta lika lockande som ovissa kontrakt ser jag mig tvungen härmedelst uppsäga af följande orsaker:

1. Att gården absolut ej kan skötas anständigt, så vida ni ej först vill uppoffra en summa på att sätta den i skick.

2. Att en nybörjare som jag minst af alla ägnar sig att utan detta kapital försöka förbättra eländet.

3. Att jag ej kan lefva på det s. k. öfver-skottet, emedan detta ej består af annat än en kredit, som i det närmaste är slut.

Enligt vårt kontrakt kommer jag därför att lämna gården tre månader efter denna dag.»

»Nu är det gjordt!» sade Hans och lade pennan ifrån sig med en lättadens suck. »Gubben Fischer kommer nog att få slag när han får detta. — Nu gäller det att skaffa pengar! Och så till studierna! — Men far min blir nog alldeles rasande! — Nå, jag kan ej hjälpa det! — Så här går det ej vidare i något fall! Det hjälper ju hvarken honom eller mig på något sätt, att jag går här och 'skaffar mig praktik' i att bli en usling!

»Så att hända hvad som hända vill, men nu är det gjordt!»

Pettersson sade ingenting.

Men för sig själf tänkte han, att det mer än väl behöfdes ett sådant rus som gårdagens, och en extra stark katzenjammer till, förrän Hans kom sig för att tala så beslutsamt.

Och undrade om denne skulle blifva lika envis att förverkliga, som han varit sen att fatta detta beslut.

XI.

Så hade han äntligen afskakat det ok som faderns vilja pålade honom. »Hvad pappa skall säga» stod ej mera och hotade bakom hvarje tanke, hvarje handling.

Och alls ingen konst var det att befria sig därifrån! Endast att besluta sig. Det hade han kunnat göra mycket förr!

Nu återstod endast svårigheten med pennin-
garna. Men med den saken var ingen fara, det skulle alltid finnas någon utväg. Raskt till verket bara!

Han for in till staden för detta ändamål.

Hvem skulle han vända sig till — den — eller den — eller —?

Ena minuten hade han hundra, och bestod svårigheten endast i att välja emellan dem.

Och nästa ögonblick visste han absolut ingen enda.

Det var för fatalt!

Han gick in på ett kafé för att styrka sig med ett glas.

»Ja, herre gud!» sade buffetfröken, just då han kom in, och skakade melankoliskt på hufvudet. »Här satt han i går och drack sin halfva punsch och såg glad ut och gjorde vitzar som vanligt!

Herre gud! — Att tänka sig att han nu är död! — En sådan ung och vacker man! — Och löjtnant till på köpet!»

Och hon suckade, som endast en kvinna suckar vid tanken på en uniform.

»Skulder!» sade gamle räntmästar Säck, som satt och åt sin biffstek med engelsk senap och mycket lök. Hvarpå han omsorgsfullt torkade såsen ur de grå mustascherna, slog i ett glas öl, drack ur det med värdighet och hade sedan ett viktigt göra med att få ölskummet väl borttorkadt ur mustascherna. Tog så ett häftigt tag åt den rodnande näsan, — jagade bort en närgången fluga därifrån, öppnade åter sin mun och sade med öfverlägsenhet: »Hjaa! — De unge männen nu för tiden — lefva allt för lätt-sinnigt — alltid öfver sina tillgångar! — Annat var det i min ungdom! — Då fick man lof att rätta mun efter matsäcken! Och man gjorde det också!»

Beledsagades af en belåten smackning, vittnande om ett ansenligt kvantum inre tillfredsställelse, lätt samvete och delikat biffstek.

Det fanns många andra unga män i kaféet än Hans. Känsliga — som alltid — för kritik och färdiga till opposition däremot.

»Det är så lätt att mana andra till måtta för den, som själf sitter vid ett fullt bord,» tänkte Hans. Men han sade det ej. Gud bevars! Att låta upp sin mun och säga något — det hade han ännu ej lärt sig!

De andra voro modigare.

»Jag tror ej att han sköt sig för skulder,» började kontorist Ström försiktigt. »Sådana hade han ej mera än att han godt kunde reda sig efter hvad jag hört. Nej! Det var nog en kvinna med i spelet!»

Buffetfröken såg ifrigt ned på sin virkning. Hennes kinder fingo med ens färg och ansiktsuttrycket blef mera leende. Så såg hon upp, mönstrade alla de närvarande hastigt, knep ihop läpparna och såg ut som ville hon säga: »jag kunde möjligen berätta något om den saken, jag.»

Grymt förgätande kvinnornas enda representant i sällskapet fortfor räntmästaren: »En kvinna! Han var väl ej galen heller! Skjuta sig för en kvinnas skull! Nej, därtill har jag för god tanke om honom! Kvinnor det kan man hafva huru många som helst! Bara att sträcka ut handen! — Och får man ej den ena — vips äro där tio andra och slåss om handen! — Kunde berätta er något om den saken, jag!»

Räntmästaren var nämligen gift.

Skänkfroken sände honom en genomborrande blick, som hon stal ifrån sin virkning!

»Ja! Men hvad för ena tror räntmästaren låta fånga sig så där dussintals! — Inte sådana som jag skulle vilja gå samman med på gatan åtminstone!»

Och hon såg ut som hade hon velat hacka räntmästaren till biffstek, för att sedan låta honom stå utan att äta upp honom. Denne lät dock ej förskräcka sig.

»Skulder måste det hafva varit — det vet jag mycket väl. Men han hade ej behöft skjuta sig för det! — Han var ju en hygglig ung man, med ett rimligt gage, som han lätt kunde lefva af! Och för resten! För honom hade det varit ingen svårighet alls att få låna till de värsta skulderna! Jag själf skulle ej tvekat ett ögonblick att gifva honom! Kan ej förstå att han ej hörde efter hos mig först!»

Hans tyckte riktigt om den gamle räntmästaren för hans sista yttrande. När allt kom omkring voro ej människorna så ohjälpsamma ändå!

Han hade ej erfarenhet nog ännu, för att kunna förstå denna hjälpsamhetsglorians taktik. — Denna mefistofeliska människokärlek, som så gärna ville hjälpa, — när det väl är så sent att den ej mera riskerar att behöfva göra det! Det hade han ej lärt sig ännu.

Och därför blef han vid så godt mod vid den gamle räntmästarens ord.

»Ja, pengar var nog ej svårt att få för honom!» sade Ström. »Min principal sade också att han gärna skulle hjälpt löjtnanten, om han hade vetat att det behöfdes. Men det behöfdes visst ej! — En löjtnant är minsann ej skygg när det gäller penningelån! Det var allt en kvinna med i spelet!»

Skänckfröken sände herr Ström en tacksam blick.

Ja en kvinna var det. Ty människorna voro ju så oegennyttiga och hjälpsamma! Att Hans ett enda ögonblick kunnat tvifla! — De ville ju alla så gärna hafva hjälpt honom, som sköt sig i går! De skulle naturligtvis blifva helt glada öfver att i dag få hjälpa Hans! Han, som till ville blifva något, ville blifva konstnär!

Rike män voro ju i regeln mecenater! Det fanns ingen storhet som ej stod i tacksamhetskuld till någon rik man! Blott någon kom och sade sig vilja blifva en storhet och förklarade sig villig att låta sig upptäckas och uppfostras skulle de alla blifva så glada och täfla om att utöfva sin mecenatlusta på honom.

Hela svårigheten var nu blott att afgöra hvem Hans skulle förunna denna eftersträfvade njutning.

— Han betalade och gick. Funderade och funderade.

Han hade det! — Den gamle handlanden midt emot! — Det kunde ej slå felt! Han skulle göra det!

Han var ju millionär! Och mycket välgörande — »i hemlighet!»

Hans skulle nog hålla det så hemligt!

Det var dessutom en from handelsman. Gick i kyrkan alla söndagar både för- och eftermiddag. Höll bibelförklaringar hemma hos sig. — Han skulle helt visst älska sin nästa så som sig själf, äfven i pekuniärt hänseende!

Raskt öfver gatan och in i boden.

»Är handelsman hemma?»

Vakthafvande bodbetjanten gjorde en paus med det arbete han förehade i silltunnan, vände, utan att resa sig ur sin böjda ställning, sitt förvånade slätrakade ansikte till hälften uppåt, den våta handen med de slappa tjocka fingrarna gjorde en silldoftande gest mot dörren som efterföljdes af ett: »var' s'go' stig in. — Han är på kontoret.»

Hans steg in.

Ett slätrakadt rödlett ansikte, originalet till den misslyckade kopian ute vid silltunnan, dök upp bakom den höga pulpeten.

Två bruna ögon sände en frågande blick bort till dörren. Och så kom hälsningen.

»Ah! — Herr — Var så god och sitt ned ett ögonblick! Jag skall genast stå till tjänst!»

Hans satte sig lydigt i den gröna vaxduksbeklädda soffan och väntade.

Modet var i stadigt sjunkande.

På väggen midt emot rusade i aqvarell ett stort skepp fram för fyllda segel öfver vilda vågor, hvilka fräsande men eftergifvet läto sig det behaga. Under detta förenade en flaggkarta de viktigaste af denna världens flaggor i brokig mångfald. — Ett fotografi — utaf hvem kunde det väl vara? — hängde underst. På hvardera sidan om denna förenade midteldekoration ståtade några diplom öfver vid expositioner vunna medaljer. Och ingåfvo otvifvelaktigt främlingen vördnad för firmans varor, samt ett starkt förtroende till priserna.

Europas karta betäckte vägen öfver soffan.

»Så! Nu är jag färdig! — Hvarmed kan jag stå er till tjänst.»

Handelsmannen upphörde med räknandet, slöt sitt skrin och lät sin välmående figur glida ned från kontorsstolens höjd.

»Jag — jag — ville endast fråga om handelsman ville — om icke handelsman ville vara god — och hjälpa mig att — —»

»Att hvad?» frågade denne intresserad och sjönk ned i andra soffhörnet. »Är det fråga om några goda kor nu igen? Sä g ut bara?»

»Att — studera» — Hans hejdade sig åter.

— »Studera? — Men har ni då ej en gång gått igenom landtbruksskola?»

Det kändes Hans som om yttersta domen vore i antågande och som skulle nu alla hans förborgade synder varda uppenbarade.

»Musik menar jag! Att få studera musik.»

»Hvad behöfver ni då musik till som landtbrukare? — Det kostar bara pengar och gör ingen nytta!»

»Men jag har ej lust för annat! Jag håller ej ut med detta landtbruket, som jag dessutom rakt ej passar för! Hjälp mig så att jag får studera innan det blir för sent. Jag tror nog att det skulle blifva något af mig.»

»Men det tror inte jag,» svarade den rike mannen kallt, »det är ingen välsignelse med att byta om yrke så där! Och herrn har ju redan en ställning inom detta facket. — Hade det gällt att hjälpa ur en tillfällig förlägenhet, så hade jag gärna stått till tjänst; — men nu så beklagar jag — —»

Därmed återvände han till sin pulpet. Audiensen var slut.

»Hjälp mig dock herr handelsman! — Jag lofvar att den hjälpen ej skall vara bortkastad!»

»Det är nog godt och väl det,» sade handelsmannen, »men sådant där kringflackande utan bestämdt mål, — bara byta om och byta om — det är ej annat än lättsinne! Och jag uppmuntrar aldrig lättsinne! Dessutom ha' vi så många fattiga, hvilka alla äro så i behof af hjälp. Jag sparar min hjälpsamhet för dem!»

Han satt redan i fullt arbete med sin hufvudbok.

»Adjö då!» — sade Hans nedslagen. Och gick sina färde uppfylld af hat och bitterhet emot alla rika människor.

I nästa gathörn mötte han en god vän, med hvilken han hade tillbringat många glada stunder.

»Din åsna!» tänkte han, »att du ej hellre genast gick till honom. Han är ju rikt gift nu och har godt om pengar!»

Hvarpå vännen fick samma historia till bästa som nyss den gudfruktige handelsmannen.

— »Jag är tvungen att tala med min frust,» sade denne undvikande.

Hans visste hvad det svaret betydde. Och väntade ej ett ögonblick på att få höra att frun — som alltid i dylika fall — sade nej. Utan for raka vägen hem.

Dagens tidningar lågo på skrifbordet. Han ögnade genom dem.

— »*Storartad välgörenhet*». Handlanden X (densamme hos hvilken han just varit) hade i betraktande af att han var barnlös, skänkt till fromma stiftelser en summa af hundra tusen mark.

Hundratusen mark!

»Och då kunde han neka mig de fattiga styfrar, hvilka jag behöfver,» knotade han och stampade i golfvet.

»Sådana där blodiglar, de gifva så gärna »i hemlighet» — det vill säga ingenting, — under hela sitt lif. Endast för att sedan på en gång kunna gifva bort hundra tusen mark. Det är i alla afseenden så förmånligt.

Det stärker krediten så bra att kunna på en gång skänka bort en så stor summa. Och det kommer i tidningarna så att han får rop för sin storartade gifmildhet och utomordentliga välgörenhet. — Det stärker alltså äfven den himmelska krediten!

Men om en arm stackare, som ingenting har, kommer och ber om hjälp, ja då är det så bekvämt att kunna säga nej. Ty hela världen kan man ej hjälpa!

Man har redan gjort sitt kvantum — köpt sig fri från vidare hjälpsamhet!»

Han gick af och an och funderade. —
Plötsligt stannade han —

Kommersrådet, det rika kommersrådet — Ströms principal — han skulle bestämdt gifva hjälp!

Ville han blott åtaga sig saken då vore det ingen nöd!

— Följande dag stod Hans utanför — kommersrådets hus. Han hade skaffat sig reda på när denne var att träffa i sin privatvåning.

Porten stod halföppen och han pressade sig in. Det var honom som beginge han stöld, när han gick uppför den med praktfulla röda mattor belagda trappan, stödjande sig mot de polerade mässingsledstängerna. Den fuktiga handen lämnade immiga fläckar på deras glans. Han släppte hastigt tag och föredrog att gå vidare utan stöd.

Han stannade, kände efter om kragen satt rätt — att halsduken ej hade åkt upp där bak — såg efter att byxorna blifvit nedvikna — dammade af stöflarne med ena handsken — vred upp mustascherna och putsade näsan omsorgsfullt. — Gick så vidare när han ej kunde uppfinna något annat att fördröja tiden med.

»Du är en rädd stackare för rakt ingenting» — intalade han sig mod. »Du kan väl ändå ej få värre än nej!»

Gick så upp för den andra trappan. Han kände huru benen skälfdde. — Hvad skulle han göra om kommerserådet blef ond öfver att en obekant vågade sig dit och tiggde!

Om han läte kasta ut honom!

Ändtligen var han uppe.

I den väldiga, praktfulla vestibulen, kände han sig så liten, så obetydlig. Och tyckte sig vara ett sådant kryp i jämbredd med ägaren till härligheten, att han nästan förvånade sig, att ingenting föll ned och krossade honom, den för-mätne, som vågade sträcka ut sin hand efter en del däraf.

En gång hade Hans varit hitbjuden på stor bal. Det var helt annat än att, som nu, komma för att tigga sig gunst!

Då kändes ej prakten nedtryckande. Utan helt naturlig, som om den tillhörde en, vore en del af den balstämning, hvilken han blifvit inbjuden till.

Men nu! Den mjuka mattan liksom ville hålla fast honom, gjorde hans steg så tunga.

Och trapporna föreföllo honom så himmels-höga, ville aldrig taga slut. Och hela tiden under det han steg upp tänkte han på huru det skulle kännas att störtas ned för dem.

»H. Marksen, Privatvåning.»

De gyllene bokstäfverna där i marmorplåten sågo så förnämt nedlåtande, så vördnadsinjugande på honom att han kände sig ännu ängsligare till mods. Handen darrade synbart då han lyftade den till mässingsknappen.

Ett häftigt ryck.

Hjärtat började bulta ännu häftigare och han lyssnade oroligt efter ljudet af steg där innanför dörren.

Intet ljud!

Så letade han fram ett visitkort för att hafva tillreds åt betjänten som skulle komma och öppna.

Ännu ett ryck med samma påföljd. »Tryck på knappen» stod det där undertill med tydliga bokstäfver.

I sin nervösa uppretning hade han ej lagt märke till det. Handen lyftades långsamt och fattade i knappen.

Men släppte plötsligt tag utan att hafva tryckt på den och föll ned till sidan.

— Luften därinne i trappan var kvaf och tryckande som i ett källarhvalf.

Och i solskenet som föll in genom de höga väl tillbommade fönstren lyste millioner af sväfvande damkorn.

»Du är — allt en rädd stackare! Hade du gjort det nyss, så vore allt väl öfverståndet! Och du hade fått pengarna,» tänkte han. Och i nästa minut: »du hade blifvit utskrattad, — utkörd — och hade fått skämmas ögonen ur dig.»

— Plötsligt gjorde han helt om, rusade i långa språng ned på gatan. Och drog en lätt-nadens suck när han åter fick andas fria luften.

Och var på hela taget nöjd med att han ej hade tryckt på knappen.

XII.

Så gick Hans till sin vän Pettersson och berättade om sina låneoperationer.

Och var olycklig.

Denne skrattade.

»Du är då en egendomlig människa! — Ena minuten är dig ingenting omöjligt, — och den andra vet du rakt ingen råd, utan hänger hufvudet och ser gudsnådlig ut!»

Hans tålde ej att den andre skrattade åt honom.

»Det går an för dig att taga allt så lätt! — Du, som är rik och kan göra allt hvad du vill. Du kan ej förstå hvad det vill säga att taxera sina önsknings efter hvad de äro värda i penningar! — Du behöfver endast sträcka ut handen — och din far sköter om betalningen.»

»Prat!»

»Alls icke prat! — Du begriper alls ej den olycka som ligger i att vara fattig, — du kan

ej begripa den, — ty du har aldrig haft den. Känner fattigdomen endast par renommé!»

»Asch! Fraser!»

»Du vet ej en gång hvad det vill säga att hafva önskningar! Du får aldrig tid därtill — ty du får dem genast uppfyllda. — Men det att hafva önskningar och begär endast för att ej få dem uppfyllda — finnes det väl en värre pina! — Kunde jag blott slippa ifrån att önska mig något!»

»Hvem tvingar dig då?»

»Fattigdomen — den fattigdom som gränsar närmast till välståndet — den som jag alltid lefvat i. Ifrån den ser man hvarje minut in i välståndets förlofvade land, ser alla härligheterna där. — Och man skulle ej sträcka ut händerna därefter! — Tvärtom, att komma åt dem är den enda tanke som behärskar en — och just den tanken blir man aldrig kvitt — ty den underhålles evigt och blir aldrig tillfredsställd.»

»Du pratar endast vackra ord nu! För nöjet att själf få höra dem! Det är alltsammans! Misslyckas du en gång — två gånger, — genast har du aldrig lyckats! Och hvad värre är — du förlorar alldeles modet att lyckas! — Du borde skämmas! Det går ju ingen nöd på dig!»

»Jag önskade det nästan —!»

»Så-å! — Nå det var det allra nyaste!»

»Ja, hellre det! Hellre nöden! Den, ser du, den absoluta bristen, eländet — det gör oss till djur, — och det finnes ju lyckliga djur. —

men fattigdomen gör oss till slafvar — till ohjälpliga slafnaturer — eller på sin höjd till förbrytare. Och det om vi också voro födda änglar!»

»Förhoppningsfulla ungdom! Modlöse slaf! Så gör dig fri då — det har mången annan gjort! Huru mången rik man har ej börjat sin bana ur den värsta nöd till och med!»

»Ja, fråga dem du! — Nej, se på dem bara — och säg sedan att de blifvit fria! — Ser du, det är ej befrielsen att komma ur fattigdomen. Göra vi det — blifva ock öfverhopade med all världens härlighet — ja klädda i guld från topp till tå, — slafnaturen sitter dock i!

Den som en gång varit i fattigdomens klor, — han får ock bära märkena däraf med sig genom hela lifvet!»

»Det är bra bekvämt att så där skylla ifrån sig allt på omständigheterna! — Ursäkta sig med att ens fel äro blott »märken efter fattigdomens klor!»

»Där ger du mig själf beviset! Läger mig ordet i munnen. — Fel, sade du! — Ja fel! — Och det är just den största olyckan med fattigdomen, att den tvingar sina offer att anklaga sig själfva för sina fel! — Och på samma gång nödgas den dem att trampa på sitt eget människovärde.»

»Jag förstår dig ej!»

»Ser du, fattigdom och dumhet följas ej alltid åt här i världen! Vore blott förhållandet så! —

Men antag nu en fattig, som ej är dum! —
Finner du mitt antagande orimligt?»

»Nej bevars! Gå på du!»

»Dennes intelligens säger honom, att han i själsbildning, i begåfning står vida öfver den man, af hvilken han är i ekonomiskt beroende. Den man, hvilken värderar hans talang i pengar, och, om han betalar beloppet, gör det endast till sin rikedom förhärlikande. — Ovilja känner han öfver det ovärdiga beroendet, — denne talangfulle slafnatur. Men tror du väl att den oviljan förmår drifva honom långt — ens närmelsevis till ett försök att krossa sina bojar!

Nej då, långt ifrån! Om han är riktigt modig kommer han på sin höjd att förakta sin rike herre. Och är han så riktigt handlingskraftig — då ger han sitt förakt luft — i ord, — säger att den rike mannen och alla hans gelikar äro nollor —»

»Hvad för slag!»

»— nollor, säger jag, nollor, hvilka få sin betydelse endast genom ettan, som går före dem, — anherren, hvilken skapat förmögenheten, som de sedan stå där i långa rader och föröka!»

»Nog, nog! — Jag börjar förstå dig,» sade Pettersson, som tyckte det började blifva obehagligt. »Men du är orättvis nu, emedan du misslyckats! Alla äro ju ej så —»

»Det ges visst undantag!»

»Hvad som i dag är undantag, kan i morgon vara regel. —

Men därom vilja vi ej tala nu — utan om dig. — Du är visst litet obeslutsam och — lätt stukad. Men så länge du kan blifva så där arg, så — är det ingen fara! Och pengar skaffa vi nog!»

Det gjorde de också, Pettersson och en annan rik arftagare.

Men som de endast voro förmögna in spe, kunde de endast göra det genom sin borgen. Och den var endast användbar hos en procentare.

Denne skaffade, som han sade, tvåtusén kronor mot sex procents ränta. Och behöll endast trehundra kronor som ersättning för besväret med skaffandet.

Hvadan Hans fick kontant ettusensjuhundra. En alldeles oberäknelig stor summa tyckte han.

De pengarna skulle komma att räcka en hel evighet!

Arbeta och studera skulle han som en slaf! Och spara och knussla med styfrarna och äta endast en — nej två — gånger om dagen!

Och allt lättsinne, all obeslutsamhet och lättja skulle han lägga bort! Och hat och bitterhet med!

Han älskade hela världen nu! — Var med ens blifven en helt annan människa än förut.

Fann att han helt plötsligt hade tagit på sig en annan karakter, på samma gång han bytte om lefnadsbana. Helt naturligt för resten —

endast att växla rock — och kasta bort den smutsiga!

Och han hade nyss med sådan öfvertygelse talat om märken hvilka sitta i för hela lifvet!

XIII.

Den regngrå dagern lyste in genom hörnfönstret, fram öfver ett skrifbord, där fotografier i prydliga ramar, bref, böcker, tidningar och notpapper förbrödrats i bästa oordning.

Bädden vid väggen midtemot med sina halfrenera lakan vittnade i all oreda om att helt nyss hafva blifvit öfvergifven, fastän klockan visade på elfva. Väckarklockan ställd på sju intygade att de goda afsikternas ståndpunkt ännu ej sjunkit till hopplöshetens nivå.

Vid ena långväggen stod ett dammigt piano, betäckt med noter.

»Das wohltemperirte Klavier» stod uppslaget på notställaren. Och framför pianot satt Hans och sökte utgrunda gamle herr Johan Sebastian Bach's visdom.

Det smakade ej riktigt och ville ej heller gå.

Han gäspade, — öfvade så vidare några takter — gäspade igen. Stakade sig — tog om det svåra stället — en gång — två gånger — —

En djup suck och en blick bort åt nothyllan — en längtans blick. — Chopin eller Beethoven, det hade gått med mera lust. Men detta!

Pliktkänslan vaknade och han började åter på.

Men med samma precision som en cirkushäst upprepade gånger snubblar å det ställe där han gjort det en gång förut, stakade sig Hans så ofta den ödesdigra takten återkom.

Ett knytnäfsslag midt i klaviaturen. — Och så upp och med häftiga steg af och an öfver golvet. Medan afbrutna satser hvilka alls ej läto vänligt, gjorde sig hörbara mellan de sammanbitna tänderna.

Så fick han ett anfall af energi. Och med all kraft som fanns i de båda armarna trummades den arma fugan fram öfver det oskyldiga instrumentet. Det darrade men höll.

Han fick med ens något af vedhuggare i sig. Och i detta nu hade helt säkert en yxa varit ett lämpligare instrument för hans våldsamma känslor än ett piano.

Det knackade på dörren.

»Låt knacka!» murrade Hans och trummade vidare. — »Fan! — En sådan tillkrånglad fingersättning!»

Ännu en knackning.

»Det är då själfva satan, att jag ej kan få öfva i fred *en enda gång!*»

Stolen flög med brak långt ut på golfvet, och Hans ryckte upp dörren.

Därutanför stod en liten flicka med en stor musikportfölj och neg och dröp i kapp med sitt väldiga paraply.

»God dag!»

»God dag! — Skall ni ha lektion i dag?»

»Ja — fredag — klockan elfva. — Klockan är väl ej elfva ännu?»

Den lilla stackaren visste mycket väl att det var kvart öfver, men var nog politisk att visa sig tillmötesgående.

»Stig in då, så kunna vi börja.»

Hans hade alldeles glömt af hennes lektion. Och intogs af fasa öfver hvad komma skulle.

»Fingeröfningarna först! — men långsamt och ordentligt,» kommenderade han.

Tio små sjuåriga fingrar intogos ögonblickligen af en krampaktig ordentlighet, och, satta i rörelse af ett snällt skolbarns hela viljekraft, lyftades de så högt i vädret att det knakade i lederna. Handlederna stodo spända som bågar och följde knyckande med hvarje rörelse af fingrarna. Allt i förhoppning att fröjda lärarens hjärta. Men det var känslolöst för dylika fröjder.

»Ni kommer väl hit direkt ifrån köket! — Litet renare händer kunde ni allt hafva. — Och kortare naglar! — Med de där klorna kan ingen kristen människa spela. — Var så god!»

Han räckte henne en nagelsax.

»Så ja! — Krokiga fingrar! hör ni — krokiga fingrar! — Starkare! — Det låter ju som om en mygga promenerade där på klaveret! — I takt! — Ännu bättre! — Räkna högt!»

Kommandoorden blefvo allt starkare och starkare och eleven allt oroligare. För att ej tala om felen, hvilka naturligtvis tilltogo i proportion. I synnerhet när stycket, hvilket i dag spelades för tredje gången, togs fram.

Bastonerna slogos ögonblickligen falska.

Hans stålsatte sig däremot för att ej genast i början taga af henne modet.

Så kom det svåra stället.

Som alltid var det äfven i dag oöfvinnerligt. Och de båda händerna täflade i att aflocka pianot gräsliga missljud.

Hans ryste.

»En gång till!»

Samma påföljd. Ångesten hos eleven steg i kapp med oviljan hos läraren. Ännu ett par misslyckade försök och så brast det löst.

Det arma pianopinade människobarnets lidanden ökades med det att få sitt syndaregister genomgånget och kommenterad på det obarmhärtigaste.

Och hvad allt kan ej en lärare i dylika fall hitta upp för moraliska brister hos sin elev.

Hans riktigt tyckte att hon slapp för godt köp då han skickade bort henne med löfte att komma efter hem och rekommendera henne till risbastu.

Beundrade i hög grad sin egen vitzighet, då han efter ett långt och fruktlöst tiggande om svar på sina frågor sade henne att han ej hade att undervisa i språk utan i musik. — Och visade en rörande oegennyttja genom att uppmana henne att sluta upp med spelandet om hon ej hade lust, »så att hennes far ej behöfde kasta ut sina pengar onödigtvis.»

Det arma offret gick sina färde, glad att slippa ifrån sin pinare. Och Hans satte sig åter till pianot.

Ändtligen skulle han få öfva i fred!

Men det ville ej gå! Lektionen hade gjort honom tankspridd och nervös. Och lusten till arbete var totalt borta.

»Tusan plåtar! Att inte ha pengar nog till studierna. Utan nödgas kasta bort tiden på att undervisa sådana idioter!»

Han försökte spela.

Fåfängt! Redan efter ett par takter voro tankarna ute och maroderade på egen hand i stället för att hjälpa fingrarna med lösandet af den förelagda uppgiften.

Han kastade sig på soffan och låg där raklång med händerna under nacken och stirrade upp i taket.

»Så! — Där åkte nothäftet ner på golvet! — Eländig notställare — — Hyran för det gamla skrället skulle betalas i dag — — men den juden får vänta!»

En gäsning.

»Kan inte tusan taga pengar ur sjön! — Skomakarpojken spring (gäspning) — Åhå! Venstra stöfveln gick kaputt igen för resten — vid sista utfärden. — Genibarnet var lifvad då! Öm och full och friade till alla flickorna på en gång — Kan just undra hvar han är i dag? — Hemma naturligtvis — och öfvar — — Den myran —»

Han låg så länge och stirrade i taket och letade bland sprickorna i gipsen ut konturerna till allt möjligt.

Småningom tog sömnen väldet och samlade ihop de irrande tankarna till drömmar. — — —

Han for upp och gnuggade ögonen. Det hade visst knackat — —

Det bultade igen.

Hvem kunde det vara? — Han hade visst sofvit — och länge. — Fort till spegeln — så till tvättfatet att friska upp ögonen med litet vatten. — Så! —

Det bultade ännu en tredje gång innan han hade hunnit öppna.

»Mästarn bad herrn betala räkningen i dag, den är ju snart årsgammal,» sade skomakarpojken där ute.

»Kom igen i nästa vecka!» Dörren slogs igen med ohöflig fart.

»Springa här alla dagar för den skräpsuman! Att han inte skäms!»

Hans hann ej fram till soffan förr än det bultade igen.

»Hvem tusan nu då!?»

En uniformerad herre med en svart skinnväska under armen.

»Är lierr Slättberg hemma?» frågade han artigt.

»Ja, det är jag. Stig in!»

»Jag har ett litet — hm — ärende till herrn. — Hm! Det gäller en — räkning — en hhm! skraddarräkning. — Ja herrn vet väl — den är något *gammal* —»

»Ja, jag vet. Jag hade endast glömt af —»

»Ja visst, ja, — det händer ju så lätt! — Men herrn vill kanske göra upp den genast! — Det vore mig angenämare att slippa göra en — hm! —»

»För tillfället har jag endast litet pengar på mig! — Men om några dagar så —»

Den andre kastade en snabb blick omkring rummet. Det såg solidt och tämligen tillförlitligt ut där.

»Jag skall väl vänta så länge då. — För — det är ju aldrig angenämt att behöfva företaga en — ja herrn förstår väl! — Men *säkert* då om några dagar. — Annars ser jag mig *tvungen* att företaga — att göra, — ja, ja herrn förstår mig ju — —!»

Hans förstod så bra, att han formligen kom i svettning innan han hade komplimenterat exekutionsbetjenten ut genom dörren.

Och så gick han till skrifbordet och skref ett lånebref på hvilket han aldrig skulle få svar.

Det ryckte häftigt i dörrlåset. Det var då hvarken elever eller fordringsägare. De knackade alltid.

Han öppnade.

Genibarnet kom inrusande med en packe fullklottradt notpapper under armen.

»Han körde ut mig!» skrek han, kastade notpacken på bordet och sig själf på soffan.

»Hvem körde ut dig?»

»Min kompositions lärare. — — Ser du, jag kan inte tåla hans pedanteri! — Han vill att jag skall krypa som en snigel fram genom hans metod — och lära mig alla kontrapunktens möjligen användbara bivägar. I stället för att springa rakt på själfva saken. Och jag har en sådan mängd goda idéer, hvilka gå förlorade, då jag ingenting hinner göra af dem.»

»Nåå! Körde han ut dig därför?»

»Nej! Jag skojade litet med honom i dag. Hade gjort en fuga — fyrstämmig — öfver Boccacciomarschens första tema. — Temat i långa noter, så att han ej kände igen det genast.»

Båda skrattade.

»Men så fick han upp ögonen för det och blef så arg, så jag vågar mig aldrig till honom mera. Han bara reste sig så att magen darrade, slog handen i bordet, tittade argt på mig och pekade på dörren. Och jag försvann fortast möjligt!»

Paul.

»Hvarför i all världen skall du reta honom!
— Du har endast ondt däraf själf. Och han sätter
ju så stort värde på dig.»

»Jag tyckte det var lifvadt! Fugan var för
resten bra gjord, så den dugde nog åt honom!»

Det blef tyst en stund.

»Jag får lof att sluta upp med musiken nu,»
började Hans helt allvarligt.

»Hva', hvad i all världen pratar du för galen-
skaper.»

»Ser du, jag har inga pengar mera — en-
dast 'björnar'. Och arbeta kan jag ej heller när
jag skall gifva lektioner åt alla möjliga dumma
höns. De förstöra mitt humör, göra mig nervös
och taga ifrån mig min bästa tid, utan att ändå
inbringa så mycket att jag kan lefva därpå.»

»Så sluta upp med att gifva lektioner då,»
sade genibarnet.

Han hade ingen »ekonomi» alls, och kunde
ej tänka sig att det ej af sig själf skulle finnas
mat på bordet då det föll honom in att äta. Det
var något som hans mor bestyrde om.

Men i det hänseendet hade Hans ingen
familj alls.

»Du menar alltså att jag skall svälta ihjäl!»

»Ja visst, det har mången gjort före dig —
Wagner — Beethoven — alla ha de haft ondt
om mat. Det är just genom att svälta som man
blir en stor man!»

Med denna grymma lefnadsfilosofi gick han sina färde. Han tänkte visst ej på att svälta. Allting gick bra för honom.

Och Hans — nej den tanken kunde han då aldrig vänja sig vid. Han visste ej en gång hvad svält ville säga.

Han stod ännu en stund och hörde kamraten sjunga med sin kostliga falsettblandade stämma under det han gick ut för trapporna.

Så tog han på sig mössan och gick ut för att äta middag på kredit.

Sedan skulle han på konservatoriet och spela upp hvad han hade lärt sig under förmiddagen.

XIV.

En underlig människa denne Sillén.

Snart hade de varit kamrater i två år och ännu var Hans ej rätt klok på honom.

Den enda bestämda slutsats han kommit till var, att denne, oaktadt tusen nycker och lika många motsägende handlingar, ej var galen.

Och affekterad var han ej heller. Ty därtill hade han nog snart förlorat lusten genom alla de sarkasmer och obarmhärtiga stickord, med hvilka hans kamrater fullgjorde sin själftagna skyldighet att uppfostra och göra karl af honom.

Alltså måste han vara ett geni. Hvadan Hans utan vidare förkastade hans ärliga medborgerliga namn Sillén, och döpte honom till »genibarnet».

Det var både bekvämt och betecknande på en gång.

Ty, den barnsligaste bland de barnslige, hade denne otaliga infall, hvilka, långt ifrån geniala,

mera skulle hafva anstått en bortskämd barnunge än en fullvuxen människa.

Han var en stor läckergom och älskade goda cigarrer mera än sig själf — hvilket ej ville säga litet. Ty utom sig själf hade han just ej tanke för någon annan. Alla hans medmänniskor voro honom mera ett nödvändigt ondt, än vandringskamrater i denna jämmerdalen. En raffinerad egoist var han.

Fick han begärelse efter någonting — en cigarr till två kronor till exempel, — så plågades han outsägligt af sin längtan och var den olyckligaste människa i världen ända till dess han höll föremålet för sin lusta i sin hand.

Då blef detta honom med ens likgiltigt, så att han kunde kasta bort sin dyrbara cigarr utan en tanke därpå. Det fortsatta ägandet var för honom ingen njutning, denna låg mera i själfva tillfredsställandet af längtan därefter.

Och hans naivitet sedan!

Han gaf alltid intryck af att hafva kommit plötsligen nedfallande från en aflägsen planet, eller på något annat omöjligt sätt hållit sitt intåg här på jorden.

Ty allting utstyrde hans fantasi med de egendomligaste egenskaper, ingenting kunde gå naturligt för sig. Hans inbillningskraft var jämnt på ströftåg efter de mest aflägsset outgrundliga orsaker till hvarje händelse. Och att åstadkomma kombinationer mellan de mest oförenliga ting

var honom den enklaste och naturligaste sak i världen.

Hans tankefabrik drefs af den mest underliga maskin till hjärna.

Att få en idé på vanligt medborgerligt sundt förståndigt sätt, var den minst af allt ägnad till.

De kommo till honom, idéerna, blänkande på en solstråle som afspeglade sig i vattnet — fallande med ett torrt löf — hoppande med en fågel — eller ångande ur en vacker kvinnas tudunstning. Ja till och med en vanlig simpel regnskur, en sådan där, som kan falla hvar som helst ute på bondlandet och rinna bort som smutsigt lervatten i första bästa dike kom idéerna att skjuta upp i hans hjärna som svampar ur fuktig jord.

Och hvad för idéer var det ej!

Lika litet släktskap som det var mellan svamparne och regnskuren, hvilken tvingat dem fram ur deras mörka intet, lika litet samband var det mellan hans idéer och de yttre orsaker, hvilka kommit dem att se dagen.

Dessa yttre orsaker voro endast lika många knuffar, hvilka satte hela det underliga maskineriet i hans hjärna i verksamhet — drifkraften endast, nödvändig som sådan, men utan annan betydelse för den åstadkomna produkten.

Han var ett äkta naturgeni, fullkomligt individuell, utan ringaste släktskap med andra.

Han hade en gång berättat för Hans huru han komponerade.

De stämningar hvilka frapperat — gjort intryck på honom identifierades i hans hjärna med någon viss färgnyans, och sedan först, när stämning och färgton voro honom klara, började det egentliga kompositionsarbetet. Då först inställde sig motiven, riktiga rytmer och rätta harmonier villigt till tjänstgöring.

Att springa omkring och leta upp goda originella motiv och sedan gå hem till sin kinesiskt dekorerade atelier och där, enligt alla konstens regler och utan att synda mot något filosofiskt system, laga till någonting som ingen annan gjort förut — det var ett kompositions-sätt som han ej ens föraktade — emedan han alls ej förstod sig därpå.

Det existerade för honom ett underbart mystiskt samband mellan ton och färg, mellan ögats och örats hemligaste förnimmelser. Allt hvad han såg frambringade motsvarande intryck på hörselorganet — hvarje intryck af ton öfverfördes och fixerades som färg på ögats näthinna och från denna i minnet.

Och detta fann han naturligt — med lika goda skäl som de, hvilka ej hade denna egenskap kallade honom galen, eller affekteradt originell.

Därför berättade han härom åt Hans endast i största förtroende och under tysthetslöfte.
— »Ty annars skratta de ut mig!»

De blefvo goda vänner.

XV.

Femtio kronor i fickan!

Men så hade han också sprungit omkring hela förmiddagen förr än han ernådde detta lysande resultat.

Nu skulle de värsta småskulderna blifva betalda, tack vare den hedersmannen som lånat honom dem!

Middagen smakade förträffligt under inflytande af den goda kassan.

Och, den lyckligaste människa i världen, vandrade Hans hemåt.

Ändtligen kunde han en gång arbeta med lugn, hela eftermiddagen skulle han — —

— en kopp kaffe och en cognac där i kafeet kunde ju icke skada. Kostade ju ej mycket — och tog ju ej så mycket tid!

Han gick modigt in.

Beställde utan att tänka på prislistan.

Det smakade.

Så fick han tag i några tidningar och var snart fördjupad i läsningen af dem.

Klockan slog.

»Redan fyra! — Kan vara tid att gå hem och börja på!»

En gäspning.

»Vore ändå skönt att *en dag* vara alldeles fri, utan att behöfva tänka på någonting!»

Hans kastade ovilligt bort tidningen, ringde, betalade och gick så vidare.

Vid första annonspelare stannade han.

»Sveas fana! — Skall vara godt säger man! Synd att ej ha tid nu!

Och ej spelat en takt på hela dagen! Får lof att gå hem!

Men tänk, om pjäsen går för sista gången! — Borde ej försumma tillfället — och en gång är ingen gång! — Kostar ju ej hela världen och tiden — bah! Den tar man sig!»

Han gick ned till teatern och köpte sig en par-kettbiljett. — »Gäller att komma fort hem nu om det skall blifva något gjordt före sju!»

Klockan var öfver fem när han kom hem. En half timme användes att göra sig i ordning för aftonen. Och så satt han ändtligen vid pianot.

Han var redan nu nervös af att behöfva passa på tiden och se på klockan jämnt.

Men i tid måste han komma. Hade han en gång kostat på sig en teaterbiljett så skulle han också ha valuta för den.

Efter en half timmes misslyckade försök att arbeta, steg han upp, tog på sig och gick ut.

»Lönar sig ändå ej att sitta där! En half timme till så kommer jag i stämning att arbeta, och så får jag sluta — just när jag har som bäst lust att sitta kvar. Skulle bara fördärfva aftonen för mig!»

Han hade så länge drifvit politik med sitt onda samvete, att han tämligen lätt fann balansen mellan för och mot.

Och dref omkring på gatorna sorglöst och vid godt humör. Kom till teatern en kvart för tidigt.

Det gjorde också han, som lånat honom penningarna.

»Se där! Då bli vi tillsammans efteråt och supera!»

Så gingo de ut.

Teaterrestauranten var god.

Och det dröjde länge innan de kommo ut igen — många timmar efter föreställningens slut.

»Gå vi hem?»

»Nej! Vi gå väl vidare? Jag har ingen lust att gå hem ännu! Har du?»

»Nej!»

Det var sent och gatorna voro endast sparsamt upplysta.

Den rika förplägningen gjorde att de hade svårt för att gå rakt fram. De hade ej gått länge, så hade de hvar sin lefnadslustiga ungdom under armen.

»Adjö Hans! Lycka till!»

Borta var det paret.

»Hvar bor du?» hviskade Hans åt sin följeslagarinna och försökte gå ogeneradt.

»— — —»

»Godt, jag går med! Man får lof att sköta om h-älsan!»

Och så försvunno de i dunklet.

Half sjutiden på morgonen vandrade Hans hemåt. Han gick tämligen ostadigt och vacklande och gäspade upprepadt. Såg blek och omorgnad ut och var i ett begynnande katzenjammertillstånd.

»Tusan! — Lektion redan klockan nio! Och kan omöjligt bli borta!»

En gäspning.

Porten var redan öppnad, så att han stoppade nyckeln i fickan utan att ha behöft använda den. Trapporna hade sällan förefallit så ändlöst långa som nu.

Ändtligen var han uppe och inne på sitt rum.

»Lönar sig ej att gå till sängs nu mera! — Då kommer jag aldrig upp!»

Han satte sig i soffan, tog en bok och började läsa.

Tankarna voro tröga, ville ej fatta snabbt och voro alltid långsammare än ögonen. Oupphörligt fick han läsa om samma mening.

En lång rad af ansträngande gäspningar.

Ögonen stirrade medvetslöst i boken, viljan hade tappat herraväldet öfver medvetandet, — och i ett nu sof han djupt — men oroligt.

Han drömde att han kom för sent till lektionen, och vaknade. Såg på klockan och fann att han sofvit endast tio minuter.

»Ah! — Kan gärna sofva en hel timme! — Vaknar nog om jag fast föresätter mig det!»

En blytung, nervös dvala beröfvade honom för en tid medvetandet. Inga drömmar störde den. Men i följd af en omedveten viljeakt for han plötsligt upp vid niotiden, fick fatt på sina noter, högg tag i mössan och tumlade ut.

Han kom ut på gatan, midt i bullret och det stojande lifvet där. Trött, yrvaken och oförmögen att tänka redigt ännu, blef han alldeles virrig däraf.

Ett par vacklande steg framåt trottoaren — ett famlande med händerna i luften efter något stöd — ett ångestfullt flämtande och kippande efter andan — och han sjönk medvetlös till marken.

Då han åter öppnade ögonen fann han sig på sin soffa och undrade hvad det gick åt pigan, som låg på knä framför honom och baddade hans tinningar med kallt vatten. Men det kylde så skönt.

Så kom han till insikt om att det hade hänt något med honom.

Doktorn, som just steg inom dörren, afbröt pigans svada, så snart han fått veta nog, och skickade ut henne.

Så börjades förhöret.

Hvar hade Hans varit — och hvad hade han gjort föregående natt?

Han fick fullt tillfredsställande svar.

Så! — Hade han druckit mycket — omåttligt?

Ej mera än vanligt.

Så! — Hans var visst något omåttlig i sitt umgänge med det andra könet?

Nej bevars! Tvärt om — det förekom så sällan.

Doktorn betraktade Hans forskande.

Då tillfredsställde han sig väl alltför omåttligt med — på — på det andra viset?

Tillbakavisades af Hans bestämdt och med afsky.

Doktorn såg ännu mera genomträngande på honom.

»Hade ni ej sagt så bestämdt nej, och så tvärt, så kunde jag trott eder. Men svaret bekräftade nu hvad jag såg i ert ansikte. Ni är omåttlig. Och på det viset, det är skadligt och absolut förkastligt! Det ruinerar er totalt om ni ej upphör därmed. Och ni blir folkskygg och olycklig.»

»Har ej alltid pengar när — »

»Ja, hvad de damerna beträffar, äfven de måste ni afhålla er från! — Ja, det vill säga, kan ni gifta er, så gift er fortast möjligt. Det

är mitt bestämda råd. Men annars, stäfja edra begär, gif dem ej spelrum på något sätt, drif ut dem ur tankarna —»

»Men huru då?» afbröt Hans.

Doktorn fortsatte utan att låta sig hejda:

»— ty att pläga umgänge med könet, sedan ni först suttit uppe och druckit en hel natt och retat upp edra begär till en onaturlig höjd, det gagnar ej alls, endast skadar. Och huru — det har ni nu fått en försmak af. Det kommer att kräfva veckor af lugn förr än ni kommit till er fulla kraft igen.»

Han skref ett par recept, och gick efter erhållen betalning. Han hade gjort sin plikt.

Hans funderade.

Hade doktorn verkligen rätt? Var det ej onaturligt så, som doktorn ville hafva det? Och omöjligt att utföra?

Gårdagen med alla dess växlande tilldragelser — natten inberäknad — passerade revy för minnet.

Ah! — De femtio kronorna! De, med hvilka han skulle betala skomakaren — noträkningen — det var väl ej mycket kvar.

Två kronor och femtio öre blef resultatet af kassarevisionen.

Två och femtio! Då var han ju mera skadad än gagnad af att hafva fått låna i går.

Nej! Doktorn hade rätt, det insåg han nu! Det var endast slöseri med penningar och krafter

att lefva så som han gjort sista natten! Han fick vänta till han kunde gifta sig!

— Och det där andra?

Ack ja! — Där var svårigheten. På det området fanns tills vidare inga segrar att anteckna, endast ramlade goda föresatser! Men det skulle väl ändå lyckas, blott han föresatte sig med allvar att göra sig fri. Han skulle väl en gång blifva man, för tusan!

Det knackade.

»Stig in!»

Genibarnet kom in, föll i förvåning öfver att finna vännen Hans sjuk, slog sig ned vid pianot och började där en vild fortissimo-orgie, under det han för anständighetens skull beklagade den sorgliga händelsen med meningslösa, osammanhängande utrop.

Hans kastade en bok i ryggen på honom och skrek i uppretad ton åt honom att höra upp med det där oväsendet, som alls ej var ägnadt att ingifva de sjuka nerverna lindring.

»Förlåt!» sade genibarnet, som hade han alls ej känt af den tämligen kraftigt affyrade projektilen. Så slog han sig ned i ena soffhörnet och fick af Hans till bästa historien om dennes hjältedater och olyckliga öde.

»Ja, det är allt bäst att vara försiktig i sådana fall!» sade han och såg uppskakad ut.

Hans tänkte på sina femtio kronor.

»Det finnes visst blott ett kön här i världen! Det andra är ju endast geschäft!» utropade han häftigt.

Den tomma börsen hade honom åter under sitt välde. Missmodet och det dåliga humöret bredde åter ut sina skuggor öfver hans sinne.

XVI.

Först sedan han väl gått till sängs, observerade han moderns bref som låg där på nattduksbordet.

Han blef helt varm om hjärtat och kysste papperet, med hvilket hon skickat honom sina tankar. Stora tårar smögo fram i ögonfransarna.

Hon beklagade ej för sin egen del svårigheter och obehag, ty »alla kunna ju ej hafva det bra här i världen». Men hon sade att det var hennes största glädje om Hans en gång komme ifrån sitt osäkra lif, finge en säker ställning och åtminstone mindre ekonomiska bekymmer.

Hon skulle gärna gifva allt hvad hon ägde för att hjälpa honom. Men hon kunde ju ej rå för att det lilla hon hade var för litet att gifva honom hjälp. Hon hade nämligen endast sina lyckönskningar.

Det låg en oafsiktlig och rörande klagan i de sista orden.

Och han kände en obegränsad beundran öfver den storhet hon visade genom att klaga öfver olyckan, emedan den hindrade från att hjälpa andra! Denna själsstorhet, den skulle en gång föra till lycka igen! Den kunde — den finge ej annat!

— »Gud välsigne henne! Den som ändå en gång komme så långt att kunna få hennes lif litet angenämare!»

Och med tanken på henne somnade han in. Men han sof ej lugnt.

Det var något som irriterade honom — kom honom att spritta till — att kasta sig af och an — till hälften resa sig upp. För att strax falla ned igen och fortsätta sin oroliga sömn.

Plötsligt vaknade han, sittande i sängen. Kallsvetten pärlade fram på hans panna.

Hvad kunde det vara?

Var det någon inne i rummet?

Han kände en sådan hemsk, obehaglig förnimmelse af någonting obekants närvaro, att han ej vågade tända ljus.

Där var det igen!

En ton — en aflägsen ton. Ah! — Det var visst brandkåren! Det var väl eldsvåda någonstans i närheten!

Sängtäcket om axlarna, fram till fönstret och upp med det.

Det var mörkt och tyst öfver allt.

Aftonkylan hade förtätat den fuktiga luften till tjock dimma, hvilken pressade in sin kalla våta kropp öfver allt, tryckte förfärligt och hindrade andningen, samt luktade som ett par våta, snöiga ullvantar.

Intet ljus förmådde genombryta den, natt och mörker var öfver allt. Och de ljud, hvilka långsamt och liksom på krokvägar letade sig fram till örat fingo där en mystisk obestämd karakter. Det enda som med bestämdhet kunde urskiljas var porlandet af vatten, hvilket, när det lyckats gräfva sig fram ur den smältande snön, med gladt sorl kilade fram öfver den islupna, glatta marken.

Hvad kunde det vara, som oroat och väckt honom? Och som kom honom, gamla karlen, att darra som ett asplöf!

Tyst, där var det igen!

En skälfvande rysning gick i kalla kårar öfver ryggen.

En ton, en sakta dallrande ton, kom, buren af dimman, upp till honom från den islagda sjön. Den svälde småningom omärkligt till, aftog och drog sig tillbaka liksom för att taga ansats.

Och kom så åter allt väldigare, obevekligare tilltagande, öfverväldigande så att den formigen skar genom nerverna, — tills den plötsligt med ens sjönk ned i sitt förra intet.

Och det blef tyst som förut. Dimman blef åter allt och porlet af vattnets hemlighetsfulla

förstörelsearbete nere i den smutsiga snön var det enda som hördes.

Hans stängde fönstret.

Länge satt han sedan i soffan halfnaken och darrade.

Hvarför han satt där så visste han ej — tänkte han ej på. Han skakade så att tänderna skallrade, men kände ändå ingen köld.

Aldrig förut hade han varit i en sådan underlig sinnesstämning. Han visste väl att det ej var någonting annat än isen som »sjöng», han hade hört det många gånger förut. Men så som nu hade han aldrig blifvit påverkad däraf.

Han kände som vore han ensam allt öfverblifvet lif i världsalltet, och som ville någon hemlighetsfull, hotande makt taga honom bort, låta honom smälta upp i och blifva ett med den där otäcka, fuktiga dimman.

Och det var som hade han hört ett varningsrop nu, som hade alla de andar, hvilka äfven en gång haft lif och fått det förvandladt till dimma, sändt honom en maning, en ton, som både var och icke var ton, att väcka honom, förmå honom till verksamhet, innan det blefve för sent äfven för honom.

Fantasien, hans barndoms bästa väninna, hans andra mor, modern till hans själslif, hade kommit åter till honom. Barnakänslorna, kärleken, den barnsliga tillgifvenheten hade kallat henne. Sakta sökande, sväfvade hon tyst ned,

en frihetens budbärrinna genombröt hon dimman, som kvävt all livvets poesi. Med sin milda vinge strök hon en väckande maning öfver hans panna, så att tankarna därinnanför lupu rådvilla om hvarandra.

De kände ej igen henne, hade intet bestämdt medvetande om hennes närvaro, men lydde dock omedvetet hennes ingivelse.

Utan att veta huru det tillgått, satt han vid skrifbordet med pennan i handen och skref. Öfverlagdt, utan att betänka sig alls, anförtrodde han åt papperet hvad som föll honom in. Han hade ett dunkelt medvetande om, att finge han det blott fäst där, så ginge den nervösa retningen öfver, och han finge åter ro.

»Det är isen som sjunger, isen som, ansatt af våren, börjar känna sin makt nalkas slutet, känna att den har ett haf under sig, som hvarje ögonblick bräcker en ny remna i sitt fångsel.

Ty hafvet låter ej fångsla sig evigt. Det fordrar äfven här full frihet att andas, röra sig och vältra sina böljor i det glittrande solljuset i likhet med dess syster, det stora, väldiga världshafvet därute, hvilket ingen vinter, den må vara aldrig så kall, kan islägga, hade den än alla ishafvets vindar till hjälp.

När så våren kommer med sitt budskap från södern och tränger de isiga vintrarna tillbaka till sina gömslen, då blir hafvet oemotståndligt. Det pressar, lyfter på sitt fångsel, de fria vågorna

därute fatta tag i iskanten och bringa hela fältet i en dallrande svängning. Så att det brister sönder i otaliga remnor, under långa, klagande ljud.»

Hans satt ännu länge och skref. Det var honom så nytt, hade en sådan egendomlig tjustning att sitta så här ensam midt i natten och fasttrolla sina hemligaste, mest mystiska tankar och infall på papperet, att bringa fram i dagsljuset en bit af det själslif, som hittills endast tillhört natten och drömmarna.

Den började äntligen brista omkring honom, den isskorpa, hvilken fattigdom, motgångar och missnöje lagt kring hans sinne.

Och det kändes som finge han äntligen luft att andas friare.

Så kröp han ned i sin bädd igen. Och utan att veta hvarför, suckade han: »Gud välsigne dig, kära gamla mor!»

Så somnade han igen.

XVII.

Hans fick lof att visa någon hvad han hade skrivit. Höra någons omdöme därom. — Kanhända få beröm.

Han gick ned till genibarnet.

Denne låg sjuk — hade en svulst å ena låret, en långvarig historia.

Nervös och häftig som han var, berättade han i starka uttryck om sin sjukdom, om sin leda öfver att vara så länge inspärrad.

Fyra veckor hade han redan legat.

»Stackars karl!» sade Hans.

»Ja, om du hade en idé om hur det tröttar! — I natt drömde jag så skönt! Jag tyckte mig ligga på andra sidan hela tiden! — Åh, hvad det smakade! — Alla smärtor voro med ens borta — och jag sof så skönt!»

Han hade blifvit blek och mager och såg dålig ut.

Ett halfskrifvet notblad låg bredvid soffan, nedfallet på golvet.

»Jag tror du ligger och komponerar ändå.»

»Ja, det kommer en sådan mängd idéer nu, när jag får ligga innestängd! — Och jag kan ej låta bli, — måste göra något af dem!»

»Kan ej låta bli!» — det var ju alldeles som med Hans själf i natt! — Var det väl så som man —

Han kom fram med sitt papper.

»Jag ville fråga hvad du tycker — — huru du tycker att den —»

»Låt se, hvad är det?» sade genibarnet och ryckte åt sig papperet nyfiket.

Läste det hastigt — blef intresserad ju mera han läste.

»Bra — poetiskt — förtjusande! — Stämningen god! — Hvar har du fått tag i det?»

Hans berättade.

»Du har ju talang! — Du borde bli författare!»

»Men jag håller ju på med musik!»

»Ah! Prat! — Komponerar du kanske! — Och du har helt säkert något inom dig, som måste ut, som skall i dagen.»

»Tror du det?»

»Ja visst! — Men du är för beskedlig, för blyg! — Bryr dig för mycket om hvad människorna säga —»

»Visst icke!»

»Ja, kanske att jag misstager mig. — Men vore jag som du så nog skulle jag — — fast du behöfver ej mitt råd. — Till slut kan du nog ej låta bli ändå!»

»Gud vet!» suckade Hans.

Det blef tyst en stund. Hans satt och stirrade ut genom fönstret på den smutsiga snön som låg och smälte öfver gården.

Genibarnet kände sig sömning.

»Jag hade verkligen ej trott dig om att kunna göra något så godt!» sade han för att säga något. Och trodde sig ha sagdt något riktigt berömmande.

Men Hans tyckte tvärtom. Och han svarade ej — endast satt och stirrade ut genom fönstret.

Ej trott honom om!

Där hade han det igen! Ingen trodde på honom — ingen brydde sig om honom! Ingen var så mycket vän med honom att ens vilja ljuga litet bifall för att uppmuntra honom!

Han hade känt det så lätt och skönt i morse, när han gick igenom hvad han hade erfarit under natten. Såg allting i ljusaste ljus! Och genibarnet hade hjälpt honom ännu högre! Men endast för att störta honom ned igen!

Och nu låg han där igen, pladask fallen ifrån sin himmelshöjd och krälade i softet! Och kände med gnagande missnöje att han ej dugde — att ingen trodde på honom, ingen önskade honom framgång, alla endast täflade om att betaga honom tron på sig själf — eller hindra honom

från att komma till den. Han visste ej rätt hvilkendera.

Men fiendtlig och mistänksam mot alla, missnöjd med allting hade han blifvit under dessa två år han studerat här.

Och nu höll han på att blifva äfven så mistänksam mot sig själf. Det ginge ej an — han finge lof att komma härifrån, ut i stora världen, bort ifrån de små förhållandena där man räknade med för knappa mått och med negativa storhetsvärden. Där skulle han väl få hafva sina drömmar i fred åtminstone! — Voro de då ej hans!

Huru var ej allt annorlunda, först i början af studietiden!

Friheten från allt det som förr hade tryckt honom kom honom att se allt i rosenrödt. Några andra motgångar än de han undandragit sig funnos ej till, allt var bara goda förhoppningar. Ärans lager vinkade så nära att han tyckte sig endast behöfva sträcka ut handen för att nå den. Och, hvad bättre var, illusionerna kom arbetet att gå med glödande ifver, dref studierna med stora steg framåt!

Hvarför hade han ej fått vara så då! Hvarför hade man ej uppmuntrat honom, ökat dessa illusioner, gifvit näring åt dessa, låt så vara falska, förhoppningar! Då man såg att de bragte honom fram.

Utän missräkning — endast missräkningar var allt hvad man gifvit honom.

Och hvad de hade litet människokänedom, dessa lärare för människor!

Han skulle nog fått spela offentligt i år vid examen, hade hans lärare sagt honom i går. Men det fanns ej plats för så många som kunde komma i fråga. Och det fanns så många »äldre elever» som skulle först fram etc. — Den gamla akademiska rättvisan, ingenting vidare!

»Äldre» — »lång studietid», räknade man med när det gällde honom!

I stället för att se efter hvem som bäst behöfde komma fram!

Det fanns nog många, hvilka voro mera begåfvade, men också många hvilka ej voro det af dessa, hvilka kommo i fråga framför honom. Men dessa senare, de voro »äldre» vid läroverket.

Och så voro de kvinnor till! Det var det allra galnaste!

Föredraga en kvinna framför en man! Var då ej mannen det högsta! Skulle ej en man gå framför en kvinna! Jo visst!

Hvilka var det väl som utträttade något här i världen, hvilka bringade allting framåt inom alla grenar af vetenskap och konst, ja all kultur. Var det kanske kvinnorna! Nej! — Och Hans skulle haft förrätt, *främst* därför att han var en man!

Men i stället för att öppna väg för honom — mannen, den en gång själfständigt, aktivt verkande kraften, så stängde de vägen — och stängde den med kvinnor, hvilka de sålunda ville utbilda till

aktivt verkande. Trots det att kvinnans mest utpräglade egenskap är hennes passivitet!

De behöfde endast se sig omkring hvad för resultat en sådan kvinnlig ande lämnade efter sig, sedan de väl släppt henne ut från fortbildningsanstalten.

Det första hon gjorde var att sätta sig fast — säkert fast.

Och där blef hon sittande — i vägen.

Och det första den manliga kraften hade att göra var att bryta sig väg genom dessa fastsittande kvinnor.

I stället för att kasta sig med eld och ifver mot målet, fick han gå och svansa och bocka och be ödmjukast om ursäkt för att han ej kunde undvika att trampa på deras kjolar!

Och ändå snafvade där så många och föllo och blefvo liggande. — Nej, förrätt skulle han haft, äfven med mindre begåfning! Därför att han var en starkare — en själfständig kraft!

Han hade afsikter han, det varmaste intresse och högt flygande framtidsplaner! — Men hvad hade de!

Man behöfde blott se dem, dessa flicksnärter, där de sutto samman i klunga och åto konfekt och tisslade och tasslade om huru hon hade spelat och huru han hade spelat och hvad professorn hade sagt, och — ack! hvad Beethoven ändå var härlig! etc. etc. i oändlighet.

Man behöfde blott se huru de drefvo studierna — som modesak, — för nöjes skull — för

att lysa med i sällskap — eller för att möjligen kokettera sig till en sånglärarinnebefattning och så sätta sig fast där för tid och evighet.

Och så jämföra dem med honom. Kunde eller ville man ej tro på oegennyttan af hans intresse, ej se hans afsikter, så kunde man åtminstone se, att han utan att betänka sig, utan ringaste utsikter kastat sig i skuld för att förverkliga dem. Och detta hade kunnat godt gälla som bevis till dess han bragt något fram i dagen!

Hvem tror ej att en fiskare vill ha fisk — fastän han under timmar ej fått napp?

Nej, orättvisa fick han här endast! Och nu gaf han dem på båten allesamman!

I vår skulle han resa ut!

Lika bra kunde han lefva på skuld där som hemma!

Lika lätt kunde han göra skuld för det ändamålet som för att gå här! Och med mycket större resultat för framtiden.

Men först skulle han gå upp och säga dem allesamman midt i ansiktet, att de dugde ingenting till — att de voro stora åsnor — toffelhjältar allesamman, både professorer och lärare! Och — nej, ingenting skulle han säga — icke ens adjö — det vore det bästa sättet att visa dem sitt förakt! — Endast ej återkomma, endast resa sin väg! — Och i trots af allt skulle det blifva något af honom! Något helt annat än en sådan där yrkeskonstnär som blott sträfvar efter en ställning

och att behålla den. Och bryr sig ingenting om konsten för resten.

Ty, ehuru oklart och obestämdt, anade han dock bakom de ärelystna drömmarna tillvaron af något högre, hvilket var det enda hvaremot han borde sträfva. Och detta högre — han sökte det ännu — men han skulle finna det, så visst som han afstod från allt, hellre än från sökandet därefter.

Men söka, det skulle han göra allraminst här hemma! Det hade han ändtligen fått klart för sig.

Tigga pengar skulle han — det var ju det enda sättet! — Tigga, ända till han hade den nödiga summan! Och så ut!

Där vore han oafhängig af småsintheten och kälkborgarmoralen, med hvilken de här hemma så väl förstodo att stoppa till alla ställen genom hvilka den friska luften kunde komma in. Här hemma där blefvo de yra i hufvudet af frisk luft! Och yr i mössan det finge man ej blifva, ej ens som konvalescent!

Skulderna här, ja de voro det värsta! Men de finge han väl betala, sedan — när han blefve rik —

En högljudd snarkning kom honom att spritta till. Genibarnet hade somnat in, sedan han väl gifvit en puff åt sin väns tankemaskineri. Och det var då på tiden att Hans blef afbruten.

Gud vet hvad allt han annars dragit fram för tankar ur sin oviljas gömslen, om han hållit på ännu längre!

Han var trött att sitta där och stirra ut öfver den smutsiga snön längre. Utan steg upp och tog sin hatt.

Genibarnets ena hand hängde ned på golfvet och fasthöll ännu papperet med Hans' dikt.

Hans lösgjorde det försiktigt och lyckades utan att väcka. En snarkning följde honom ut genom dörren då han gick.

»Ja, det är det bästa du kan göra med ditt geni här hemma,» sade Hans hånfullt. »Snarka på du min gosse! Det är åtminstone i stil!»

XVIII.

Andtligen var han ute midt i det brusande världslifvet! Han hade knappast klart för sig huru det tillgått, så våldsamt och hastigt hade förändringen skett.

Det var som hade han plötsligt blifvit försatt ifrån urskogens hemlighetsfulla halfdunkel till stranden af det ofantliga världshafvet och fått känna sin egen litenhet krympa ihop till intet vid åsynen af det tusenfaldt växlande lif med hvilket dess vågor lekte.

Spillror och vrak, små bräckliga båtar, eleganta yachter, stolta skepp, käckä, outtröttliga simmare och skeppsbrutna, med sina yttersta krafter kämpande för lifvet, måsar och andra sjöfåglar kretsande efter rof — allt fanns här, endast i en annan form.

Och det eviga dånnet och bruset af vågorna öfverröstande allt!

För Hans hade denna mångfald af lif allt ännu nyhetens behag.

Dag efter dag satt han här på kaféverandan. Och för hvarje gång blef det honom svårare att slita sig därifrån. Det blef aldrig enformigt. Alltid var där något nytt som hans tankar högg sig fast i och följde med, tills de trötta släppte tag och drefvo omkring och stötte emot hvad som helst utan åtskillnad.

Den där mannen där borta hade hållit på och målat postlådan snart i tre timmar och blef aldrig färdig därmed!

Nå! Medgifvas måste, att det varit en het eftermiddag, — men ändå så —

Och kretsen af pojkar, hvilka stodo där och gapade och sågo på, blef aldrig mindre! — Lika litet som deras intresse!

Det var väl ej en enda af ungdomarna, hvars högsta dröm för tillfället ej vore att hela lifvet igenom få måla postlådor! Riktigt kleta på af hjärtans lust och utan att spara på den blå färgen! Utan att alls behöfva tänka på hvad mor skulle säga om fläckarna på byxorna! —

»Eleganta ekipage!»

Men det var väl ej så säkert rikedomens som satt och åkte i dem!

Den där krokiga juden där, han hade nog åtskilligt, fastän han gick så anspråkslöst till fots!

»Den gamle gnidaren!»

Räknade nog som bäst ut huru mycket han årligen sparade in på att ej hålla vagn! Tänk

hvad bara det fina kuskivréet skulle bundit för ett kapital för honom!

Och hans egen rock sedan!

Familjen var nog öfver honom dagligen och stundligen och bevisade att han behöfde en ny! Men: »Den har dugt i så många år — får väl duga till döddagar — är ingen så'n där snobb!»

Riktigt djurplågeri med de där möbelvagnarna här! Se ut som hela hus! Och bara två hästar för!

»Stiliga vattentunnor här för gatuvattningen! Rödmålade — af järn tror jag — knusslar nog ej på färgen här — tre, fyra, fem, sex, åtta, — *åtta* stycken på en gång! — Ja, här går det undan!

»Stackars kräk! — *De* också få tjäna sitt bröd som dragdjur här! Det skulle våra bondprissar där hemma se!

»Donnerwetter!»

De sågo så frågande på allting de där båda vackra flickorna, hvilka kommo trottoaren fram med mjuka rörelser! — Så vackra former trifvas så godt i tunna sommardräkter! — Hade bruna ögon den ena.

»Tusan så fin figur! Den där blonda toge sig nog bra ut i trikåer! — riktigt junonisk — men oskyldig — rodnade för en sådan där lorgnettklämmande snobblöjtnant, — glömde till och med att prata.»

De satans hundarna! De ha då ingen försyn för hvad heligt är! — Till och med kyrkmuren

får ej gå fri för deras befläckelselusta! — Att inte civilisationen tänkt på att förse dem med andra säkerhetsinrättningar än munkorg!

»Alte Fritz» skulle komma att se skön ut uppe i »Unter den Linden», om han ej hade så högt postament! Och marmorstatyerna i Thiergarten! — Ville just se polisen om en människa toge sig sådana friheter! Men gäller det frihet — då stå hundarna högre i rang!

»Ah! Hvilken figur!» Och så hon tog sig bra ut mot sitt röda parasoll! — Men den andra! — En sådan extravagant papegojtyp — visst demimonde bägge två. — Kunde just tänka mig det! Där ha de genast en beundrare efter sig! — Karriert — en sådan där engelsk modeapa naturligtvis — underligt manér att jaga — springer efter och fnyser — kikar dem turvis öfver axeln — ville kyssa henne i nacken nu, tror jag — det hjälper henne nog ej att börja gå fort, han — men det var eget, hvad han såg bekant ut! — förargligt att de gingo bakom kyrkan! — kyrkan, hvad allt får den ej dölja utom kristendomen! — Där komma de igen — hon var allt ond nu den där stiliga — sade nog ingenting vänligt — han såg så snäst ut.

»Tusan! Honom känner jag ju! — Är det inte — jo visst, visst tusan är det geni — Sillén! — Ohoj! — Ser du då ingenting?»

»Hans! — Hvar i all världen regnar du ned ifrån så här, ett, tu, tre, — midt i Berlin!»

Stor omfamning.

»Du har blifvit mig en skön flickjägare, du!
— Ja, var viss på att jag skrifver hem till din
mamma och talar om!»

Det tog genibarnet ingen notis om. Men
öfverhopade Hans med frågor, — kunde ej be-
gripa att denne kommit sig för att resa ut —
och ännu mindre att han lyckats få pengar.

»Ser du, ödet var mig mildt en gång för
ombytes skull» (genibarnet såg ut, som om han
trodde endast med svårighet) »och sände mig
en räddande ängel i sista ögonblicket.»

»Hvem?»

»Det är en hemlighet!»

»Så-å! — Det var väl kommerserådet Degel
då?»

»Nej, visst inte! — Jag var visst hos honom,
men fick ett blekladgt nej!»

»Den gamle juden!»

»Ja, du är lycklig du, som inte behöver
låna!»

Genibarnet teg.

Hans betalade. Tog så vännen under armen
och drog honom med framåt närmaste gata.

»Den snålvargen!» sade genibarnet halfhögt.

»Ja, men du må tro att jag gaf honom!»

»Så-å!»

»Ja, och det riktigt ordentligt!»

Genibarnet såg förargligt tveksam ut.

»Jag blef arg förstår du! Hade sprungit
så många gånger hemma hos honom och funnit
honom utgången. Och uthärdat hans lakejers

misstänksamma blickar! — Så snart de se en obekant, frukta de genast en konkurrent om dricks-pengarna! — Jag beslöt söka upp gubben på kontoret, midt under arbetstiden. Fastän det var riskabelt! — Har du varit på hans kontor?»

»Nej!»

»Verkligen skada! — Vore någonting för dig det! Ett helt studium!

Det är för komiskt att se på en sådan där mäktig mans kontor, huru alla hans slafvar från första till sista man bemöda sig att likna honom!»

»Har aldrig observerat!»

»Ja, men komiskt är det i alla fall!

»Först och främst prokuristen. Han har redan fått något af kommerseråd i hela sin person — en naturlig följd af att dag ut och dag in få fingra på en stor förmögenhet. Det är ju nästan då, som vore den ens egen.

»Han har tagit för sig af det inre kommerserådet — har därför en viss afmätt värdighet i sitt sätt. Och så han kan se på en stackars dödlig! Du må tro att man genast får en aning om det betydelsefulla af att vara prokurist på ett fint kontor!

»Så kommer förste bokföraren. Om ej annat, så har han skägget klippt i samma snitt som principalen — eller talar i samma ton — har samma manér att uttrycka sina tankar på.

»Bokhållaren numro två begagnar en annan af kommerserådets utslitna vanor. Numro tre likaså. Och så är det hela raden utefter. De

ha ordentligt delat kommerserådets personlighet sinsemellan, ungefär som vi bröder förr i tiden delade pappas gamla aflagda kläder. Så att den stackars mannen blir alldeles bankrutt på vanor.

»Men det är ej två, hvilka lånat samma manér af sin herre. Och alla säga de om hvarandra: 'han försöker på allt sätt härma kommerserådet!'

»Såvida denne ej har någon generalpassion, jakt till exempel. Då äro de lidelsefulla jägare allesamman. Eller stå de inskrifna som medlemmar i den segelklubb där deras chef är hedersledamot. Och den högsta utmärkelse de kunna drömma sig till på denna jorden är då att blifva hedersledamöter någonstans.

»Men är kommerserådet konstälskande, — musikalisk till exempel, då äro de komponister allesamman — eller spela något instrument. Om ej annat så 'universalzitra' — eller speldosa. Eller hafva de åtminstone då en utpreglad fallenhet för långt hår!»

»Du tycks ha sett dig om i kontorsvärlden,» sade genibarnet.

»Den som i timal får sitta och vänta på företråde, hinner mycket väl göra observationer och draga sina slutsatser. I synnerhet hos en sådan mäktig man som Degel, hvilken eger många slafvar!»

»Du är bitter mot honom, tyckes det.»

»Jag hatar sådana människor!» bröt Hans ut.
»De behöfva endast kunna låta sig födas, så komma de genast till rikedom och ära. Och för att komma genom lifvet behöfva de endast kunna drifva. De kunna vara de största idioter i världen, men ändå äga anseende därför att de kunna köpa det! De försumma det heller ej minsann! Titlar och ordnar regna ned öfver dem vid alla möjliga och omöjliga tillfällen!»

»Men de gifva tusentals medmänniskor arbete! I det fallet inlägga de dock en stor förtjänst!»

»Den förtjänsten är kapitalets, som de ärft, ej deras! De kunna ju för resten ej göra allt inom sin affär själfva! Annars ville jag se den af dem, som uppträdde som arbetsgifvare. Endast nödtvång, att låta nöden arbeta för sig! Och förtjänsten därvidlag! — Ja, du kan fråga deras kassörer! De äro det, hvilka inlägga den förtjänsten — men i sina herrars kassaskåp!»

»Du öfverdrifver! Alla äro ej sådana.»

»Nej, gud vare lof! Men då jag tills dato ej kommit i beröring med undantagen, så tillåter du väl att jag talar endast om dem, hvilka jag känner! Vi kunna ju kalla dem normalkommerse-råden. Degel är just en sådan, född och upp-född på penningsäcker. Ej en gång musikalisk! Men ändå ansedd att vara en stor mecenat.»

»Huru visste du det?»

»Åh, det har en fattig musiker alltid reda på. Och så såg jag det på biträdena, — bara mecenater allesamman!»

»Nå! Då kan jag ej förstå att han ej —»

»Hör på, skall du få höra:

»När jag väntat anständigtvis länge gick prokuristen in. Och kom genast ut igen med tillåtelse för mig att få gå in.

»Där inne 'red' den väldige uppe på en hög kontorsstol och skref ifrigt. Gnällde fram något åt mig utan att se upp och gjorde en knyck med hufvudet bakut. Soffan stod i den riktnin-gen, hvadan jag antog att han bad mig sitta.

»Jag satte mig alltså. Och började min utanläxa: 'jag ber så mycket om ursäkt att jag stör herr kommerserådet —'

»'Hja, hja!' tuggade han fram omkring pennan.

»'— men jag visste ingen annan utväg än —' och så allt det där öfriga du vet.»

»Ja, gå på du bara!»

»Så gjorde han plötsligt helt om sväng, gled ned från sin tron och hälsade, under de öfliga bemödandena att ej komma ihåg mitt namn riktigt.

»Jag upprepade min utanläxa en gång till.

»'Så-å! — pengar, studera musik! Hja-a! Många vilja det. Men musik — jag förstår mig så litet på den konsten, njuter mera af målningar, uppmuntrar målare, köper deras arbeten, mera reelt värde med den konsten. Alla komma till mig och vilja hafva penningar! Kan ej gifva åt alla! Vi hafva fattiga — mycket fattiga!'

»'Jag är fattig, herr kommerseråd,' sade jag. 'Annars skulle jag väl ej kommit hit, kan ni väl

förstå.' Han förstod så bra. Och du må tro mig eller ej, — han gräfdde i byxfickan efter en slant. Men jag gaf honom ej tid att visa den nedrigheten. Ty jag blef ordentligt rasande. Och du vet, att då sjunger jag ut.

»'Ni borde skämmas,' sade jag, så högt att det hördes öfver hela kontoret, 'ni, som är mångmillionär och ungtkarl, som tager in många gånger mera än ni någonsin behöfver, att säga nej åt en som verkligen behöfver er hjälp! Ni, som godt skulle kunna uppfostra femtio studerande om året, utan att därför behöfva köpa en enda cigarr mindre!

»'De fattiga, de äro så bekväma att hafva till hands, när ni vill säga nej! Men hvad gör ni egentligen för dem? Jo, om det kan synas i tidningarna och inbringa en titel eller en orden, då kastar ni så gärna ut några tusental!

»'Men en fattig stackare, som kommer till er och ber: räck mig handen, gif mig hjälp, det gäller min frihet, hela min framtid, — honom svarar ni ett kallt: beklagar, är ej i tillfälle. Och tager fram edra gamla principer — och slutligen edra fattiga. Har ni rätt att svara så? Är det kanske er förtjänst att ni äger rikedomar! Är det ej mycket mer deras, hvilka arbeta på att bevara dem åt er! Något som ni själf aldrig dugde till!

»Åh du må tro jag gaf honom för honom och alla hans likar på en gång!

»Så gick jag ifrån honom. Han stod där med darrande mustascher och gapade. Och fick aldrig fram ett ord. Hela kontoret stod där också på parad och gapade på mig, och dörrvakten visste ej om han skulle hålla fast mig eller låta mig gå.»

Det där, tänkte genibarnet, föll honom allt in efteråt att han borde hafva sagt.

»Men hvarifrån tog du allt det där på en gång?» frågade han högt. »Du är ju annars så beskedlig och blyg, — tillbakadragen —»

»Du har ej sett mig riktigt ond ännu. Ser du, när en så lugn man som jag kokar öfver, då blir det spektakel af.»

Hans såg riktigt morsk ut då han sade detta.

»Det var i alla fall roligt att vi träffades! Nu gå vi och få reda på kamraterna, skandinaver allesamman. På en kneipe här i närheten. De äro antagligen där just nu!»

Arm i arm drefvo de i väg genom hvimlet, gladt småpratande och skämtande.

»Här i storstaden observerar en ingen, ingen kommenderar en här eller finner någonting oanständigt! Fullkomligt fri! — Kan göra allt hvad jag vill!»

Genibarnet beledsagade detta yttrande med ett väldigt indiantjut. Och började skråla en gammal slagdänga i värsta falsett.

Ingen tog notis om dem, utan kommo de lugnt fram till ölstugan.

De öppnade dörren och stego in.

Det var Hans, som hade de plötsligt blifvit uppslukade af en hvirfvel på världstadslifvets bullrande ocean.

Alla sinnen angrepos på en gång och drefvos rundt i döfvande yra.

Ljus och rök voro så intensivt förenade till ett element, att han endast med möda kunde se. En plågsam retning generade ögonen och i hal-sen kittlade det och retade till hosta.

Skrammel af knifvar och gafflar, trampet af gäster och kypare, klingandet af glas och pengar, smällandet i dörrarna, gaslågornas hvisslande — allt förenades i ett enda hvirflande surr. Och föreningsämnet var människorösterna, hvilka fyllde ut tomrummet i bullret med sitt klapprande, knar-rande, mullrande drön, ur hvilket hväsljuden flögo ut och hviskande fladdrade ofvanpå liksom skum-met af ett vattenfall.

Hvirfveln arbetade och sög, pumpande till sig gäster, gifvande ifrån sig gäster. Hans och genibarnet drogos med allt djupare in.

Kring ett brunt bord döko upp fyra ansikten. Hans hörde fyra namn och fann sig så helt hastigt sittande vid samma bord, på hvilket ett öglas genast framtröllades för hans räkning.

Han såg till vänster, och ett blekt, vackert ansikte med örnnäsa och svarta mustascher såg tillbaka. Det lydde namnet Trondberg.

Bakom denne satt en väluppfostrad, välklädd ung man, — idel nya kläder, vårdade manér och fulländadt, nästan affekteradt, korrekt idiom.

Till höger en komisk figur, hufvud som en vaggande väderflöjel på en kropp, hvilken såg ut att med våld hafva blifvit uppdragen ur något segt. — Sinnena kommo till fullt medvetande igen, den första yrseln gick öfver.

Hvirfveln drog sig tillbaka och blottade långa rader af bord emellan bruna panelade väggar, där officerskappor, civila rockar, hattar och mössor hängde om hvarandra och lekte klädstånd.

Vid ett bord satt en officer och jämkade på sin för trånga krage, vid det en snobb och vred sina mustascher, här en annan och petade sig i örat, där en tredje och borstade sin bena omsorgsfullt.

Blicken gled vidare mellan bruna bord med ölsejdlar, matfat och servietter, omringade af stolar, besatta med tjocka, mensurbärande studenter, militärer, kalkborgarefruar, barn, äkta och oäkta damer, fram till det stora fönstret, som upptog hela fondväggen och genom hvilket sommarnatten tittade in så mörkblå.

Där fastnade den och hängde kvar i ett ofåligt stirrande. Till dess allt åter blef kaotiskt och begrafdes i det hvirflande elementet af matångor, tobakrök och människoröster.

Hans var fullkomligt frånvarande med sina tankar.

Örat uppfattade enstaka ord af ett samtal — »musik», »teknik», »kolossala framsteg», »stor succès», »en planerad tourné».

Hans egen röst knarrade äfven fram åsikter då och då, gjorde och svarade på frågor, men i hufvudsak hjälpte den endast till att frambringa det där sega, döfvande sullet, ofvanpå hvilket hävsljuden frasade och fräste.

Blicken hängde magnetiskt fast vid det stora fönstret.

Han måste se det, han kunde ej annat, det var som skulle han den vägen ut ur virrvarret. Det var öppningen på hvirfveln och genom den syntes en helt liten fläck af himmelen. Ju mera han stirrade desto ljusare blef den, — alldeles klarblå.

En angenäm känsla af välbefinnande bemäktigade sig honom för ett ögonblick.

Här, midt i det hvimlande världslifvet, här skulle det äntligen blifva allvar utaf. Och studierna skulle gå med högtryck. Och resultaten, — ja de skulle nog få se, de som ej trodde på dem!

De goda föresatserna och förhoppningarna voro hos Hans igen, där han satt och stirrade ut genom öppningen af hvirfveln.

De skymtade ned därigenom, förtogo för ett ögonblick hela verkan af det bullrande brusets och sväfvade så bort igen, som skinande bubblor i det blå.

Antingen de brusto eller flögo vidare, Hans såg dem ännu i ett sista, glänsande skimmer.

Och så voro de försvunna.

XIX.

»**N**är kom du hem i går?»

»Klockan två. — Och du?»

»Också sent — som vanligt.»

»Ja, det lönar väl knappt att alls försöka!
Det blir ändå ingenting annat än rumlande utaf!
Och dåsig om förmiddagarna — och ingenting
gjort!»

»Ja. Usch då! — Men *i kväll* skulle jag
verkligen behöfva ett glas vin ändå! Det myckna
ölet gör mig tung i hufvudet och dum!»

»Skall vi vika in till »Knoop & Söhne» och
se om de andra äro där? Fredin och jag afta-
lade smått att —»

Hans svarade ingenting.

Tog endast genibarnets arm.

Vid dörren till vinstugan mötte de Trond-
berg, som kom från motsatt håll.

»Halloh! Jag skulle just in och se om ni
voro här!»

»Ja, samma afsikt hade vi beträffande dig!»
Fredin och Munk (de båda nya bekantska-
perna utom Trondberg) suto vid ett hörnbord
och studerade vinlistan.

»Se där! Det var ett eget sammanträffande!
Att ni också hittat hit!»

Det egna sammanträffandet inträffade nästan
hvarje afton, om ock ej här.

De slog sig ned och slöto ring kring bordet.
Hans öfvertog studiet af vinlistan.

»Hvem har pengar?» frågade Trondberg
dystert.

»Inte jag! — inte jag!» ljöd det bordet rundt.
Munk ensam teg.

»Munk har! Han skall lägga ut,» klingade
kören åter enstämmig.

Munk fann sig öfverröstad och underkastade
sig sitt öde. Han yttrade endast den svaga för-
hoppning att återfå sina pengar i morgon. Hvil-
ket ingen låtsade om.

»Hvilken sort taga vi?» frågade Hans.

»Pommery sec,» bestämde Trondberg. »Den
tyska champagnen smakar så trivialt.»

»Men den andra är dubbelt så dyr!»

Trondberg tog på sig sin grosshandlarmin
och stukade ned den motsatta åsikten.

»Skall det vara, så skall det vara! Sitta
och dricka sekt när äkta vara *kan* fås! Kom-
mer aldrig i fråga!»

»Två flaskor Pommery!» kommenderade
Hans, raskt afklippande hvarje vidare diskussion.

Kyparen försvann och återkom genast med de beställda flaskorna nedstuckna i stora kylare, och korkarna, som sig borde, kastade bredvid på isen.

Hans hade beställt höga glas och fyllde dem långsamt och försiktigt. Vinet var ej riktigt kallt ännu och bornerade starkt.

»Skål! I kväll supa vi oss fulla och glömma alla våra sorger!»

Trondberg suckade.

Hans sista sorg var en bildskön amerikanska, hvilken han mötte alla dagar och förgäfves kastade ömma blickar åt.

Munk fattade fortast hvem sucken gällde.

»Hon är kolossalt rik. Och är här endast för sitt nöjes skull! Och för att få en man!»

Han visste allting.

Trondberg suckade en gång till.

»Skål för alla Trondbergs flammor! Han är specialist när det gäller vackra flickor!»

Det var Hans som hade öfvertagit värfvet af tröstare.

Alla drucko den skålen utom genibarnet.

Han satt djupt försjunken i tankar, med glas set mot läpparna utan att dricka.

Det var för likgiltigt!

»Drick! *Du*, som glömmet hela världen för en kjol, du borde först af alla dricka de vackra kvinnornas skål!»

»Ja, hade vi dem blott här,» suckade han i sin tur melankoliskt. »Det är gudomligt att låta

champagnen brusa och kittla emot läpparna så här! Det smakar som en kyss — som man stjäl, — en kyss, som så gärna vill bli gifven, men hålles tillbaka i retsamt koketteri, och — som man dock slutligen rövvar åt sig med lif och lust!»

Han tömde med ens sitt glas i botten.

»Han blir poet — om han blott får litet skum på läpparna,» sade Hans.

»Han är den mest raffinerade flickjägare af oss alla. Och oförsämd är han när det gäller — ja riktigt skamlös!»

Det var med en viss beundran i tonen som Trondberg sade detta.

»Det lönar sig ej att vara anspråkslös här i världen,» smålog genibarnet öfverlägset. »Den som vill hafva, får lof att taga.»

»Det har du nog rätt i,» medgaf Trondberg, »men vi bli så uppfostrade, att vi förlora allt mod att taga. Anspråkslöshet och anständig —»

»Den fördömda anständigheten!» skrek Hans emellan —

»— anständighet, till skenet åtminstone, det är allt hvad jag har af uppfostran och skolan. Den blir man då omsorgsfullt iklädd där. Och en mängd dumma barnsagor, hvilka förvida hjärnan på en totalt och —»

»— och allt det öfriga lär man sig till största delen för att glömma det,» fortsatte Munk.

»Om vi alls lära oss det för att kunna det, och ej så mycket för att en gång kunna säga, att vi en gång läst det och det — men omöjligt kunna komma ihåg allting af en sådan mängd! Det låter så bra — så bildadt,» hånade Trondberg.

»Falska och dubbla bli vi,» sade Hans. »Den där uppfostran går ju ut därpå! Sätter tvångströja på vår natur — stänger in oss den bästa tiden, den då vi utvecklas fysiskt, då vår ande tager lättast intryck. Och låter oss sitta öfver boken och plugga i oss en mängd saker af hvilka vi ej behöfva tiondedelen för lifvet. Tid tager den ifrån oss! Och hvad gifver den i stället? En mager onaturlig kost, så att när vi sedan äro färdiga att komma ut i lifvet, stå vi där inför det med förvriden natur! Och kunna mycket lättare komma till rätta med Virgilius' släktregister än med den enklaste lefnadsfråga!»

»Ja, det är då säkert,» sade Trondberg full af öfvertygelse, »att jag hade lust att skaffa pojkar till världen, bara för att låta dem slippa att gå i skola! Genast som de kunna gå, få de börja att arbeta på att blifva själfständiga människor. Och den bildning de i öfrigt behöfva — den tvingar dem nog behofvet till.»

»Det är det enda bildningstvång som är berättigadt,» började Hans.

»Men,» invände Fredin försiktigt, »jag vet ej egentligen, hvad som skulle kunna lämnas bort af skolbildningen.»

»Det är därför,» skrattade Hans, »att du ej vet hvad du egentligen behöfver af allt det där!» Munk blef åter intresserad.

»Men, det kan allt vara bra att kunna allt det som man får lära — och i förhållande till hvad det kostar så — Har man en gång läst latin, — så är ju franska och italienska ingenting att lära —»

»Ja det har du rätt i,» hånade Hans. »I skolan få vi mest lära oss få lätt för att lära något annat. Krokvägar — att gå öfver ån efter vatten — att krypa i stället för att springa — det är skolans lifsprincip.

»Och det blir aldrig bättre förr än vi komma öfverens om att ej skicka våra barn i skola.»

»Låt oss ej tala om våra barn.» sade genibarnet melankoliskt och såg med ena ögat ned i sitt tomma glas. »Vi äro hitkomna för att dricka champagne. Ej för att tala om barnuppföstran. Det kunna vi vänta med tills vi få några —»

»Men,» invände Fredin utan att fästa sig vid afbrottet, »när vi i en framtid sitta där feta och välmående med stor familj, — tio barn, hvilka alla behöfva stöflar och kläder, då äro vi så nöjda med skolan. Det blir ju ändå det minsta bråket att skicka ungarna dit.»

»Ja — man har på sitt samvete att de skola kunna någonting, — man vill ej bråka hjärnan med hvad — skolan är ju där en gång — må de gå dit — sak samma hvad de få.»

»Nej, nu går jag mina färd!» Genibarnet steg upp. »Detta håller jag ej ut med! Om ni hålla på i evighet att resonnera, så förbättra ni ändå ej våra skolförhållanden. Lika så litet, som de förbättra oss. Vill ni tiga!»

»En flaska till!» rekvirerade Hans tillmötesgående. Det imponerade på genibarnet. Han satte sig åter och såg förhoppningsfullt på sitt tomma glas.

»För resten,» sade han medgörligare stämd vid hoppet om mera champagne, »vill ni höra min åsikt om barnuppfostran, så är den snart sagd. Så snart mina pojkar blifva så gamla att — de äro så gamla, så kommer jag att köra dem till flickor allihop!»

»Det var mig en radikal best!» skrattade Fredin. »Kastar öfver bord allt hvad moral heter på en gång!»

»Snick, snack! Moral! Det är väl i ditt tycke mera moraliskt att sitta och fördärfva sig med onatur!

»Eller finnes det väl en af oss alla som är ren i detta moraliska fall? Det skulle verkligen roa mig att se ett af dessa sällsynta undantag, att få göra bekantskap med en sådan könlöshetens representant! Stig upp den af er som har rent samvete!»

De blefvo alla sittande.

Genibarnet hade helt oförsiktigt manat fram ett spöke, som gjorde dem allvarsamma och tysta.

Fredin tog först till ordet.

»Min far hade ungefär dina åsikter! Han sade åt mig: 'Du får nog, min gosse, men var försiktig. Du får själf bära allt ansvar!'»

Munk suckade.

»Så liberal var ej min pappa. Han förmanade i stället vid alla möjliga och omöjliga tillfällen. Och bad mig taga mig väl i akt för denna världens lustar och laster.»

»Hvad var din far?» frågade Hans.

»Prest!»

»Hade han flere barn än dig?»

»Åtta.»

»Och ett stort pastorat?»

»Nej tvärtom. Litet och knappt.»

»Nå, då var det alls ej underligt att han var sträng i detta fallet. Man får lof att lefva efter sina inkomster,» tillade han cyniskt.

Skrattet efter det yttrandet lät något tvunget.

»Ni se ock båda ut därefter,» sade Trondberg. »Fredin frisk och kry som en nötkärna, och utan att veta hvad nerver vill säga. Och Munk mager och nervös och dålig som — som vi andra.»

Genibarnet fick plötsligt en idé. Han for upp, som en hund hvilken blifvit biten af en loppa.

Skålen för kvinnan — den hade man ju glömt!

Men ruset var nu lagom för att börja tänka på henne.

Han fick de andra tysta — ryckte sig några gånger i de gryende mustascherna och började:

»Jag höjer mitt glas för — — för det angenämaste, det — skönaste — det mest tillbedjansvärda, som finnes i naturen, för kvinnan!

»Men ej för den kvinna som ej är det, ej för den pryda, hycklande sig så kallande anständiga kvinnan!

»Utan för den sanna kvinnan! För den som jag älskar!

»Kvinnan, ser ni, kvinnan är för mig det-samma som en lättsinnig bok! — En sådan där bok, som rör sig på yttersta gränsen af det i tryckfrihetsförordningen tillåtna, — det vill säga, för tillfället såsom anständigt gällande.

»Jag har den boken antingen i hemlighet med i fickan eller väl inläst hemma i bokskåpet — men alltid i tankarna.

»När så anden kommer öfver mig, att jag skall läsa, så läser jag den. Helst i smyg, det gifver en sådan retelse!

»Och när tvetydigheterna komma — de ställen där det skall läsas mellan raderna — då läser jag mellan raderna i ensamheten — pardon! — på tu man hand ville jag säga; -- boken är ju numro två.

»Men när lagens väktare, sedernas och anständighetens vårdare kommer och läser mig öfver axeln — då läser jag endast ordagrannt, så, som pressombudsmannen gillat det!

»Med kvinnan är äfven så! Med henne går både det ena och det andra an! Både det till-

låtna skenet och den förbjudna verkligheten. Blott man förstår sig på *när!* — Alltså, lefve kvinnan!»

»Bravo! Skål för kvinnan! Lefve tvetydigheten i naturen! Hvad vore lifvet annars värdt! Skål — skål!» jublades det laget rundt.

De började blifva rusiga allesamman.

Trondberg sluddrade på målet. Han gick fram och slog genibarnet på axeln.

»Du — du är en b-ra karl, Sillén! Ni är bra allesamman, — allihop ä' vi hedersmän; — Goda karakterer ha' vi, — jag vill se den i ögat som vågar säga att jag, — att han inte har en god karakter. Det är ej vårt fel att — de äro — dåligt placerade!»

Ingen hörde på.

Genibarnet satt helt bekvämt på en stol med båda benen på en annan.

Hans teg och såg oppositionell ut, röd i ansiktet som en kokt kräfta.

Fredin, han som inga nerver hade, var den solidaste. Föreslog att de skulle gå hem.

»Nej!» sade Hans tvärsäkert. »I natt skola vi vara glada! Du kan gå om du vill!»

»Vi gå väl till kaféet?» föreslog Sillén.

»Gå! Vi kunna få kaffe här!»

Kaffet kom.

Och så sutto de ännu en stund, halfidiotiska och slöa, och sörplade i sig kaffet, — för fulla för att mera tänka något sammanhängande och sluddrande på målet.

Stämningen blef lämplig för ånger.

Den kom också.

Genibarnet var den som först gäspade fram ett adjö.

»Fan's supande! — Och i morgon har jag timme! Sköna studier det här!»

Och så gick han.

Fredin smittades först.

»Jag, som skall börja öfva i morgon klockan nio. Och ej är i säng ännu!»

Fredin skulle alltid börja öfva klockan nio. Och var aldrig i säng i tid.

»Ja, det är ett oanständigt nattvak det här!» suckade Munk och gjorde Fredin sällskap.

Hans satt och stirrade i en tidning. Sökte ihop bevekelsegrunderna till Bismarcks afskedstagande. Men fick ingenting annat veta än att hans egna ögon svedo och värkte.

»Förargad kastade han bort tidningen, gnugade ögonen och såg sig om.

Där satt Trondberg ensam och sof. Båda armbågarna stödde emot knäna, medan händerna mödosamt hindrade hufvudet att hänga ända ned till golvet.

»Upp med dig! Du kan godt sofva hemma!»

Hans skakade helt obarmhärtigt om honom till dess han vaknade! Han stirrade på Hans med stora medvetlösa ögon och stammade: »Goda, säger jag! — goda karak-ha-kterer — men illa pl-acerade!»

Lät så Hans sätta på sig hatten och stod ostadig och slankig och vaggade framför honom, viljelös som ett barn.

Hans tog honom under armen.

Och så började de båda sitt återtag.

Hans följde kamraten till dennes port, och gick så själf långsamt hemåt.

Han var på det hela taget nöjd med sin afton.

De hade visst suttit där som förkomna studiosi, häcklat och skällt ned allt: skola — lärare — alla, utom sig själfva.

Men — man vänjer sig vid det också.

Och dessutom hade de varit så eniga i opposition, i att ställa allt på hufvudet, i att rifva ned allt bestående! Det var ju rent af angenämt när man ej behöfde stå ensam om det.

Hufvudsaken här i lifvet var ändå att hafva goda kamrater, eniga kamrater.

Ty lifvet själf — det var ej så tragiskt som han vanligen fattade det!

Snarare komiskt!

Huru började ej hvar enda dag, så regelmässigt som ett urverk, *med ånger* — och slutade med ånger! —

Och emellan dessa oföränderliga ändpunkter låg deras lif — rättare deras rus — med alla dess tilltagande och aftagande stadier.

Först obeslutsamheten, som gaf efter för vanan — så opposition — så äntligen företag-

samhet (på det stadiet voro de alltid samhällsreformatorer!) — så hån och ironi.

Där var vändpunkten — där började slappheten — där dök alltid plikt känslan fram och höll talet för kvinnan.

Och slutet blef *ångern* — liksom början hade varit.

Ångern var de båda polerna, emellan dem vände sig de båda sidorna af deras lif: *ruset* och *sömnen*.

I ruset uppfångades idéerna — utkastades planerna.

Och i sömnen *drömde* de, att de utförde dem, att de förberedde sig för dem, — att de »studerade».

Tänk hvad de skulle komma att gagna mänskligheten — dessa samhällsreformatorer — när de en gång skulle omsätta sina rusiga idéer i handlingar, som ej mera voro drömmar!

Hvilken gyllene frihet var det ej som de höllo på att förbereda!

Det äcklade Hans, när han kom till den tanken.

Och han fattade ett oryggligt — fast — beslut, att aldrig — aldrig göra så mera! Att rycka sig lös från detta lifvet.

Det beslutet var honom lätt, ty han hade fattat det så många gånger förr.

Och — så var ju dagen slut, så han kunde ju ej annat.

Men i morgon var åter en dag.

XX.

De lefde som en familj härute, de unga musikerna. Voro alla dagar tillsammans, — besökte alltid teatrar och konserter i hvarandras sällskap.

Och hade nästan gemensam kassa. Så att när en fick sin sändning hemifrån, var det stort kommersande. Betalades gamla skulder och gjordes nya.

Hans började känna sig utstött ur gemenskapen.

Han fick nämligen inga sändningar hemifrån.

Redan nu, efter ett halft år, voro pengarna slut, och han hade skulder till alla kamraterna.

Och som han ej kunde betala de gamla skulderna, kunde han endast med svårighet göra nya.

Och nu gick det knappast med svårighet en gång.

För att hålla krediten vid lif, hade han varit nödsakad att ljuga.

Han hade ett helt politiskt system af lögner, alla gående ut på att få låna, endast låna.

Men det gick ej längre.

Systemet var förbrukadt, — man började genomsåda det och taga sig i akt.

I dag var han första gången i sitt lif hos pantlånaren. Hade fått tio mark på sitt ur.

Han skulle gå till pantlånaren med allt hvad han ägde. Och när han ingenting mera ägde, skulle han taga lifvet af sig!

Helt visst skulle han det. Det vore ju ingenting att dö — och han hade mod att göra det — såvida intet oförutsedt inträffade.

Han kände sig nästan säker på att något oförutsedt skulle inträffa.

Var vid godt humör i eftermiddag.

Gick upp till Trondberg för att träffa kamraterna och prata bort en stund.

Ända ut i trappan hörde han lifliga röster, — en särdeles högljudd diskussion. — De voro nog alla där.

Han knackade och steg in.

Det blef med ens moltyst och hans hälsning besvarades med en viss förlägenhet.

Hans förstod att de hade talat om honom och hans affärer.

Och råkade genast i harnesk mot dem alla.

— »Ja, det var verkligen egendomligt,» improviserade Fredin fortsättningen af ett samtal, för att åtminstone rädda skenet.

Alla instämde och tyckte att det var så egendomligt.

Genibarnet gick fram till flygeln och började en osammanhängande fantasi.

Det var Hans påfallande att denne, som aldrig kunde låta bli ett uppslaget piano, först nu började spela.

Det styrkte ännu mera hans misstankar. Och han hade svårt att dölja sin övilja.

Stämningen förblef tryckt.

Fredin och Munk erinrade sig plötsligt att de borde gå hem och öfva. Togo sina hattar och gingo.

»Hja!» suckade Trondberg, ackompanjerad af genibarnets fantasier.

»Jaså!» sade Hans, skarpt och utmanande. Så blef det tyst en stund.

»Egendomligt så de hade brådt härifrån så snart jag kom! Här gick ju så lifligt till, hörde det ända ut i trappan.»

Intet svar. Trondberg var försiktig och låtsade ej om anfallet.

Genibarnet spelade vidare.

Gallan steg Hans åt hufvudet.

I går hade han hört Fredin yttra sin förvåning öfver att Hans ständigt visade ett missnöjdt ansikte. »Och det vore väl det minsta jag kunde begära,» hade han sagt, »att få slippa ifrån att

höra sarkasmer — om jag också inte får igen mina pengar!»

De började alltså uppträda med andra fordringar mot honom nu, dessa hans välgörare!

Han var dem tacksam för att de hjälpt honom! Och de lånade penningarna skulle de återfå! Men deras egenskap af långifvare gaf dem då ej rättighet att ställa andra anspråk på honom.

Det var för mycket!

Och så denna köld, — detta uppenbara undvikande!

Trondberg tyckte dock att han borde säga något.

»Du tager ju inga lektioner nu?»

»Nej, har icke råd! Dessutom göra de humbug allt hvad lärare heter! Mig åtminstone ha de ej lärt annat än deras metoder! Bara lättja af dem! Och metoder, det finnes en för hvarje lärare! Kan du visa mig en lärare, hvars metod är att alls icke hafva någon metod, så går jag till honom! Men annars kommer jag mycket bättre fram utan undervisning!»

Det kunde Trondberg ej förstå. Att studera utan lärare, och tala om att göra framsteg!

»Ja, för visst folk äro lektioner absolut nödvändiga,» sade Hans i en öfvermåttan häftig och bitande ton. »De äro nämligen piskan, med hvilken det tröga lastdjuret drifves fram på konstens bana.»

Det slaget tog.

Genibarnet höll upp med sitt fantiserande. Han hade händelsevis hört hvad Hans sade. Och var i dag tillfälligtvis disponerad att begripa hvad han hörde. Fantasien hade gifvit hans tankar permission.

Han högg in i samtalet.

»Du är en obehaglig fyr, Hans! Misstänksam och bitter utan ringaste anledning! — Du är mer än svår att umgås med!»

Ändtligen! — Det hade Hans suttit och väntat på! Nu kunde han få sjunga ut hvad han tänkte om dem, dessa hycklare.

Och det gjorde han. Och mycket mera till. Så att de sutto där och gapade. Han lät dem ej komma till ordet alls, utan gaf genibarnet en ordentlig, detaljerad kritik.

»Du — den värste egoist i världen! Affekterar alltid att vara så genial och tankspridd! Går alltid i så djupa, snillrika tankar! Så att förr skulle du slå ihjäl din närmaste släkting än att svara på en af hans alldagliga frågor!

»Och för andra människor, med hvilka du ej är så nära släkt att du kan vara ohöflig mot dem, har du endast fraser, ett helt magasin af färdiga fraser i skönaste ordning! De lägga in frågan i automaten och få ut svaret färdigt, paketeradt och etiketteradt. Och du behöfver ej afbryta dina tankar! Hellre må hela världen gå öfver ända än att en af dina tankar skulle förgås! — Och huru rörande din vänskap för mig är sedan! — Jag kommer till dig, beklagar mig

och söker deltagande t. ex. Du afspisar mig med en inlärd fras, som skall bevisa att min olycka är mitt eget fel. Och säger så helt ångerfullt, att du ej menade hvad du sade. För att vid första lägliga tillfälle upprepa samma taktik. — Du just är den som är svår att umgås med.»

Han hetsade upp sig allt mera, det gick omkring för honom — drog som blodiga skyar förbi ögonen. Han kunde absolut ej behärska sin häftighet.

Trondberg drog genibarnet med sig ut för att hindra batalj. Och lät Hans stå där och tala ensam. Småningom kom han till besinning och gick efter.

De båda andra hade blifvit stående i närmaste gathörn. De hade redan glömt af hela dispyten. Höllo på att dryfta den viktiga frågan om fröken Rosensten var helt och hållet verklig eller delvis uppstoppad.

Men kommo till intet resultat annat än att Trondberg förklarade sig ej vilja hafva henne. Fallande i entusiasm, bedyrade genibarnet vid sin själs salighet, att han ej heller ville det. Tog så på sig sin mest förälskade min, skådade mot himmelen, lade handen på hjärtat och ropade i full vänskapsyra åt Trondberg: »Åh! Hvad du är däjlig, hvad du är vacker!»

Föll honom så om halsen och kysste honom, trots alla förbigåendes löje.

Hans ryste och såg formligen generad ut. Han hade stannat hos dem.

Men de gingo vidare utan att taga notis om honom. Sjungande och jodlande försvunno de i mängden, arm i arm.

»Ingen vill gå med mig! Ingen vill hafva mitt sällskap! Alltid ensam och utan vänner!»

Passade han ej för dem? — Hvad kunde felet vara att de numera ej kunde komma öfverens?

Genibarnet sade att han var svår att umgås med — att felet alltså var hans! Och kände dock så väl till hela hans föregående, alla hans ekonomiska svårigheter!

Det var minst lika mycket de andras fel! Deras obarmhärtighet, som ej ville se att han var sjuk, att hans förstånd tog skada af de ständiga missräkningarna, att han långsamt och säkert gled ned emot den afgrund där själfmordets vansinniga spöke låg och lurade på honom. De sågo ej att han behöfde undseende därför, mera än andra. Och i stället för att gifva honom den vänskap han törstade efter, af brist på hvilken han försmäktade, underbläste de de bittra tankarna, tvingade de honom att bryta ut i häftiga ord!

Åh! Han hatade dem gränslöst!

I halft vansinnig förbittring stampade han i trottoaren så att foten värkte. Och gick sedan långsamt och dystert framåt med sänkt hufvud och en min, som rufvade han på en hemsk ogärning. I timal dref han omkring utan mål.

Hela hans inre var igen bragdt i uppror. Det hände numera så ofta och utan minsta an-

ledning. Däremot var han fullkomligt maktlös. Och för hvarje gång dröjde det längre innan allt blef lugnt igen.

Hela hans armé af onda samveten ställde då upp sig till parad. Och förr än han låtit dem alla passera revy kunde han ej få lugn och fred.

Först kom lätta kavalleriet, de inbillade oförätterna, för hvilka han ej fått revanche, bagateller, hvilka betydde intet för dem hvilka tillfogat honom dem, men ofantligt mycket för honom.

Och så kom hufvudvapnet, den djupa massan af tvifvel och hat, anförda af tviflet på sig själf.

Det var det svåraste!

Tviflet på sig själf, det hade han ej då han verkställde brytningen med det gamla. Då fanns endast mod och tillförsikt.

Men det kom med de första allvarsamma motgångarna, med felsläendet af de beräknade framgångarna.

Det kom med lärare och kamrater, då han såg att de inga förhoppningar ställde på honom, fick höra att han ingen begåfning hade!

Det gjorde de naturligtvis bara af afund och illvilja! Och misstänksamt försvarade han sig förr än han alls blef anfallen — och trodde ej ens sina vänner mera!

Så fick han upp ögonen — fick mera kritik. Och gick med ens öfver till den motsatta ytterligheten att anse sig alls ingen talang hafva. —

Samt gisslade dem, hvilka stodo öfver honom, med aldrig upphörande hämdlystna sarkasmer.

Ty han hatade dem! Han kunde aldrig förlåta dem att de tillåto sig taga modet af honom — i fall de ansågo honom sakna allt annat! Att de sågo hans många svårigheter och ändå ökade dem med ännu en — med tviflet! Och ingåfvo honom misstrons gift så försåtligt!

Och dock — han kände det inom sig — han hade rätt att ägna sig åt konsten — ja kanske mera än någon annan!

Ty han hade hvad de saknade, han hade tron, öfvertygelsen om konstens nödvändighet!

Han anade — ännu oklart — dess höga mål! Och kraft att nå det hade han!

Därför kunde han ej uthärda misstanken att han ej dugde! Vore det då ej förr möjligt, att han endast hade misstagit sig om medlet!

Kunde han möjligen hafva tagit miste då han började med musik? Var då ej musiken just det språk, som lämpade sig bäst för honom, det enda hvarpå hans tafatta, inbundna natur någonsin skulle våga gifva sig ut i dagsljuset! Den enda vägen för den till frihet!?

Ja, absolut den enda! Han hade ingen tid att hafva valt orätt! Ville han fram så finge han gå på, utan hänsyn, bara gå på!

Och framåt skulle han i trots af allt! I trots af alla obarmhärtiga vänner, i trots af sig själf, sitt onda humör, sina tvifvel! Detta tvifvel som nog endast kom sig af tröghet!

Men pengarna!

Dessa fördömda penningbekymmer, hvilka togo bort all hans tid! De skulle slutligen taga allt hans förstånd också, göra honom absolut galen!

Endast omöjligheter hvart han såg! Hvad lönade det sig alls att arbeta mot sina tvifvel, att öfvervinna dem!

All flit, alla goda föresatser, mödosamt tillkämpadt sinneslugn och trotset mot det illvilliga öfversitteriet, kunde ju intet uträtta, förlamades fullkomligt af den eviga penningbristen!

Det var bäst att sluta upp med lifvet, — han blef ju ändå uslare dag för dag! Icke en ren känsla hade han i kroppen!

Fattigdomen tog ifrån honom äfven det privilegiet. Allt, till och med vänskapen, fick en prägel af egennyttig beräkning! Kamraterna, de sade honom ju så godt som öppet, att han sökte deras vänskap endast för att få låna deras pengar!

Han förbannade allt och alla. Svor öfver dem hvilka ej gåfvo honom medel till studierna, svor öfver dem hvilka hade gifvit — för litet därtill, men ändå ansågo sig hafva rätt att hålla kontroll öfver honom! Han var alldeles demoraliserad!

Allt det bästa som rörde sig inom honom, det som ensamt borde bestämma framgången, det betydde ingenting! Ty dessa kalla, liflösa metallstycken voro bestämmande för allt! Och just dem hade han icke!

Ingen utväg.

Antingen måste han dö, eller också blefve han galen. Någon annan utväg såg han ej! Det var resultatet af alla förhoppningarna!

Dö! — Husch då!

Det var ju vår nu och lif rundt omkring!

Och dessutom hade han ju ännu pengar!
Och utväg att få mera hos pantlånaren!

Sedan finge han väl tänka på saken. Men nu!

Han började känna hunger helt plötligt.

Gick in på närmaste ölstuga. Slog sig ned vid ett ensamt bord, beställde en biffstek och ett glas öl.

Framme vid det runda stambordet sutto en mängd gamla herrar vid sitt öl, rökte och talade politik.

Då och då stor munterhet, när någon gammal välkänd, ej allt för ansträngande witz kom fram.

»Riktiga gamla sniglar,» tänkte Hans. »Sådana där, som dag ut och dag in sitta fast med stjärten i sitt hus. Och aldrig göra annat än den vanliga turen ut genom dörren, titta på vädret, masa sig i solen, äta sig mätta, och draga sig in i sitt håll igen.»

De skulle väl dö af ledsnad, om de ej ständigt träffades här vid detta samma bord. Icke därför att de skulle hafva något nytt att berätta hvarandra. Nej, snarare just för motsatsen! — Därför är det som de trifvas så bra samman!

Konversationen går så lätt och bekvämt. Ingen behöfver anstränga uppmärksamheten med att höra svaren på frågorna. Dem vet man så bra sedan gammalt. Har hört dem hundra gånger förut!

Och det vore väl dödssynd att komma med några nya idéer, eller nya samtalsämnen, när någon ställer upp det vanliga ingångsspråket: »har någon något nytt att berätta?» Det vore att totalt förstöra friden i sällskapet!

Vid ett annat bord var familjelif att skåda.

Hans trodde först att frun satt och läste, men såg sedan att hon stirrade i frånvarande tankar framför sig och höll upp tidningen endast för att göra någonting.

På hvad tänkte hon?!

Förmodligen på mannen, som satt där tjock och däst och långsamt tömde sitt ölglas utan att säga ett ord. Han endast bedöfvade sig för att sömnen sedan skulle smaka riktigt godt.

Han hörde tydligen till dem, hvilka hafva det så svårt att »få vara i fred». Så att hon tänkte nog en hel hop, som hon underlät att säga.

Sonen, långbent och yster som en ung fåle, stimmade alldeles olidligt, öfverhopade föräldrarna med en mängd omotiverade frågor, hvilka aflöste hvarandra så snabbt, att han tydligen mindre afsåg att få svar, än hafva nöjet att fråga.

Han fick heller ej ett enda svar.

Från var för mycket inne i sina melankoliska betraktelser, och herrns tankar hvilade, sofvande en sömn af öl och tobaksdunst.

En af dem vaknade.

Läpparna öppnade sig långsamt och, efter några ovana, fruktlösa rörelser, släppte de ut mellan sig en samling feta, välmående, hviskande ljud, hvilka sonen uppfattade som en bestämd förmaning att sitta stilla och hålla sig tyst.

Han smög sig upp på stolen intill modern. Hon drog honom till sig och tryckte mekaniskt läpparna mot han hjässa. Allt under det hon tänkte vidare sina melankoliska tankar.

»Hvad månde blifva af detta barnet,» tänkte Hans ofrivilligt.

Och på en gång föll det honom in, att det lika mycket kan vara omständigheterna och omgifningen, hvilka göra oss till det vi äro, som vi själfva.

Men hvem hade då ansvaret?

icke föräldrarna, icke han själf, icke kamraterna, alla voro de ju endast blinda verktyg för tillfället. Men det var då säkert, att nog var det han som fick lida ansvaret! Var icke något på tok äfven därvidlag?

Han betalade och gick hemåt, alltjämt grubblande på sin mörka framtid.

Maten hade gjort honom bättre stämd, och tankarna voro ej mer så bittra.

När han passerade konditoriet där borta vid gathörnet, smålog han till och med. Han erinrade sig ett af genibarnets galna streck där härom dagen. Ett streck som denne begått aldeles i distraktion.

Hans genomgick händelsen i minnet från början till slut.

Så brast han ut i ett högt skratt.
Det var för komiskt!

»Den käre gamle gossen! Jag håller ändå af honom! Han menar kanske mest uppriktigt med mig af alla! Skulle nog få svårt numera, att vänja mig af med hans sällskap!»

Han gick vidare.

»Men jag skulle ju hata honom!» — föll det honom plötsligt in.

I det sammanhang den kom föreföll honom den tanken så innerligt löjlig, att han ej kunde återhålla ett skratt.

Och när han kom hem voro alla de bittra tankarna åter borta, tack vare samma person genom hvilka de framkallats. —

Han skulle aldrig blifva annat än ett stort barn.

XXI.

Inne på postkontoret träffade han genibarnet.

Denne stod och skref i häftiga nervösa ryck, med en penna som strittade för hvart annat ord.

Hans lämnade in sina bref och slog så den andre på axeln.

»Vi följas väl åt — eller huru? Vi ha' ju samma väg?»

»Nej!»

Genibarnet såg något besvärad ut. Och fann på en gång så mycket som han borde göra just nu.

Så många besök att aflägga, — så många ofulländade arbeten att taga i med. Han kunde omöjligen gå med Hans nu! En annan gång —

Hans kände sin late vän alltför väl för att alls tro att denne skulle göra något af allt detta. Denne ljög endast för att komma ifrån honom!

Det var påtagligt! Och retade honom så, att han beslöt att det ej skulle lyckas.

Han köpte därför ett brefkort och skref därpå på pulpeten bredvid tills den andre var färdig.

När de gingo, blefvo de utan vidare öfverenskommelse tillsamman.

De stannade vid ett butikfönster och läste:

Champagne! — Oerhördt billig! — Bestämd slutrealisation.

»Champagne — två mark bara — om vi skulle gå in och köpa en flaska. Så gå vi hem till mig och dricka ut den. Har du pengar?»

»Nej!»

»Och jag har endast ett par mark!»

Men det oaktadt gick genibarnet in i butiken.

Fattiga vänners rofgiriga lånelusta var farligare för hans kassa, än en nödlögn för hans samvete.

»Han har minst tjugu mark,» tänkte Hans och lomade motvilligt efter in.

SjälF hade han ännu några groschen. Och gaf ut dem för en burk blandad kompott — — ehuru, som alltid, med djupa samvetskval.

Därpå begåfvo de sig helt belåtet hem till genibarnets rum för att i ro förtära bytet.

Fönstren mot gatan öppnades på vid gavel, karmen täcktes med en brokig resfilt, två stolar och ett litet bord flyttades fram, och genibarnet satte sig på fönsterkarmen med fötterna på ena stolen. Tände med välbehag en extra fin cigarr.

Hans drog upp flaskan.

Vinet bornerade alldeles orimligt.

»Det är också hufvudsaken,» förklarade Hans,
»blott det skummar ordentligt, kan alltid inbill-
ningen göra resten.»

»Skål, gamle gosse!»

Genibarnet satt nu på stolen och drack Hans
till. Därpå räckte de hvarandra händerna och
skakade dem utan att säga ett ord.

»Jag kan just undra hvar vi båda äro om
ett år.»

»Jag är väl död då, tänker jag,» sade Hans
med ett svagt försök till melankoli.

»Asch, prat! Hvad går det för nöd på dig!
Penningbrist har ju hela världen! I nästa vecka
får jag mitt stipendium, och då kan du få låna
af mig så länge.»

De sutto en stund tysta.

»Det var egendomligt,» började Hans, »att
vi träffades härute. Men jag är glad däröfver,
ty — jag trifs inte rätt om jag ej — ja, det
vill säga utan att — asch! — att jag har ett
visst behof att få träffa dig dagligen, — jag
tycker nu en gång så mycket om» — (»om dig»
ämnade han säga. Men ville ej göra den andre
högfärdig) — »om att få gråla med dig!»

Champagne och tacksamhet gjorde alltid
Hans rörd och känslfull.

Genibarnet var ej längre med. Utan stir-
rade förbi Hans ut genom det öppna fönstret.

I huset midt emot voro fönstren på vid gavel. Och innevånarne hade placerat sig så bekvämt som möjligt för att kunna njuta af aftonsvalkan.

Syfröken däruppe i femte våningen såg så begärligt ned till de båda kalasande ungherrarna.

De behöfde blott gifva en vink och flux vore hon där och deltoqe i nöjet.

Men de vinkade ej.

I första våningen satt en gammal däst herre och rökte sin cigarr, så nöjd och belåten öfver att hafva intet annat att göra. Tidningen, som han vikt öfver fönsterkarmen, fick tjäna endast som underlag för armbågarna. Läsningen var så ansträngande, och så borde han ju hafva något kvar till aftonlektyr i sängen.

Från gatan strömmade ett haf af ljud in till dem.

Stora vågor — kolossala störtsjöar af vagnsbuller, rullade sina massor af och till. Än drogo de sig tillbaka, blottande en mängd af det oroliga tusenfaldiga lifvet, läto det för ett ögonblick göra sig själfständigt gällande. Pinglet af mjölkförsäljarnas och spårvagnarnas klockor — skriket af gatpojkarne, hvilka obekymrade om allt annat ansågo gatan vara till endast för deras lekar — trampet af fotgängarna — ropen — hvisslingarne — hojtandet — allt trängde i ett nu genom det botrullande dånet för att genast därpå dränkas i dess allt öfverväldigande vågor.

Och stenkolsröken från den stora millionstaden, lade sig som en dimma öfver allt, gifvande både luften, husen och människorna en smutsig färgton.

Men våren förmådde dock tränga igenom.

Man såg väl allting i den smutsiga röken från storstaden, man hörde visst det rasslande sorlet, men vårdoften kändes trots allt. Och genom de vidöppna fönstren togo människorna det goda med det onda, glada att få det ens så pass uppblandadt.

Det blef småningom dunkelt och Hans kunde ingenting annat se i rummet än den hvita marmorlavoaren därborta, med dess porslinsuppsats, och dryckesbrodern i hans ljusa rutiga sommarkostym.

Han fyllde åter glasen och genibarnet slog sig ned vid pianot och fantiserade — sakta — drömmande — sökande. — Småningom enade sig de irrande idéerna kring en bestämd tanke — den tog ledningen, utvecklade det hela organiskt; och värdig, enkel och stämningsfull gled där en tondikt fram under hans fingrar i långsamma rytmer och frambar troget det ofattbara känslolif, hvilket momentant vågade genom hans själ — för att strax åter låta det glömmas.

Det klagade i dof smärta öfver omildt tryck, — det tätnade samman i längtan, i våldsam oemotståndlig längtan efter frihet — stegrande sig till den medvetna ofrihetens smärtfyllda ångestskri för att så åter förtona i stum klagan. Och då vände det åter med erinringen af flydda tider;

barndomsminnena kommo smygande på tå i luftiga pizzicatos med de bortglömda glada harmonierna; graciöst smekte de dem i lekfullt koketeri — lockande bredde de ut dem i skygga, vågande arpeggios, likt skimrande slöjor i älf-dans — och trippade så bort igen, dragande dem retsamt och frestande efter sig. Men de uppfångades af de stämningar, hvilka lockat dem fram. Och förenade i våldsamt opposition mot all onatur, lögn och tyranniskt våld, upptornade de sig till väldiga tonmassor — åskmoln, ur hvilka som en blixst förhoppningens hela öfvertygelse bröt fram i det af glänsande, praktfulla durackorder fortissimo uppburna temat.

Han kom allt mer och mer i inspiration — allt bredare och mera öfverväldigande kommo harmonierna — tonmassorna blefvo allt mäktigare. Det gamla klaveret formligen skälfdde.

Plötsligt afbröt han och började gå af och an öfver golfvet.

»Det är f-n så litet jag får uträttadt här. Jag törs knappast en gång säga åt någon huru förkommen jag är. Du tror väl ej -- men faktum är, att jag ligger i sängen till klockan tolf om förmiddagarna och sedan är jag fullkomligt i lättjans våld hela dagen. Det är mig omöjligt att arbeta!

»Ty det kallar jag ej arbete, de uppsatser jag i en flux utarbetar åt mina lärare.

»Och jag har idéer — stora idéer, hvilka borde oafåtligt sysselsätta mig, men hvilka jag

ej kan betvinga min lata kropp att på allvar taga i med.

»Kritiken är det enda som håller mig uppe — i synnerhet den mot andra; ty den har öppnat ögonen till annat än endast blind beundran. Beethoven och Wagner — de äro mig inga gudar mer — utan människor, stora, oupphinneliga människor — men med stora fel. Och det, att jag ser felen till och med hos dem — det gifver mig mod. Det har dödat skolpojken i mig — tagit bort rädslan för hvad magistern skall säga — ingifvit mig ärelystnaden att en gång ha' ännu större förtjänster och ännu större fel. Och då känner jag att mina idéer äro något med, äro lika berättigade — nej, mera berättigade att lefva. Och kraften att kunna växer med känslan af berättigande.

»Och det att kunna skapa i ännu högre grad, att lägga till där mina föregångare slutat, att göra min tids konst, blir mig ej blott rättighet, nej, det blir min skyldighet! Och då —»

»Ja,» afbröt Hans häftigt, »din tids konst, vår samtids konst — där sade du ett sant ord! Den skola vi göra — den skola vi lära oss göra, men ej ur gamla multnade luntor, utan ur vår tid. Och studera vi utom vår tid, då böra våra studier låta oss få veta huru våra föregångare gjorde sin tids konst om sin tid. Det är allt. Men bort med det fördömda pluggandet, som gör en vetenskap af konsten.

»Hvad är då dess ändamål?

»Är det kanske att leta i det förflutnas dammiga vrår efter de gamles rostiga verktyg och med dem gräfva och rota i vår tid för att finna skönhet? Nej, långt ifrån!

»Upplysning är hennes mål, rätt och slätt upplysning! Att upplysa alla dem hvilka ögon och öron hafva men ej kunna se och höra, om hvad som finnes, lefver och arbetar i och omkring oss, belysa vår inre såväl som vår yttre värld med sanningens ljus. Och för att kunna det, behöfva vi ej kläda oss i en sällskskapsdräkt sydd af systemer och metoder.

»Hvad andra gjort före oss och huru de gjort det — det är historiens sak — och för det ha vi ingen tid. Vårt studium bör vara lifvet och naturen — den som en gång kan gripa fatt idéerna därur, han förmår ock gifva dem den lämpligaste formen — det vill säga den som döljer minst.

»Din modlöshet är absolut ingen lättja, den är endast en reaktion mot allt det onödiga bagage man lastat på dig. Kasta du helt modigt bort dyrbarheterna! Dina idéer äro sköna nog för att kunna gå nakna. Åtminstone äro de alldeles för goda att gå i andras gamla aflagda kläder!»

Genibarnet suckade.

»Kanske har du rätt! Men en hemsk känsla är den där misstanken som kommer öfver mig att den förmåga jag vet mig hafva skulle kunna tyna bort endast i följd af bristande energi.

»Om jag ändå kunde blifva fri, så att jag kunde handla medvetet och med öfverläggning!

»Men jag ligger under för alla möjliga passioner, hvilka fjättra och binda mig, och jag är alldeles för lättsinnig att alls bry mig om att försöka stå emot dem.

För att få ett par goda cigarrer till exempel skulle jag när som helst gå och pantsätta min klocka eller de kläder jag ej använder för ögonblicket.

»Ej så mycket för njutningen själf som för den poesi jag finner i den.

»Cigarrdoften erinrar mig om så mycket från min barndom.

»När min far dog och jag tog i besittning alla hans saker frapperades jag framför allt af deras starka cigarrdoft. Hans böcker, hans papper allt hade samma starka doft, hvilken sålunda blef nästan helig för mig.

»Och när jag nu röker, så kommer hela min barndom öfver mig, hela min idévärld sådan den då var, alldeles ren och oberörd af de främmande element, med hvilka den sedan uppblandats här ute i lifvet.

»Därför är cigarröken för mig detsamma som minnet af en lycklig tid, till hvilken en god cigarr — endast en god cigarr behöfdes för att återföra mig. Och så skulle jag neka mig den!»

»Du kan hafva rätt däri,» sade Hans, som annars ej kunde förstå att folk brände upp sina pengar.

»Lika svårt har jag att gå förbi en ostron-restaurant.

»För ostron har jag en ännu större lidelse. Det salta vattnet har en så underbar hafsdoft. Det försätter mig genast till en annan värld — i inbillningen dyker jag ned i det salta hafsvattnet och genom dess gröna oändlighet ser jag på afstånd djupets alla skatter skymta. Skatter, hvilka jag endast behöfver dyka något djupare för att komma åt.

»Det är framtiden, den dunkla aningen om det kommande som förkroppsligas för min fantasi, blott jag får smaka det läckra sjödjuret. Och det nöjet skulle vara mig för dyrt!»

Nej, i det fallet var Hans obetingadt af samma åsikt. Ty han hade äfven en häftig passion för ostron.

»Men,» fortsatte genibarnet, »emellanåt har jag ännu en annan idé, som jag nästan skäms att tala om.»

»Ah, dumheter! Fram med den!»

»Det är att gå ensam in på en krog, sätta mig där och taga supar, den ena efter den andra.

»Och så småningom mana fram den riktiga stämningen, till dess jag på fullt allvar tänker, 'nu är du ett geni, ett stort geni som går under! Känn huru du sjunker — hur djupet drar dig allt längre och längre.'

»Det är mitt nuvarande lif. Det kommer först riktigt klart öfver mig med bränvinet. Men

när jag går därifrån, då står det sunda förståndet på lur framme vid dörren och hviskar mig hånfullt i örat: 'Att du kan vara så barnslig!'

»Jag förstår icke hur du kan säga att du ligger under för dina passioner när du fattar dem alla så. Poesin — det är just friheten. Så snart du kan fatta poesin i dem, så blifva de dig endast medel — och du deras herre. Och där har du på samma gång konstens uppgift som befriare — befriare af alla dem, hvilka ligga så under för tillvaron, att de ej kunna fatta dess poesi utan hjälp. Hjälp af de andligt starkare, rikare, af den kommande aristokratien —»

»Ja, att kunna gifva, och *gifva åt alla* är det äkta adelsdiplomet. —

»Arf och anor adla endast inför den dumme.

»Det är endast fattigdomsbevis att tala om 'konsten för sig'.

»Den är till för alla — får minst af allt vara konstig. Alla ha rätt till den — slusken så väl som den öfverförfinade, fint bildade salongsmänniskan. Den får ej vara matematiska gåtor till tidsfördrif endast för den senare. Utan bör vara natur — mera af den natur som frambragt dem båda.

»Hamnbusen på gatan bör få sitt lif, sina passioner lika väl skildrade, som lyxens och rikedomens barn.

»Båda äro i lika stort behof däraf. Båda hafva samma kraf på rättvisa. Och konsten som tredje person må vara den som skipar denna

rättvisa! Och ännu mera — lägga till, draga fram i ljuset det stora, det allmänt mänskliga, det som förenar dessa ytterligheter. Det är hennes största uppgift! Och därför är det ett onaturligt brott att bringa i dagen konstverk — väl gjorda och väl klädda, hvilka begripas endast af ett privilegieradt fåtal; endast kan umgås i förnäma kretsar. Bort med kläderna! — De kläda mindre än de dölja skröpligheter! Och skröpligheten skall ej döljas — den skall dödas!»

Det var radikalt så att det smakade. Hans var med på hvarje ord, smittades af den andres häftighet och hänförelse.

Tankarna voro i svallning, jagade hvarandra, brottades med hvarandra, grepo tag i hvarandra — uppfångade idéerna och jonglerade med dem tills det hela formades till bild.

Och den måste han gifva ifrån sig, ej ett ögonblick kunde han lägga band på lusten.

Han steg upp, fick sin långe vän att sätta sig, — gick honom på lifvet och började med ögonen glödande — och stämman darrande som om den talat om det heligaste:

»Konsten, hvad är den annat än den djupa mäktiga ström, som kväller fram ur naturen och själfständigt flyter fram genom denna.

»På sin yta afspeglar den, gifver en trogen bild af lifvet rundt omkring den. Såvida ej ytan grumlas af onödiga stormar.

Men på samma gång är den det enda i hela naturen hvilken förmår afspegla himmelen. Och den uppgiften är ej dess minsta.

»Ty alla de, hvilka gå med tvunget böjd nacke, hvilka endast kunna se det närmaste steg de hafva att taga, såvida de vilja komma framåt utan att falla, de arme de hafva i konsten sin himmel. — Alla här i världen kunna ju ej ligga på rygg och ostördt kika upp i det blå.

»Men den är äfven aflopps kanal för afskräde och orenlighet — som den upplöser och bortför.

»Och hvar något hinder möter, där sväller den upp till en brusande fors, som sopar bort allt i sina vågor — till och med hindret. Den blir då äfven reformator — den enda af betydelse.

»Därför, lefve konsten!» skrek Hans. »Lefve de skapande konstnärerna, de, hvilka funnit sin uppgift! — Uppgiften att fatta sin tid och de denna förutilande idéerna, samt affatta dem i en fattlig form!»

Genibarnet såg på sin vän.

»Möjligt att du har rätt! Möjligt — att det också endast var bra sagdt!

»Det var i alla fall så sagdt, att endast en diktare kunnat göra det! Jag har sagt dig det förr, att du har något af en sådan i dig.

»Som musiker är du på galen väg!

»Att fatta — och affatta idéerna är det högsta. Och dina idéer kan du ej forma i musik, — sök dig en annan väg — blif —»

»Jag vet hvad du vill säga — och jag ger dig rätt! Men jag har ej tid att byta om — börjar blifva för gammal —»

»Snick snack! — för gammal! Dina musikstudier kunna lika godt vara förstudier äfven i det fallet! Genom dem har du blifvit mera mottaglig för och lärt dig behärska känslor och stämningar mycket bättre och säkrare. Nåväl, gif då dessa i ord, när du ej kan det i toner! Sist och slutligen handlar det sig ju endast om språket! I stället för fördelen att tala omedelbart till publikens känslor får du gå omvägen dit genom deras förstånd! Det är vidlyftigare och svårare — men måhända blir du bättre förstådd! Och jag tror bestämdt din tekniska talang ligger åt det hållet. Vore jag som du — jag skulle ej tveka ett ögonblick —»

»Skall tänka på saken,» sade Hans. »Din skål, du gamle hedersman!»

De drucko ur glasen och gingo. Arm i arm gatan fram utan att fästa uppmärksamheten vid någonting. Hvarken bullret eller de förbigåendes knuffar kunde störa deras drömerier.

Genibarnet dansade som vanligt sin väg fram och Hans trippade med så godt hans korta knubbiga figur tillät.

Ingen sade ett ord, ingen af dem var till för det närvarande lifvet.

Men förnöjelsen lyste ur deras ansikten.

»Champagne!» sade Trondberg, som gled förbi dem på spårvagn och fick sikte på dem just under en gaslykta.

»Lättsinne!» knarrade en gammal solid herre
ur sin portgång.

»Ungdom, ungdom!» jublade det inom dem,
öfverröstande allt.

Och så gingo de vidare in i Thiergartens
dunkel.

XXII.

Hans använde hela sin älskvärdhet. Och lyckades samla ihop kamraterna till fest. En sista fest, en riktigt glad och gemytlig! Och sedan skulle det ske! I morgon, öfvermorgon, helt säkert om en vecka funnes han ej mera bland de lefvande.

Allt hvad han ägde hade vandrat till pantlånaren.

I går hade han ingenting mera att föra dit. Utan gjorde ett sista försök att få låna.

Fåfångt! Ingen hade för tillfället. Alla voro de i så stort behof att få igen det de hade lånat honom!

Genibarnet hade ju lofvat att låna något, när han finge sitt stipendium! — Tänk om han hade fått det nu!

Hans gick till honom och ringde på.

»Herr Sillén hemma?»

»Nej!»

Men det hördes musik inifrån, hvarför Hans trängde undan värdinnan och gick in.

Där satt den andre verkligen framför sitt piano, halfklädd och inne i sina fantasier.

»God dag! Sitt ned, läs, rök, gör hvad du vill! Du stör mig ej!»

Och så spelade han vidare.

»Det var just för att störa dig som jag kom in, trots portförbudet!»

Den andre såg generad ut.

Hans beskref sin nöd och kom så fram med ärendet.

»Har ingenting!»

»Jag svälter, — vet ej hvar jag skall få mat.»

Hans sade verkligen sanningen nu.

»*Har ingenting!*»

På bordet låg ett kuvert med dagens poststämpel och påskriften »rekommenderas».

Alltså ljög genibarnet. Också han hade tröttnat på kamratskapet.

Hans sade ingenting. Tog endast det brutna kuvertet, lade det framför vännen på pianot, klapade honom litet öfverlägset på hufvudet och gick.

Slog icke en gång igen dörren. Utan stängde den helt beskedligt.

Då beslöt han drifva litet med kamraterna! Få ihop dem till fest, en riktigt glad fest, och så, emot slutet, — fråga dem, hvarför de hellre lade ut för champagne åt honom, än gifve honom till sitt lif! Han hade ett litet bitande, satiriskt

tal färdigt. Det skulle nog träffa dem! Och så skulle han taga afsked af dem alla!

Någon svårighet att få dem samman var det ej! Lika litet som att få en af dem att »lägga ut». Det gick som en dans!

Och lifvadt blef det, riktigt extra skojfriskt!

Fulla och känslofulla och rörda och människo-vänliga blefvo de allesamman inom ett par timmar. Och sågo allt i rosenrött, bara lek allting, inga omöjligheter!

Hans naturligtvis i första rummet! Hans sangviniska natur förnekade sig aldrig.

Aftonen gick som så många andra aftnar af samma slag.

Och när de andra gått hem och lågo bekvämt och hvilade sig efter den ansträngande aftonen och hämtade krafter till nya ansträngningar, gick Hans där ännu för sig själf och dref, gata upp och gata ned.

Omöjligt att gå hem nu!

Han kunde ej sluta upp med någonting — det var honom ofantligt svårt. Han kom aldrig så långt som att fatta ett raskt beslut!

Hufvudet kändes tungt. Han hade också ej ätit något i dag, endast druckit!

Plötsligt stannade han.

Talet! — Det hade han totalt glömt utaf! Och det som var hufvudsaken!

Bah! — Hade ej gjort dem annorlunda stämnda — knappt en gång argare! Krut för kråkor! För resten bättre att inga kamrater ha alls! Intet

umgänge! Endast evigt idislande af småsaker och onödiga tankar, hvilka togo bort intresset, gjorde hufvudet oredigt!

Ensam hade han åtminstone frihet att tänka på hvad han ville! Behöfde ej reta upp sig öfver bagateller!

Det var visst frestande att hafva sällskap i att gifva allt bestående på båten!

Men det gjorde han kanske bättre allena!

Och genibarnet. — Ja, han hade väl spelat ut sin kamratrol, han också. Han hade redan öppnat Hans' ögon i mera än ett afseende. Nu kunde han gå, — han hade gjort sin plikt.

Han dref långsamt vidare. Gatan var sparsamt upplyst.

En gammal man med konstladt ofärdiga ben och för öfrigt välmående utseende satt på trottoaren och åkallade den allmänna barmhärtigheten, gifvande i utbyte en låda tändstickor, hvilken ej kostat honom tiondedelen af den summa den inbragte.

Polisen höll sig i närheten, otåligt afvaktande, att den allmänna barmhärtigheten skulle taga en otillåtlig proportion. Så att han kunde i lagens namn få afbryta affären.

Två något ankomna ungherrar stodo och underhandlade med tvänne unga tärnor, hvilkas enkom för den svaga belysningen beräknade skönhet frestat deras sinnen.

Handeln bedrefs tämligen högljudt, men ett så vanligt ämne kunde ej väcka hans intresse.

Osammanhängande, halft drömmande tankar kommo och gingo. Men, som alltid, var han utan vilja att reda ut dem.

Dock var det ej mera likgiltiga, slappa drömerier, med hvilka hans hjärna arbetade endast af den orsak, att den ej kunde vara absolut overksam. Utan var det lefnadskraftiga, arbetsdugliga tankar, hvilka väl också stodo utom hans viljas inflytande. Men öfver denna, så att de, oaktadt hans lata natur, tvingade honom att förarbeta de intryck, hvilka sinnena tillförde honom från omgifningen.

Han kände ej klart ännu denna kraft, som behärskade honom, var ej medveten om den förändring han småningom undergått.

Men han anade, att det nu var slut med det obestämda famlandet, liksom han visste att det ej mera fanns någon möjlighet att fortsätta detta lifvet.

Hvad var naturligare då än att den aningen, påverkad af medvetandet om denna omöjlighet, när den tog fast form, yttrade sig som dödstan- kar! Och gaf sig luft i beslutet att med ett kraftigt slag göra slut på tillvaron och hela eländet på en gång.

Aftonens fest skulle varit honom en sista dröm, ännu en jublande bachanal, en ståtlig final för full orkester. Och sedan återstod honom endast att sätta punkt och låta förhänget falla. Men — han tyckte ändå att det var för tidigt!

Skulle han alls hafva mod till det? Han som ryggade tillbaka blott för att låta draga ut en tand!

Ah! — Det finge väl gå det med, så väl som allt det andra! Det var ändå ingen annan utväg att se!

Sakta och utan mål dref han vidare.

Bullret på gatorna hade alldeles upphört.

Endast en och annan vagn passerade då och då med ett ovanligt, nästan framfusigt buller fram genom stillheten. Två sopmaskiner kommo skramlande och hväsande utmed gatan, åtföljda af ett helt kompani af med kvastar och spadar utrustade män.

Renhållningsarbetet var redan i full gång.

Borta vid horisonten, det vill säga ändan af gatan, förkunnade en svag, blåblek ljusning, att gatlyktornas tjänstgöring snart var ute för denna natt.

Nere vid tvärgatan där, var det starkt upplyst. Vid det lågande skenet af gaslampor och facklor höllo en mängd karlar på att reparera spårvägen. De bröto och bände upp stenläggningen med en ifver som sade, att tiden var knapp.

En flicka flaxade emot honom och snuddade tätt vid hans arm. Hon stannade och såg på honom, öppnade munnen för att tilltala honom, men teg och gick vidare då hon såg, att han ej fäste afseende vid henne.

Han kom fram till en kloaköppning, där två män stodo och rensade. De sökte noga igenom

den upphämtade gytjtjan i hopp om att finna något af värde.

Han kom att tänka på huru ofta det blifvit sagdt om de moderna författarne, att de älska att gräfva i smutsen — att kloakerna vore deras enda direkta källa. Han blef ej ens förargad mera vid tanken på all den dumhetens själfbelåtenhet, hvilken bragt en sådan liknelse i dagen. Han hade längesedan kommit ifrån det. Tankarna därpå kommo och gingo genom honom af gammal vana vid första yttre anledning. Det var allt.

Ville man ej erkänna det hedrande och nyttiga i själfva renhållningsarbetet och upphöra att ropa fy! och hålla sig om näsan därför att de som arbetade därmed ej kunde lukta parfym, så borde ändå de andra yrkena, de, hvilka producera den där smutsen — i allsköns ärbarhet —, så borde de ändå hedra renhållarna, om de med sitt arbete återskaffa en dyrbarhet — om ock endast en, — hvilken ligger där oförskylt.

Hans gick vidare.

»Aldrig kommer jag då från min tankspriddhet! Jag skulle tänka på de musikaliska uppgifter, hvilka jag har att utarbete! Och af minsta anledning kommer jag in på grubblerier öfver förhållanden, hvilka ej angå mig och hvilka jag ändå ej kan ändra!»

Men när han hade sagt det, kände han som om han hade sagt en lögn.

Vidare och vidare dref han framåt.

Strimman i öster ljusnade allt mer. Gaslyktornas sken föreföll allt gulare och tjockare.

Nattens barn, hvilka reparera och göra i ordning för den kommande dagen, försvunno, den ena efter den andra, som nattlappar, hvilka sky ljuset.

Och det började blifva dag.

Den sista dagen, aldeles bestämdt den sista! Det var ingen anledning att skjuta upp nu längre med slutet!

Utän i dag skulle det ske!

XXIII.

Icke heller den dagen skedde det!

Anledningar att skjuta upp funnos alltid till hands. Och begagnades med begärlighet.

Hans träffade händelsevis genibarnet, när han gick ut med sina självmordsplaner.

Denne hade också hufvudvärk efter gårdagens fest. Och den måste fördrivas!

Hela dagen arbetade de båda ihärdigt därpå i alla möjliga restauranter och kaféer. På genibarnets bekostnad naturligtvis — ty Hans ägde ingenting mera.

Nu sutto de igen på ett nattkafé och njöto en välförtjänt hvila efter en ansträngande dag.

Och smågrälade, vänskapsfullt, som vanligt. Belåtna voro de ingendera.

Tröttheten efter två stormiga dagar gjorde dem båda särdeles stämda för ångerfulla betraktelser. Och den ene fann alltid den andres betraktelser onödiga.

Genibarnet, som fått betala så mycket, var i synnerhet kritiskt stämd mot sig själf.

»När jag tänker på med hvilka människor jag umgåtts, i stället för att försöka komma in i konstnärskretsar där jag kunnat få lära någonting på samma gång, så känner jag en sådan ånger och själföföbråelse. Det förefaller mig då som hade jag kastat bort hela detta året!»

Det smakade ej Hans att så där sans facon blifva ställd utom konstnärskretsarna. Utan svara han tämligen häftigt.

»Det kan också vara dig likgiltigt! Du vinner mera af att vara med vanliga människor, sak samma med hvilka. Det enda du lär af kamrater och kolleger vore, hurudana dessa ej böra vara! Hvilket ju nog vore så intressant! Men det är endast dig själf du bör känna i det fallet. Och det lär du allra minst af en kollega.

»De hjälpa endast till att ljuga ihjäl det bästa du har: din originalitet! Och hela vinsten för dig af de där 'konstnärskretsarna' blir endast ovilja och förbittring mot dessa, och ett miss-tänksamt missnöje med dig själf.»

»Ja,» sade genibarnet, kastade det ena benet öfver det andra, stödde armbågen mot knäet, lade hufvudet på sned för att handen skulle komma bättre åt det gryende mustaschämnet, såg betydelsefullt mot taket och smålog.

Det där smålöjet som Hans ej kunde tåla, som bättre än ord sade honom: »det där be-

griper du ej — men du kan ej annat — får väl nedlåta mig att stå ut med dig!»

Vid sådana tillfällen hatade Hans sin vän med ett så bittert, ursinnigt hat, som då aldrig någon af hans fiender skulle blifvit hedrad med. Ingenting försatte honom i sådant raseri, som då någon försökte trycka ned honom och säga att han vore obetydlig.

Det blef tyst en stund. Hans kom att tänka på gårdagen, på talet som han ej hade hållit för kamraterna.

»Det är egendomligt en sådan motvilja jag på sista tiden fått mot Fredin och de andra — jag kan ej tåla dem! Och de göra mig intet ondt, snarare tvärtom!»

»Ja, det är då alldeles obegripligt! Hvad i all världen kan du ha' emot dem! Det kan jag absolut ej förstå!»

Genibarnet sade detta i bitande ton samt utan att ändra ställning och smålöje.

Han var alldeles obeskrifligt retsam! Riktigt det personifierade öfversitteriet! Hans kom i eld och lågor!

»Fy! — Simpelt af dig! — Sitter där och vill med vett och vilja hvälfva allt fel på mig! Fattades bara att du också sagt hvad du tänkte, att det var emedan jag är skyldig dem pengar! Att du 'ej förstår' är endast en lögn, hvarmed du maskerar att du ej *vill* förstå någon annan bevekelsegrund!»

Genibarnet ryckte på axlarna och såg beklagande på sin uppretade vän. Denne var nu riktigt i farten och då kunde ingenting hindra honom från att riktigt sjunga ut allt hvad han för tillfället hade på hjärtat.

»Begriper du då ej att jag *måste* hata dem, — med hela min kraft arbeta mot dem, dessa småsinnets representanter!

»De personifiera för mig dimman, hvilken jag ständigt haft omkring mig och vuxit upp i, hvilken sträfvar att upplösa mig, hvilken vill kväfva mig och håller mig fången på tusen sätt.

»Och jag hatar dem därför — vore de än dubbelt så vänliga!

»Ty de hafva ändå en mängd företräden framför mig. De kunna vara glada, verkligt, naturligt glada. Under det att jag sitter och lider under min trumpenhet, så att jag på sin höjd kan tvinga mig till ett tvunget, krystadt glädjeutbrott någon gång! — Jag behöfver med hela mitt hat, hela min ovilja värja mig mot deras nedslående inflytande.

»Så mycket mer som de och deras idiotiska lifsåskådning ej är det enda som vill slå mig i band.

»Lättjan, — lasterna hvilka försvaga mig, — penningbekymren, hvilka sänkt mig moraliskt, alla äro de delar af denna förskräckliga dimma, hvilken hotar hela min tillvarelse. Så att jag kommer i dödsångest, fruktar min svaga motståndskraft och sträcker ut händerna mot eder andra,

hvilka äro fria och ber, nej skriker till eder — 'hjälp mig! hjälp mig ut! jag förgås!' — Och ni, hvad svara ni mig?

»Öfversitteri — föraktfullt öfversitteri är allt hvad ni hafva för mig!

»Men just därigenom får jag utan eder vilja hjälp! — Och det just genom eder!

»Ty då gifver mig oviljan den felande handlingskraften!

»Men om du visste huru oändligt små ni alla synas mig då! Hela eder öfverlägsenhet, hela eder frihet blir för mina ögon till dimma! Endast ömkliga dimfigurer synas ni mig vara!

»Och jag — jag känner mig då hafva rätt att förakta er!

»Det föraktet! — Ja, jag vill se, om det ej är starkare än edert öfversitteri, än denna en inbilsk genialitets själförgudande öfverlägsenhet!»

Trött och utmattad sjönk Hans ned i en soffa och kippade efter andan.

Genibarnet satt där ännu kvar i samma ställning och med samma smålöje.

Han hade naturligtvis ej brytt sig om att höra på. Utan var fortfarande den välvilliga och öfverseende kollegan.

»Allt detta har jag ej sagt dig för att väcka ditt medlidande och komma dig att förändra handlingssätt mot mig. Endast för att du skulle komma till inseende om att du misstagit dig i ditt omdöme om mig. Samt för att visa, att jag måhända förtjänat blifva annorlunda bemött,

— åtminstone att ej blifva neddragen, alla minst af dig!»

Genibarnet svarade ingenting. Satt där endast och fånade. Ögonen stirrade så stort och medvetslöst på Hans.

Blodet steg denne allt häftigare mot hufvudet. Han trodde han skulle förlora förståndet! Retade upp sig allt mer i raseri mot sin vän, — skällde nu ut honom riktigt ordentligt, — öste öfver honom ovet.

Men denne satt blott och stirrade utan att höra — alldeles likgiltig.

Hans var redan alldeles hes.

Fick fram endast afbrutna sluddriga fraser, hvar enda en en blodig sarkasm tyckte han.

Men den andre blott såg och såg på honom.

Hans *måste* döda honom, han ville det bestämdt! Slå ihjäl honom just nu och sedan sig själf! — Ah, så soffan var mjuk och skön!

Han lyfte handen för att slå till! Slog till gång på gång, föll baklänges och sjönk — sjönk i oändlighet — alltjämt slående.

Genibarnet såg han ej mera. Endast två ögon, hvilka hotande stirrade på honom. Och under dem detta smålöje, som förföljde honom, irriterade honom oupphörligt med sitt hån, som till slut skulle taga hans förstånd.

Annars var allt en blodröd, vågande dimma, som omtöcknade allt och ur hvilken han hörde en röst — sin egen röst — tala som på långt afstånd.

Han kände som om endast denna aflägsna röst ännu räddade honom, hindrade de förskräckliga ögonen att störta sig öfver och förinta honom. Fastän den endast gång på gång, monotont och utan afbrott upprepade: »jag skall dö, jag skall dö!»

Plötsligt skymtade någonting fram ur den röda dimman, det formade sig, kom närmare, blef en gestalt, — *det var ju han själf!*

Så oändligt komiskt att ligga här och se sig själf!

Men gestalten öppnade munnen och åter hörde han sin egen röst, som sluddrade fram detta eviga: »jag skall dö, skall dö, men först vill jag taga farväl af eder — mina kära kamrater, trofasta vänner!»

Hela talet som han ämnat hålla i går på festen kom så, ord för ord, i bitande sarkasmer, svidande som piskslag! Ingen pardon, — alla skulle de ha' för sina synder!

Den talande gestalten riktade nu sin blick hotande på de båda ögonen, hvilka med ens fingo ett uttryck af fasa, — medan smålöjet förändrades från förakt till förskräckelse. Åter hördes rösten, hotande, mullrande som åskan: »Du, du som skulle vara min vän, den ende som förstod mig, — du låter mig gå under utan ett enda ord. — Dig säger jag ej farväl! Du måste med, jag tager dig med — du skall dö!

»Men nej! Det vore ju alls ingen hämd! Nej! När jag väl är död — då kommer du att

se mig hvarje natt så som nu, — du skall finna mig vid foten af din bädd, ingenstädes skall du kunna undgå mig. — Frukta ej för ditt lif, det vill jag ej, kommer ej att röra dig alls. Endast stå där och se på dig, stirra på dig som nu, — och du skall ej kunna undgå att känna min blick. Den kommer att binda dig i vanmakt, reta dig till raseri. Och min lyftade hand, vet du hvarför den håller dig i ständig fasa? — *Det gäller ditt förstånd.* Hvar natt kommer jag att taga med mig en del däraf, — en helt obetydlig, omärklig del! Men sakta och säkert kommer det att försvinna. Och den natten då jag tager den sista resten däraf, då kommer du att se mig för sista gången. Då har jag fått hämd, då har du dött slut den långsamma död jag vill dig, — då är du endast ett lik mera — men ett lefvande lik —»

Rösten upphörde. De båda ögonen stirrade i onämnbär fasa på den talande gestalten och mötte dennes blickar med strömmar af eld.

Allt intensivare blef strömmen mellan de båda ögonparen, den flöt ut öfver, insvepte, bländade allt i ett eldhaf, hvori det enda förnimbara var de båda paren ögon, hvilka glödde och stirrade in i hvarandra. Hjärnan omtöcknades, alla tankar upplöste sig i den blodiga dimman, all kraft koncentrerade sig med ångestens hela ut hållighet på att hålla de andra ögonen stången, att ej för en enda sekund se ifrån dem. Ty då vore undergången gifven!

Plötsligt försvunno de! Småleendet blef åter synligt — men nu som ett gräsligt förvridet grin.

Och så försvann äfven det. Men en hand blef synlig, som slungade fram något med hvinande fart.

Förgäfves att försöka möta och betvinga detta med blicken.

Det träffade.

Ett fruktansvärdt slag midt i ansigtet och allt var slut.

Det glödande elementet vågade sjudande af och an, småningom och småningom sjönk det tillbaka, — en svalkande, kylande känsla efterträdde det. Och följdes i sin tur af ett mörker som döfvade allt.

Han var död.

Död! — Kan man hafva medvetande af att vara död?

Då äro väl sinnena också i behåll! — Då är det väl möjligt att äfven se.

Han öppnade ögonen försiktigt.

Som genom ett töcken såg han en svart gestalt ligga utsträckt alldeles bredvid. Det var genibarnet, — husch — han hade ju slagit ihjäl honom!

En annan svart gestalt stod bredvid och sysslade med något.

Hans slöt åter ögonen för att ej behöfva se om den svarte hade horn.

Genibarnet! Alltså —

»Herrarna kunna gå hem nu och sofva vidare där! Klockan är öfver sju och kaféet skall göras rent!» sade kyparen.

Därpå slog han äfven genibarnet i ansiktet med den fuktiga servietten, så att denne förskräckt vaknade.

XXIV.

Så — nu var han ändtligen ensam! Kamraterna och genibarnet hade han avslutat räkningen med — gjort upp med under inflytande af det sista ruset — i drömmen! Var så godt det! Han hade ändå sagt ut sin åsikt — han var nöjd! De hade ej behöft höra och förarga sig öfver den — de voro nöjda! Och så kunde han möjligen lyckas lura af dem några vänliga tankar till eftermäle när han ej mera funnes till!

För resten var det i stil med hela deras sammanvaro det där högtidliga afskedet!

Kamratskap i rus — afsked från hvarandra i katzenjammer! Hvad kunde vara följdriktigare!

Samma dag på eftermiddagen vandrade Hans upp efter Potsdamerstrasse med ett mystiskt paket under armen.

Och in på en tvärgata. Och kom efter några minuter ut ifrån samma tvärgata — utan nämnda paket.

»Fem mark — endast fem mark! Den usle gnidaren! Och kostymen kostade hundratjugo för tre månader sedan!»

Han hade nu ingenting kvar mera att pantsätta. Under den eleganta öfverrocken fanns ingen rock och väst mera. Men det kunde ju också vara likgiltigt! Han skulle ju ej brytt sig om att belåna dem en gång — men han ville äta sig mätt en gång till! Och så kunde det ske!

Om några timmar vore allt slut! — Endast några timmar! Så komiskt att tänka sig! Han som gick här frisk och sund!

Utan mål dref han vidare. Och utan att tänka på annat än att snart vore allting slut. Och han skulle ej behöfva tigga hvarken lifsuppehälle eller någonting, af en enda människa!

Han hade också fått mer än nog däraf!

Det var visst fatalt med de skulderna han lämnade — men ingenting var ju att göra därvid.

Han blef nästan vid godt humör vid tanken på att blifva allt kvitt.

Regnet observerade han knappast. Det hörde så till saken att det skulle regna i dag!

Riktigt den rätta stämningen att lämna lifvet i utan saknad.

Kneipen därframme vid bron kunde han nu gå lugnt förbi oaktadt han var skyldig tre mark där.

Han till och med riktigt längtade efter att kyparen skulle rusa ut och skrika på likvid och göra skandal midt på gatan. Det vore så skönt

att få reta upp sig till ursinne just nu, — så skulle det andra gå så lätt sedan!

Skandalen den hörde till saken den också — liksom regnet.

Men kyparen kom ej och han gick ostördt vidare i det hållande regnet ända fram till Potsdamerplatz.

Det var Hans' favoritplats.

Här tyckte han sig vara i centrum af ej blott Berlin — nej af hela världen.

Det var som en stämningarnas börs här, där så många gator löpte samman, en hvar tillförande marknaden sina nyheter, sina hemligheter, och utbytande dem med hvarandra.

Det var allt så bekvämt! Bara att sitta stilla och taga emot intrycken, hvilka kommo än hastigt rusande med spårvagn eller omnibus från Leipzigerstrasse, från Brandenburger-Thor, från Königgrätzerstrasse — än behagfullt gående med de vackra flickorna ned från Potsdamerstrasse — eller mystiskt sväfvande med Thiergartens dunkel öfver Bellevuestrasse.

Endast att i all maklighet välja ut hvad som passade och dugde för tillfället af alla dessa stämningar!

Det fick han lof att göra om ännu en gång.

Café Bellevues veranda erbjöd en så god öfverblick öfver hvimlet.

Verandan var alldeles öfverfylld af en oräknelig människomassa.

Alla sutto de där och väntade på bättre väder.

Lycklige hotellvärd! — Hvarje regnskur som kom fördubblade hans dagskassa!

Hans lyckades finna en ledig plats.

»Pst! — Ein Kaffee! — Berliner Tageblatt!»

»Sofort!»

Han fick det begärda.

Tidningen ville ej intressera i dag. Han kastade bort den.

Hvad anginge det honom numera hvad som hände ute i världen! Han skulle ju ej höra dit — om några timmar!

Vore kuriöst att kunna läsa om sin egen död! — »*Hemskt fynd.* — I Thiergarten, just där —»

Usch nej, sådana barnsligheter!

I Thiergarten skulle det alltså ske. Den var stor nog för att han skulle kunna få vara obemärkt!

Inga bref skriva, — ingenting säga åt någon! Blott försvinna!

Morfin vore så lätt att få i nästa apotek! Ja — morfin — det vore det bästa sättet.

Det fattade beslutet återgaf honom hans goda humör. Och den handling det gällde tänkte han ej vidare på. Utan tyckte han det vara alldeles naturligt att den skulle sluta dagen.

Regnet aftog småningom med skymningens tilltagande.

Det jämna fält af paraplyer, som böljade fram så långt det var möjligt att se i den smutsgrå dagern, började småningom glesna och

låta urskilja något af den lefvande massan där-
under.

Hans behöfde ej mera gissa sig till de väl-
formade ben, hvilka mer än en liten paraply-
bärrinna blottade — af nödtvång naturligtvis,
för att ej få sin klädning nedsmutsad.

Men kunde heller ej mera slippa ifrån att se
huru de unge modesnobbarne, med uppkaflade
vida säcklika byxor, och långa båtar till skor,
seglade fram i den allmänna vätan, under det att
deras efter sista engelska mode för vida rockar lefde
som illa refvade segel för vinden, och hufvudet,
med den lilla diminutiva hatten hvilade så oskulds-
fullt i den uppdragna rockkragen, som om det
händelsevis fastnat där och ej kunde komma loss.

En blomsterförsäljerska kom, våt och dry-
pande och insvept i en på gammalt ärbart manér
trekantigt vikt schal. Ryggen var alldeles våt,
ty framför allt fick hon lof att skydda sina blom-
mor med sitt storrutiga bomullsparaply. Ingen
köpte af henne nu, men hon höll ändå ut vätan
i förhoppning att sedan vara den första på platsen
när det blef bättre väder.

Där nere till höger sutto två ridande poliser,
stela och styfva som ryttarstatyer, insvepta i
sina långa blå kappor och med pickelhufvorna
väl fastspända vid hakan. De kunde sitta där
lugnt och sofva om de hade lust! Oordningar
och regn kommo aldrig på en gång.

Att någon människa skulle kunna komma
helbregda genom den massa af åkdon hvilka

stimmade i olösligt virrvarr öfver platsen tycktes vara en absolut omöjlighet.

Och dock gingo de som på parad helt ogeneradt, herrar officerare, med de röda kragarna uppslagna, cigarren i munnen, glasbiten i ögat och lifligt småpratande.

Likaså de gamla feta matronorna med höguret hufvud och majestätiskt framkörd mage och sköna döttrar vid sidan. Påpassligt tillbakavisade de hvarje förstulet försök af de många ungherrarna på verandan att öppna ögonkurtis med deras små lam. Men de unga damerna — deras nyfikenhet kom nog mammas vaksamhet på skam mera än en gång! Det var nog ej ensamt de moderliga förmaningarna, hvilka kom dem att skyggt vända bort blicken, och jagade rodnaden upp på kinderna.

De unga herrarna där på verandan förstodo nog minsann, att på det samvetsgrannaste tillgodogöra hvarje förstulet ögonkast!

Men damerna, som kommo där arm i arm så vänskapsfullt, paraderade fruktlöst förbi i utmanande toiletter, med af stoppning eller öl sväljande former, af smink rodnade kinder, af fräckhet och svarta streck glödande ögon, — hvilken löst komponerade härlighet det halft neddragna floret sökte skydda mot förgängelse och kritik.

Deras blickar voro minsann ej skygga eller frågande. Men de otacksamma ungherrarna på verandan hade endast witzar och bonmots till tack därför! Och fastän elakheterna voro väl

riktade och träffade djupt — ett älskvärdt leende var all den synliga inverkan på de sköna anletena. Färgen var konstant! Och att vara föredragsam hörde till geschäftet! — Någon skulle väl komma på den idén att belöna deras konst med klingande mynt! — Ja helt säkert skulle någon göra det, när de kommo in på den något smalare gatan därborta.

Som genom ett trollslag förvandlades plötsligt hela sceneriet af det uppflammande elektriska ljuset. Det var som inginge den af fukt mätade luften förening med det elektriska ljuset till ett särskildt element, ett lysande fluidum, hvilket på en gång öfversvämmade och upptog allt i sig.

De gamla tullbyggnaderna, hvilka reste sina kolonnprydda broderfaçader på hvar sin sida om »Potsdamerthor», verkade som delar af en ofulländad ruin mot den fantastiska, af det elektriska ljuset och det afundsjuka mörkret omtvistade grönskan.

Emellan dem öppnade den praktfulla Leipzigerstrasse ett ändlöst perspektiv med tvänne långa rader elektriska bågglampor, hvilkas återspeglingar i den våta asfalten bildade en skenbar fortsättning af lyktstolparna ända in i underjorden, — ett inåtvändt perspektiv. De många lamporna togo sig ut som en mängd silfvermånar upphängda endast till parad. Och gåfvo mera intryck af att återkasta än utkasta det ljus i hvilket allt simmade.

Fram genom den elektriska ljusdimman, — öfver den glänsande gatläggningen gledo i änd-

lösa rader mörka massor af spårvagnar, omnibusar och droskor, likt stora mätta odjur, hvilka med sina gröna, röda och gula lanternögon stirrade framför sig efter mera rof. I oafbruten ström spredo de sig in öfver platsen, för att åter försvinna i någon af de därifrån utstrålande gatorna.

Alla föremål hade förändrat karakter och sågo ut som spöken af hvad de voro vid dagsljus. Alla färger förlorade sin bestämdhet, ty hvarje föremål visade sig både i ljus och skugga på en gång. Och ömsom följdes af eller förföljdes en skarp förvriden skugga af sig själf öfver gatläggningen.

Och i bakgrunden tronade den mörka massan af Potsdamer-Bahnhof, bärande den upplysta urtaflan högt som en kokard.

— — — — —

Hans själf och hans hjältemodiga beslut krympte ihop till intet och blef rent af löjligt i bredd med denna praktfulla omgifning full af det rikaste lif.

Det började kännas kallt.

Han knäppte igen rocken, betalade och gick.

Vid närmaste apotek köptes en flaska morfin sedan apoteksbiträdet genom en kort hemlig diskussion öfvertygats om att Hans led af sömnlöshet.

Så med fasta steg in i Thiergarten.

Det var ingen brådska, han kunde godt gå och promenera en timme först, så skulle sömnen sedan smaka så mycket bättre.

Kontrasten mellan det elektriska ljuset och den sparsamma gasbelysningen här verkade synnerligen välgörande.

Den stora allé, hvilken han nu passerade, upplystes af mellan träden placerade rader af lyktor, hvilka på bestämda, lika långa afstånd kastade ett skarpt markeradt sken tvärs öfver den för öfrigt mörka vägen.

Ett ögonblick såg han Brandenburgerthor, hvars mörka kolonnader och brönsvictoria skarpt framstod mot den i ett haf af ljus glänsande Unter den Linden.

Så tog han in i en sidoallé fram öfver den af skugg- och ljusfläckar öfverväfda sandgången, in bland de fantastiskt vågande skuggorna, mot hvilka de något ljusare trädstammarna bestämdt framstodo.

Han vek af in mellan träden. Gick där tyst och smygande som en tjuf och af instinkt hållande sig obemärkt.

Där borta vid skogsbrynet skymtade två skuggor fram på en soffa.

Hvad kunde de förehafva? —

På tå smög han helt tyst närmare och närmare.

Det var en man och en kvinna, hvilka sutto tryckta till hvarandra, skyddande sig med ett paraply för det åter börjande regnet.

»Så'n där vanlig osedlighet!» sade Hans instinktmässigt, då han såg mannen draga sin

följeslagarinna till sig och kyssa henne gång på gång.

Han gick närmare för att uppsnappa någon-ting af samtalet.

Ansiktena kunde han ej urskilja för paraplyet, men i skenet af närmaste lykta såg han af deras kläder hvilken samhällsklass de tillhörde.

Det var kroppsarbetets barn, hvilka här offrade åt kärleken.

»Du förlorar en hel dags förtjänst på att hafva kommit till mig i eftermiddag,» sade hon erkänsamt.

Han suckade.

»Någon fröjd skall man väl bestå sig här i lifvet! Och om jag dricker upp det i öl, eller förlorar det på att komma samman med dig, det kan just komma på ett ut.»

Hon missförstod honom ej.

»Kan jag lita på att du väntar tills jag hunnit få ihop det nödvändiga?» fortsatte han, »att du inte går och säljer bort dig åt någon som har att betala med!»

»Fy Karl! — Sådan fråga! — När du vill ha mig hederligt så — så kan du väl förstå.»

»Ja, men en hel evighet blir det till dess! Och vill jag komma den här långa vägen och träffa dig någon gång utom söndagen, så stjäla jag en hel dagslön från mig — jag menar från vårt bo.

Och så går det så långsamt, så långsamt framåt!»

»När en är fattig — så får en vänta!»

Hans gick vidare.

Han skämdes att hafva stått och lyssnat. Och ännu mera öfver sin första tanke när han såg dem.

Men den hade kommit nästan af sig själf. — »Så'n där vanlig osedlighet,» — de orden hade legat färdiga på tungan — och utan att tänka därpå — rent mekaniskt hade han uttalat dem. — Voro då alla åsikter så lösa — så afhängiga af vana — af konvention? —

Han fattade tag i den tanken och började härfva upp så långt det gick. — Sedeläror — moral — lagar — samhälle — religion — kultur — allt var han färdig med på ett par minuter. Och när han kom till ändan på tråden låg där färdigt på tungan ett: »bara vanor allesamman — eller ovanor!»

Han smålog när han högt uttalade de orden. Slog så till ett högt skratt.

»Alltså intet brott att vänja sig af med dem — att bryta med dem, bli' förbrytare —»

Men hvad behöfde han då gå och taga lifvet af sig? Han, unga starka människan, som stod ensam med två starka armar och en rikedom af erfarenhet! Behöfde han ens blifva förbrytare!

Han höjde handen för att kasta bort flaskan. Men betänkte sig och stoppade den i fickan. Det var väl ändå bäst att göra slut nu!

Han var ju ändå så trött, så utledsen! Och visste alls ej hvad han skulle taga sig till!

Han måtte väl för resten få lof att göra det om han ej ville lefva längre! — Hvem hade rätt att ropa fy! för det!

Vidare och vidare gick han.

En hand lade sig på hans arm.

»Tag mig! Tag mig med,» hviskade en hes stämma.

»Hvad vill du mig?»

Men han afvaktade ej svaret. Den tvetydigt halfsnygga klädseln, sade honom tydligt nog hennes yrke, och dess torftiga beskaffenhet, hvarför hon endast bjöd ut sig här i Thiergartens halfmörker.

Det kunde ju vara detsamma under hvad för omständigheter han doge! Det sista han gjorde kunde ju vara att låta en fattig stackare förtjäna litet!

»Kom med!»

De gingo ett stycke tillsammans.

»Hvar bor du?»

Intet svar. Ett häftigt hostanfall öfverröstade hans fråga och skakade hennes lilla gestalt. Han kunde ej tydligt se hennes ansikte.

»Hvarför håller du dig ej inne då du är sjuk? — Är du så usel att du nödvändigt skall ut på fångst i regnväder till och med, fastän du har bröstet alldeles fördärfvad.»

Hon fick äntligen luft.

»Tror du kanske det är för nöjes skull, som jag går och vågar lifvet här i denna fukten!» flämtade hon. — »Men hvem har väl barmhärtighet med en sådan som mig! Värdinnan frågar minsann ej efter annat än att få sin hyra! Och får hon ej den, så måste jag ut och förtjäna!

Om det så gällde lifvet! — Ingen barmhärtighet för oss 'flickor'!»

Det vämjdes honom att höra detta.

Hon anade att hon ingaf honom medlidande. Och försummade ej att begagna sig däraf.

»Ah! Låt mig få pengarna — ändå; och låt mig så gå?»

Han kände huru hon skälfdes af köld i de genomvåta kläderna.

»Penningarna!»

Hade han då pengar ens för att köpa sig hennes usla gunst!»

Han stack handen i fickan. Några mynt, återstoden af hvad han fått hos pantlånaren, följde med upp. Och så morfinflaskan.

»Där!»

Han gaf henne penningarna.

»Vill du hafva morfin?»

Han höll upp flaskan.

»Drick det! Och du somnar in så ljuft och drömmer så skönt och härligt! Men du vaknar aldrig från de drömmarna! — Vill du ej dö? — Är du rädd därför! — Kom, så hjälpas vi åt, så dö vi samman! Och du slipper ifrån att gå och tigga din hyra, och jag att tigga min fram-

tid. Så drömma vi bägge två att vi få hvad vi önska. Och medan vi drömma, så glida vi så lugnt och omärkligt ut ur detta eländet.»

Hon sprang skrikande ifrån honom.

Rasande kastade han flaskan efter, så att den splittrades mot närmaste trädstam.

Han ville dö han — med lifvet fullt af uppgifter!

Och hon — en usling — så sjunken att hon ej ens fick vara sjuk i fred för sitt yrke, hon, endast ett vrak — nej spillran däraf, hon, som ej kunde komma längre ned — som hade intet att vänta sig af lifvet, hon hängde ändå fast därvid till det yttersta och klämde sig fast därvid med förhoppningens hela kraft.

Hon stod öfver honom till och med.

Hade han ens haft allvar med själfmordet! Nej! Utan att vidare tänka därpå hade han gått till det med lätt sinne, — alldeles så som när han gick ut och händelsevis kom in på ett kafé utan att tänka på hvad han skulle beställa, — endast för att få tiden att gå.

Han hade velat kasta sig öfverbord utan vidare vid första allvarsamma motgång.

Huru mycket mera skäl därtill hade ej allt detta elände, denna stumma förtviflan i lifvet rundt om!

Och huru skydde ej det döden, med hvilken energi höll det ej fast vid lifvet, ännu i det yttersta ögonblicket troende sig kunna finna rättvisa!

Och en oförsvarlig likgiltighet var att ej en hvar stred för att skaffa dem denna rättvisa — med händer och tänder bemödade sig att draga i dagen detta eländes ursprung, visa dess oberättigande, att det var en följd af olyckliga omständigheter — ej af någons fria vilja!

Här hade han arbete! — Tusen skäl att lefva — tusen mål att sträfva mot!

Men skulle han ej därmed döda hela sitt föregående med alla dess förhoppningar och möjligen vunna resultat?

Nå ja! — Han skulle hafva mod därtill! Detta slags själfmord vore han till och med skyldig att begå! Den andra själfmordsidén, hvad hade väl den varit annat än ett oklart uttryck för längtan efter frihet! — Frihet från hela detta föregående vacklande hit och dit!

Nu såg han målet! Raskt framåt, kortaste vägen dit, och med full kraft!

De hvilka ej ville se missförhållandena, dem skulle han tvinga till det! De skulle få lof att använda ögon, öron och förstånd till annat än endast sitt välbehag!

Men hade han väl medlen därtill? — Kunde han tala om hvad han såg så att han öfvertygade — ej endast om sina goda afsikter?

Hade han då språket så i sin makt — och kunskaper?

Ja och nej! — Men hvad som felades skulle arbetet gifva öfning i. Ty han hade viljan.

Men först gällde det att upprätta sig själf — att göra upp räkenskapen med det förflutna, försöka återvinna sin mänskliga auktoritet, hvilken stod så hårdt på spel.

Och sedan — — — — —

Tankar och idéer stormade genom hans hufvud där han gick planlöst af och an i parken.

Timme efter timme förgick utan att han alls tänkte på att gå hem.

Han kände åter hoppet vakna till lifs inom sig.

Men det ingaf honom inga illusioner mera, inga ärelystna storhetsdrömmar. Utan ett vaket medvetande om att han dugde, att han hade något att göra här i världen, ett arbete som han själf skulle arbeta.

Han visste nu att hans intelligens hittills endast hade sofvit och drömt, försvagad af de laster han hängifvit sig åt och söfd igen af inbillningen, så snart den velat vakna till lif.

Han insåg att hela denna konstnärsvurm varit hans sofvande andes frihetsdröm. Att han halfsofvande börjat förverkliga denna frihetsdröm och att han därför kommit att bryta sig ut på orätt sida af den mur som instängt honom.

Men friheten hade han dock till slut vunnit.

Nu var han vaken, såg klart både tillbaka och framåt. Och nu visste han att hans intelligens stod öfver viljan, att den hade kraft att lysa och leda honom framåt och att dess ljus ej någonsin mera skulle upphöra förr än det slocknade för alltid. — — — — —

Solen gick upp. Några nyfikna solstrålar sändes in mellan trädgrenarna för att väcka de försumliga sångarne, hvilka förmodligen trodde sig hafva natt ännu, där de sutto med hufvudet instucket under vingen.

En försagd drill vågade sig skyggt fram — ett gladt kvitter svarade — och i ett nu var hela konserten i full gång.

Himmelen var alldeles klar och återspeglade sitt blå hvalf i dammens lugna af grönskande buskar och träd inramade yta.

Det var den härligaste vår öfver allt.

Den genomströmmade honom med oemotståndlig kraft och öfverväldigade alla hans sinnen, så att han hoppade högt af fröjd.

Så de doftade, de nyutspruckna träden! All stenkolsrök, allt regn och dimma, storstaden med sitt buller, lifvet med alla dess sorger, funnos ej mera till för honom, voro i ett nu glömda för den berusning, hvilken strömmade till honom med doften från de nyutspruckna träden, för denna våressens, hvilken ägde mer retelse än all världens vällukter tillsammansantagna. —

— »Ja-ag he-ter Pa-apa-a-geno — jag —»

Huru i all världen kom han att sjunga den sången just nu!! —

Men det är då säkert, att finnes det någon musik enkom ägnad att gifva uttryck för denna vår som strömmar igenom hela ens varelse, — som mer än allt annat låter oss känna vår sammanhörighet med hela den öfriga naturen, — så

nog är det Mozarts, den gudomlige, älsklige, evigt glade Mozart, — hvilken, till och med när han har något sorgligt att berätta, ler till oss bakom tårarna, som ville han säga: »Tag ej sorgen så häftigt! All bedröfvelse går öfver, våren, endast våren är evig!» —

Hans kom alldeles i inspiration!

Ändtligen hade han kommit på det klara med sig själf! Ändtligen hade våren kommit äfven till honom!

Allt det skedda, hela hans föregående lif med dess sorger, motgångar, bekymmer och strider hade lämnat honom, fallit af som mogen frukt.

Och han kände sig ändtligen hafva rotfast tag om någonting och genomströmmades af en känsla af kraft, oemotståndlig, själfständig kraft att lefva, att sätta ny frukt.

Han grät och sjöng om hvartannat. Och dansade, glömsk af all tafatthet, fram genom den härliga morgonfriskheten, ackompanjerad af den tusenstämmiga konserten ur trädkronorna.

Ändtligen var han kommen ur sin famlande ovissa vintersömn och hade vår, — vår till ett vaket lif!

XXV.

I går, ja då hade han helt hängifvit sig åt
vårkänslorna — riktigt offrat åt människo-
kärleken och medlidandet — invigt sig till sam-
hällsreformatör!

Och i dag! — Ja i dag hade han öfverfört
allt detta på de goda afsikternas konto — de
goda afsikterna i jätteformat, men som dock
endast förblefvo fantomer!

Ty räkningen med sig själf som han först
skulle göra upp, den blef aldrig klar! Han fick
aldrig kredit och debet att gå ihop!

Och nu stod han på balans med en obe-
räknelig massa hat och människoförakt, som han
ej kunde blifva kvitt!

Och med det skulle han ställa sig i människo-
kärlekens tjänst — förbättra världen!

Med hat! — Kanske! — Om det inga andra
vägar finnas så. — Kanske stod den känslan
ännu ett steg högre än kärleken till och med!

Det hade varit en enda lång insolvensförklaring hela hans föregående.

Alla hade de kommit med långa räkningar på hans personlighet. — Hemmet, skolan, familjen och samhället, alla hade de endast ställt upp fordringar.

Och han hade tagit kännedom om fordringarna, böjt sitt hufvud för räkningarna — men ej betalat!

Han hade aldrig önskat sig deras välsignelser! Alltid känt dessa som tvång! Och nu skulle han betala dem till, eller stå i skuld! — Nej!

Granska räkningarna skulle han, se om ej dessa fordringsägare endast skrivit ut hans debet! Ty därpå var han nu viss, att ginge ej räkningen ihop — ej var det hans personlighet som skulle betala skillnaden.

Ty nu hade han gjort sig fri från denna sin gamla personlighet, skakat af sig sitt föregående. Hvad behöfde han då betala dess räkningar! Han hade ju äfven gjort sig urarfva!

Men hvilken ynkelig frihetskamp hade det ej varit!

Utän att egentligen veta hvart han ville, utan att känna mot hvem han kämpade, en sofvandes kamp med gycklande drömbilder, med foster af sin egen sjuka fantasi.

En omedveten, vegeterande opposition hade varit driffjädern till allt hans görande. Ofritt hade han alltid handlat, alla hans handlingar

voro endast reaktion mot hvarje tvång, en mekanisk reaktion. Och då hade han huggit blindt omkring sig, anfallit likt och olikt, omotiveradt, endast för att slå. Som en sofvande hade han handlat, hvilken sparkar af sig ett för varmt tacke. Och så hade han förkyllt sig i stället — kommit under värre tryck än det, mot hvilket han för tillfället opponerade!

Till och med de handlingar han trott sig begå själfständigt voro ej friare de! Hade han ej nästan alltid begått dem under reaktionen af ett rus!

Nej! Var han nu fri, så var det rent tillfällighetens förtjänst.

Ty på hvilka afvägar hade han ej alltid råkat, i hvilka återvändsgränder hade han ej blifvit fastsittande alltid, då han trott sig gå mot själfständighet och frihet! Alltid hade där stått någon egoistisk drift bakom.

Njutningslystnaden hade kommit under frihetsmasken och utan att han visste det stulit bort den minst egoistiska drift han hade — driften att uppehålla släktet, — och vändt denna mot honom själf.

Den hade visat honom all världens härlighet så förföriskt och sagt: »tag, och får du ej annars, — så tag på kredit!»

De hade befriat hans händer från de bojor som fängslade, — och bakbundit dem med andra, ännu starkare. Och skakat de lösta bojorna framför hans ögon, så att han ej märkte de andra

och ännu en gång visat på lifvets härlighet och sagt: »se, du är ju fri, tag! njut! tag för dig, det är till för alla!»

Och han hade njutit med bakbundna händer och bindel för ögonen.

Så hade det varit hela tiden. Han hade kämpat med oväsentliga biomständigheter, slösat sina krafter på dem och ej sett den egentliga fienden.

Men han såg den nu, bindeln hade fallit från hans ögon.

Och han såg att alla de makter med hvilka han kämpat, resulterade i, voro olika former af en enda stark, oförsonlig makt, viljan till onatur, tvång på, betvingande af *all* natur.

Medan de medel, med hvilka han kämpat, ej alla härstammade ur dennas motsats. De syftade ej alla mot samma mål, mot frihet från hvarje konstlad tvång! Vore endast skenbart befriande, — falska vänner, hvilka gån med ena handen, endast för att kunna taga mera med den andra!

Själfmordet hade varit det enda rena medlet!

Men hvart hade han kommit därmed. Ett slut, ett radikalt slut hade det blifvit på allt tvång, men också på hela tillvaron på samma gång.

Och detta enda medel — det hade han ej haft mod att begagna!

Han nästan förvånade sig att hans vanmakt ej varit större!

Nu skulle han döda denna sin gamla personlighet, på hvilken alla de långa räkningarna voro skrifna. Och så skulle han stryka ett streck öfver dessa.

Ty nu kunde han både se — och begripa hvad han såg.

Och han skulle se sig omkring — företaga inventering här i detta stora räkenskapskontoret där godt och ondt bokfördes och värderades. Se om man ej räknade med falska värden här i världen.

Och så skulle han tala om hvad han sett. Hvad han sett förr och hvad han såge nu!

Det var som hade han småningom lyckats arbeta sig upp på en höjd, kring hvilken vinden fritt spelade,* där solen lyste obehindrad af alla moln.

Och nu, när han såg ut genom den rena, klara luften åt alla håll och kanter och kände sin varelse i alla dess innersta fibrer genom-bäfvast af fröjden att få lefva, medveten om denna härlighet, då förvånade han sig att han ej förr funnit lifvet vara så enkelt och ljust, så lätt och behagligt!

Men så riktade han blicken nedåt från höjden. Och därnere, där vågade ännu dimman, den kalla, fuktiga, ogenomträngliga dimman, ur hvilken han nyss kommit upp, och höll allt lif omlutet med sin ogenomträngliga natt.

Han förvånade sig att han alls kommit ur den. Hela hans föregående hade ju varit rent

löjligt med alla dess söndersplittrade små omedvetna frihetssträfvanden!

Det var honom som en ren tillfällighet!

Men så var det ju också hela hans lif! Tillfället hade fört honom in i det, fört honom från punkt till punkt, ledt hans sjäslif allt högre och högre och hans djuriska jag allt lägre. Tillfället var orsaken till alla slitningar dem emellan. Slitningar hvilka kulminerat i beslutet att döda sig!

Och slutligen, tillfälligheter var det endast hvilka kom honom att afstå från själfmordet, drog undan dimman, lät honom med ens se klart ut öfver det föregående, fram mot det kommande. Skulle han ej nu ändtligen i sin tur börja härska, befalla tillfället, ställa sig uppgifter, utföra dem!?

Tillfälligheter, endast tillfälligheter var ju hela detta lif där i dimman!

Ett krälände och krumbuktande kring hvarandra och för hvarandra, ett mödosamt sökande efter väg, evigt gående i ring kring samma sak, fallande öfver samma hinder, under det man trodde sig stöta på nya! Idel omöjligheter och bakvändheter.

Och kräländet och krumbuktandet sattes i system, lagar och förordningar skapades därför, hvilka stadgade straff eller icke straff för dem, hvilka icke krälade eller krälade efter systemet.

Dimman, hvilken hindrade alla att se klart, äfven den sattes i system, förvandlades till ett organiskt helt, till en personlighet. Det systemet kallades religion. Och så snart det ena blef gammalt och outhärdligt, uppfanns ett annat ännu outhärdligare. Och det sista kallades alltid *troshärdighet*.

Det hela, det att kräla i krumbukter på sin plats i systemet samt att tro på troshärdigheten, det kallades så ordnad samhäll.

Och man filosoferade därom, uppfann så många ordrika teorier om detta ordnade samhälle, att människorna hellre fogade sig i det än de begrepo det.

En och annan kom visst och ville begripa — han kallades genast en dålig medborgare. De troende vaknade för ett ögonblick, vände sig om, och innan de somnade på nytt så gifvo de honom en puff. Och så försvann han i dimman.

Ty han hade blifvit uppfostrad för att han skulle tro, ej för att han skulle begripa.

Man hade kostat på honom skola för att lära honom de riktiga krokvägarna och de riktiga dimbegreppen — och så kom han och ville gå rakt och se fritt.

Den missdådaren!

Och dock hade han fått lära sig huru alla de andra i årtusenden krälat i dimma, sagt honom hvad för storverk de allt uträttat i dimma, bevisat honom att dimman var helig, oantastlig, obegriplig, nödvändig för den kommande till-

varon, förberedelsen till det saliga ännu dimdunklare, om hvilket man ej fick begära att veta något!

Och helt säkert var det möjligaste gjordt för att uppfostra det unga släktet härtill.

Uppfostran, den var som en drifbänk som göres i ordning om våren. I den lades de unga människosinnena in massvis om hvarandra och så kom trädgårdsmästaren och rörde om och slätade och krattade och drog sina raka streck. Och i de strecken sådde han fröen till allehanda köks- och prydnadsväxter. Och ogräsfröen kommo med, flygande från alla håll och slog ned öfver allt — till och med i de raka strecken.

Förut hade han gödt undertill riktigt ordentligt med gammal god moralisk stallgödsel. Sagor och blind tro, sedeläror, religion, latin och andra lika döda och obegripliga språk. Allt dugde till gödning, blott det åstadkom värme och lagom jäsning.

Och efter såningen vattnades det ännu öfver med litet religiöst och moraliskt gödselvatten.

På det att de unga växterna skulle utveckla sig till något som de annars aldrig skulle blifva. Och samhällsträdgårdsmästarna kunna förnöjdt tala om »kulturens välsignelser!»

Välsignelser hvilka voro det endast för trädgårdsmästaren och en kultur, som endast uppfostrade till opersonlighetens egoism.

Han lät visst lifvets sol skina in öfver planteringen, den gode trädgårdsmästaren! Men med

iakttagande af alla nödiga försiktighetsmått och endast genom hemmets och skolans allena saliggörande drifbänksfönster.

Och när så gödningen nerifrån fått värma riktigt, så det slog sig dimma på fönstren, en sådan där behaglig, riktigt ogenomskådlig en, då växte och frodades det så godt därinne — men både trädgårdsväxter och ogräs.

Och när drifbänksfönstren lyftes af, och den friska luften fick spela obehindradt in och trädgårdsplantorna skulle börja växa för sig själfva, utan det vanliga skyddet — ja då dogo hälften däraf.

Medan ogräset sköt fart och frodades dubbelt, blef starkt och lifskraftigt, trufdes, grönskade, gladdede sig åt solen, hoppades på den när den var i moln. Och satte hundrafaldig frukt helt hånfullt bredvid de arma trädgårdsplantorna, hvilkas rötter masken frätte upp!

Det hade blifvit härdadt det, uppryckt och bortkastadt många gånger, hade slagit rot många gånger!

Hvad är då sist och slutligen ogräs, hvad ej?

Det som endast kan frambringas på konstlade betingelser, som endast på dessa villkor kan fortleva?

Eller det som är starkt och lifskraftigt? Som ej ens under förkonstlade förhållanden går under?

Skall ej svaret snart komma på den frågan!

Skall ej mänskligheten ändtligen börja vänja sina förstörda magar efter lifvet, taga vara på de egenskaper de fått härför af naturen! Och lämna odlandet af de himmelska egenskaperna till dess de komma till himmelen!

Ogräset, det officiella ogräset! — hvarför gick ej det under i drifbänkens kvalmiga gödselhetta?

Därför att det hade ett preservativ däremot, ett som naturen själf gifvit det. Och som de mest raffinerade renodlingsförsök ej skall kunna förstöra.

Det preservativet, det kallar man opposition, den mot hvarje tryck reagerande oppositionen. Den hade räddat honom!

Han visste det nu — han var en sådan ogräs-natur! Nå väl, då skulle han hädanefter också hafva mod att lefva som sådan!

Rifva bort den maskstungna roten som han varit i drifbänk och fått! Och slå nya kraftiga rötter ut i den fria naturen! Lefva och dö så, i frisk luft och ljus!

Kunde ej alla de andra göra så också!

Där funnos ju många, hvilka gingo där nere i dimman och kämpade och hade det som han hade haft det!

Huru fort och kraftigt skulle ej allt förändras till det bättre om alla dessa krafter enade rikta-des mot det enda stora målet! I stället för att mödosamt streta framåt en på hvar sitt håll och så kanske motverka hvarandra.

Men de kunde ju ej se! Dimman hindrade dem — och de sågo ej denna en gång, kände den endast i aning. Och dessa anande, huru många af dem voro ej rädda för att få sig en puff!

Han kunde ej låta bli att skratta åt dem, hvilka gingo där nere och ödade bort sin korta tillvaro i kamp mot sina dimbilder. De kallade sig till på köpet frisinnade, talade om frihet, gjorde revolutioner för att vinna denna frihet, att gå i nya krumbukter i denna samma gamla dimma som de blott gäfvo nya namn!

Att få dem att se, det var den närmaste uppgiften!

Men det behöfdes en vind därtill, en storm, stark nog att skingra töcknet i den djupaste dal.

Huru framkalla denna storm? Ingen vind utifrån vore så stark! Den som ändå kunde få dem att skratta. Skratta, — ja, det vore det rätta!

Ett skratt af millioner stämmor, en skrat-tande frihetsvind, en leende storm!

Mot den kunde ingen dimma hålla stånd!

Leende, förnöjsamt skrat-tande, så skulle den hålla sitt intåg friheten, denna stora, enda frihet för alla, att utöfva alla mänskliga rättigheter, till och med de onda, friheten att i alla hän-seenden vara människa, på den grund att de äro det af naturen.

Frihet att se hvad man är, rättighet att vara hvad man sett sig vara, att ej tvingas vara det man aldrig kan blifva.

Och lagstiftning och skola skulle ej gå ut på att göra människan ansvarig för omständigheter af hvilka hon är en viljelös produkt, utan undervisa henne om dessa och hjälpa henne att upphäfva dess skadliga verkningar!

Och den högsta religionen skulle heta människorätt!

— — — — —

Det svindlade för hans ögon, han bländades af så mycket sol och ljus och hissade för detta oändligt stora framtidsperspektiv. Och han kände sig så svag, så obetydlig i bredd med så stora tankar.

En onämbar ångest bemäktigade sig honom plötsligt.

Dimman, som vågade ner under hans fötter, han såg den ännu, hade så nyss undsluppit dess makt, att han ännu kände den. Om den stege högre, om den nådde honom, om han bedöfvades, vacklade, fölle!

Hans föregående hade varit ett planlöst vacklande, en omedveten kamp, han hade varit oförsiktig, lättsinnig. Han hade blesyrer, märken af det förgångna!

Kunde de då ej läkas! Var han då olösligt förbunden med sitt föregående? — Var ej allt öfver så snart han ströke ut det gamla med alla dess misstag ur minnet!

Var då aningen om det bättre det enda
hvertill han kunnat kämpa sig fram!

Nej, var var ej möjligt, ett sådant hån! —
Han hade nu medvetande om sin kraft! Kände
ljuset inom sig!

Och nu skulle han låta det lysa!

XXVI.

Å ledigt som helst hade han kommit till allt större och större frihet i sin lifsåskådning. Socialist — anarkist — ateist — bara småsaker för honom att komma igenom dessa ståndpunkter. Och ännu lättare skulle det blifva honom att bringa andra till detsamma. Det var då ingen konst alls! Endast att tala om hvad han sett — och tvärt voro de med allesamman!

Nu höll han på därmed. Skref på sin första stora bok — den skulle då blifva något alldeles extra!

»Frihet», skulle den heta — och den skulle ej blott gifva luft för längtan efter frihet — eller öfvertyga om dess ankomst, — nej, den skulle gifva denna själf! — För den skulle alla band, allt förtryck, all orättrådighet förintas och falla sönder!

Man skulle få se — —

Han satt och skref hela dagarna, — grubblade och tänkte, — tänkte och grubblade, — men kom aldrig längre än till detta enda ord: »frihet».

»Frihet», stod där öfver hela arket tätt präntadt. Och så snart han satte ned pennan formade den af sig själf detta ord — endast detta ord.

Det var för galet!

Den som ändå hade ett glas vin!

Men han hade icke mat en gång, sedan den där morgonen i Thiergarten hade han ej ätit en enda middag — och nu var det femte dagen!

Frukost och kvällsvard fick han visst af värdinnan — hon var rädd att hennes gamla fordran skulle dö med honom, och födde honom därför.

Passade så väl på, när det ringde och hans fordringsägare kommo med räkningar, att berätta, att han var bortrest på en månad — två månader, — hvad visste hon!

Hon ljög så bra och skyddade honom så väl — för att hon själf skulle få sin räkning betald först! Hon trodde väl ej att han skulle kunna betala dem alla!

Men vänta! Blott han finge denna boken färdig — då skulle de få — allesamman!

Ingen nöd då!

Men det var omöjligt! Tanken hängde fast vid detta enda ord, omöjligt att få den lös, omöj-

ligt att få den att taga fatt på annat! Ej ens hvad han ville tänka på kom han ihåg!

Minnet var alldeles dött!

Minnet — hade han haft något minne! — hade han alls något att minnas! — Hade det passerat något före denna dag, som var värdt att komma ihåg! — Nej, det var bara drömmar. Hvad hade han med drömmar att göra! — Han hade ju dräpt sin gamla personlighet, den som hade lefvat, som hade något att minnas! Var han då olösligt förenad med den! Var han ej fri!

Jo visst! Och nu skulle han ha' sig ett nytt minne också. Helt naturligt då han ingenting kom ihåg!

Dumma drömmar alltihop det gamla — galenskaper —

Ja, galenskaper!

Han hade varit galen — absolut galen — men nu hade han fått sitt förstånd igen.

Han skref vidare. Men pennan skref evigt detsamma — »frihet, frihet» —

Det kom inga tankar.

All hans tankekraft mynnade ut i denna enda: »varit galen, fått mitt förstånd igen».

Det tröskade han af och till, trampade det fram och åter som ekorren sitt hjul: »varit galen fått mitt förstånd igen — förstånd, — nu skall —»

Och så var det slut. Och att börja från från början igen.

Medan pennan skref sitt eviga: »Frihet — frihet» —

Dörren öppnades.

Hans hörde det ej.

Trondberg och genibarnet trädde in. Han observerade hvarken dem eller deras hälsningar, endast skref, — tänkte och skref.

Genibarnet såg öfver hans axel efter hvad han förehade.

Hans rusade upp, ryckte papperen till sig, stoppade dem i fickan — flög så den andre i strupen.

»Bort! — Tjuf, — mördare! Du ville väl speja ut mig — stjäla mina idéer, — blifva rik på dem!»

»Men Hans! — Är du förryckt! — Känner du ej igen —»

»Förryckt — ja, jag har varit det, men nu har jag fått mitt förstånd igen — och idéer — stora idéer — härliga idéer! Men de låta ej forma sig så lätt — det går så långsamt! — men det går! — För, ser du, jag har fått mitt förstånd igen!»

»Han yrar — är sjuk! Gå du efter en läkare — fort! — så vi få honom till sängs! Han ser ju ut som —»

Trondberg gick.

Hans kom sin vän närmare inpå lifvet — tog fram papperen ur sin ficka — höll upp dem på afstånd och började hviskande:

»Du, det blir något kolossalt! Något som aldrig förr blifvit skapat! — När det kommer ut i tryck — då kommer hela det gamla samhället

att ramla — i stycken — af sig själf, utan blod, — folk får upp ögonen då, ser du, kommer att finna det komiskt, löjligt, så att de ej kunna med det mera!

»Åh! Det blir härligt!

»Och de kunna ej hindra mig — censuren kommer ej åt mig! Det är så fiffigt skrifvit — att der står — ingenting, — rakt ingenting — bara en vanlig novell — men bakom, osynliga och otryckta stå de stora tankarna och idéerna — och folk behöfver endast läsa dem, så, — emellan raderna, — de kunna ej undgå det — det är så fiffigt skrifvet —

»Förläggarne slåss om det — det är en affär på millioner — men jag vill ej låta dem få det — det är ej idéer som man säljer — det kommer att spridas gratis, — jag är ju rik —

»Men förläggarne äro som galna efter det. Jag vågar mig ej ut — de lura i hvarje gathörn — de komma förklädda till skraddare och skomakare med stora räkningar på mig, — mig — jag, som är en rik man, jag kör ut dem hoptals underifrån min säng om aftnarna innan jag lägger mig — ser du, de lura där också — vilja stjåla mitt manuskript medan jag sofver —

»Men jag genomskådar dem alla — är dem för klok — för, ser du, jag har fått igen mitt förstånd — har varit galen ända tills nu!»

Hans satte sig igen utan att taga vidare notis om genibarnet.

Denne hade sjunkit ned på en stol, aldeles krithvit i ansiktet. Kallsvetten pärlade på pannan, ansiktet arbetade i nervösa ryckningar, stora tårar trängde sig ut i ögonvrårna, han bet sig i läpparna för att ej snyfta.

Det var för hemskt! Kunde det verkligen vara möjligt — hade han verkligen blifvit galen, fanns det intet hopp — —

Hans for upp.

»Inga fixa idéer mera! Musiken — den har jag gifvit på båten — bara storhetsgalenskap alltsamman! — Wolff var hos mig, i frack — tiggde och bad att få arrangera en tourné för mig — bjöd kolossala honorar — men jag antog ej — var obeveklig — har större ting att uträtta än spela piano, — ser du jag har inga fixa idéer mera, absolut inga, — jag har varit galen — men jag har fått mitt förstånd igen — *jag ensam*, — jag har alltsamman, — har för hela världen —»

Så satte han sig ned igen och präntade ett ord på papperet.

Genibarnet höll ej ut längre — han brast i våldsam gråt — rusade upp på dörren.

Som en blixst var Hans efter, högg tag i honom och skakade honom krampaktigt. Hans ögon glödde af feber — ansiktet fick ett uttryck af ångestfull energi, och med ett uttryck som skar den andre ända in i själen, skrek han:

»Drag mig med — tag mig med, jag kväves — dör här — kan ingenting känna — ingen-

ting tänka! — Jag minnes ingenting — det är som hade jag alltid varit bunden vid — vid — och svängt — en pendel — svängt — endast svängt af och an — glidit allt längre ned och svängt allt längre och längre — i evighet endast det.

»Nyss — för en tid sedan var jag uppe i det högsta ljus — Oh — huru skönt!

»Och så sviktade det — jag blef rädd, kände huru jag föll — alltjämt föll —

»Och nu är det natt igen! Svartaste mörker, intet ljus att se —! Hjälp mig ut! — gif mig fart — drag mig bort ur detta svarta mörka som plånar ut mig!

»Allt hvad jag vet är endast svart, alla mina tankar äro svarta, alla känslor, allt medvetande svarta — och så att jag ej minnes ljuset — ser ingenting — minnes ingenting af allt det jag ville.

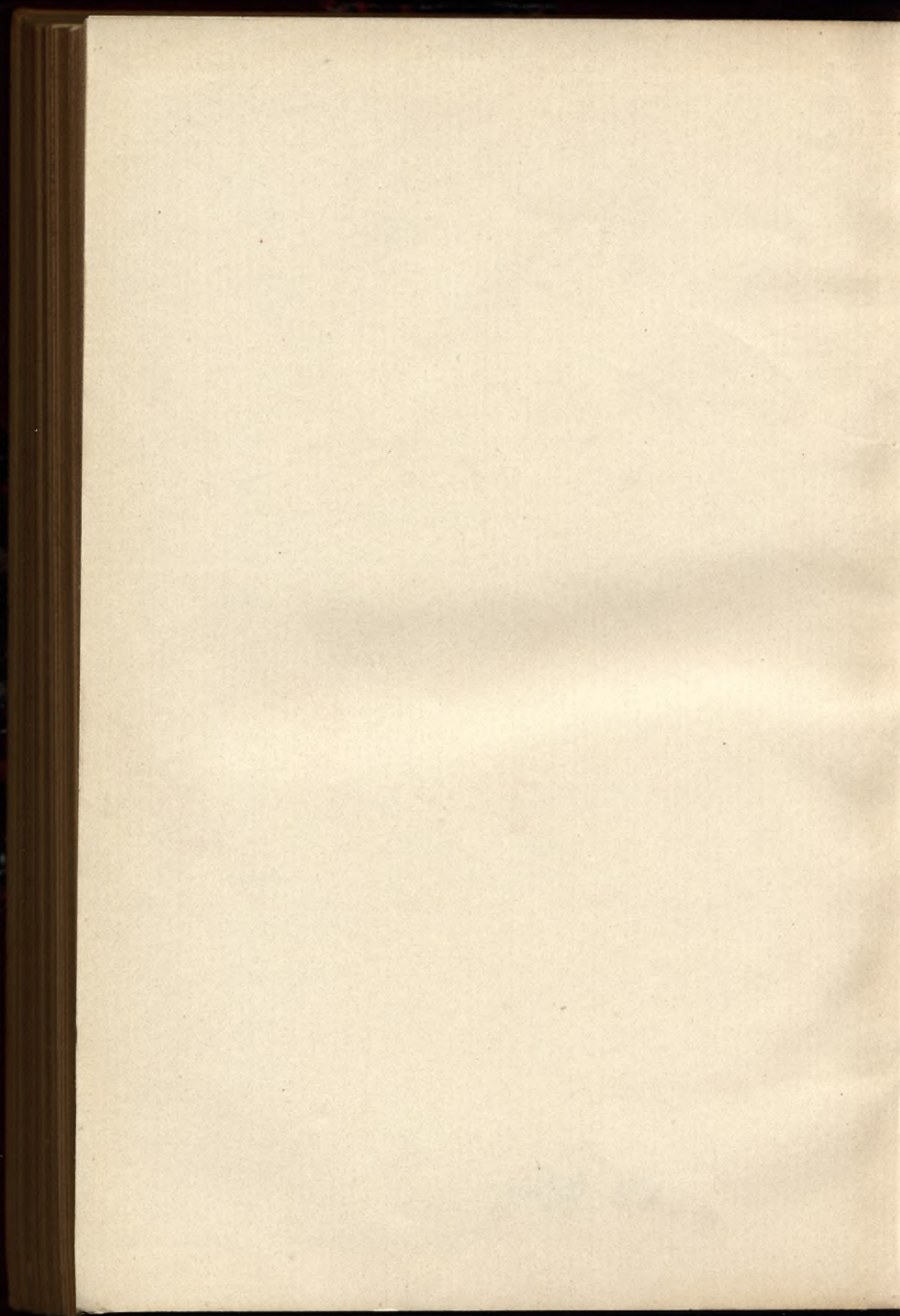
»Hjälp mig till ljus! Bringa mig i ljus igen! — Ljus! Mera ljus! — —»

Genibarnet brottades med honom, slet sig lös och rusade bort alldeles utom sig.

Det ringde i detsamma.

Det var Trondberg som kom med doktorn.

6000238872

Göteborgs universitetsbibliotek

